

KEHITYSYHTEISTYÖN TULOSRAPORTTI 2020

SUOMEN LÄHETYSSEURA ¹⁸⁵⁹

Sisällys

Tiivistelmä.....	1
1. Toimintaympäristö ja siinä tapahtuneet muutokset.....	3
2. Koordinaatio ja yhteistyö muiden kanssa	5
3. Ohjelman toteutusstrategiat	6
3.1 Hanketyö	6
3.2 Katastrofiapu	6
3.3 Asiantuntija-apu.....	7
3.4 Vaikuttamistyö Suomessa	8
3.5 Kehitysviestintä ja globaalikasvatus.....	9
4. Ohjelman resurssit	11
4.1 Henkilöstö	11
4.2 Talous	12
5. Hyödynsaajat	14
6. Tavoitteiden saavuttaminen ja tulokset	15
6.1 Teema: Syrjittyjen oikeudet	15
6.1.1 Sukupuolen vuoksi syrjityt naiset ja tytöt	16
6.1.2 Vammaiset henkilöt.....	19
6.1.3 Vähemmistöt	22
6.1.4 Riistetyt ja hyväksikäytetyt	25
6.1.5 Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret.....	27
6.2 Teema: Oikeudenmukaisuus	30
6.3 Teema: Rauha ja sovinto.....	32
6.4 Läpileikkaavat teemat.....	34
6.4.1 Ympäristö ja ilmastonmuutos	34
6.4.2 Konfliktisensitiivisyys.....	36
6.4.3 Sukupuolten välinen tasa-arvo	37
6.4.4 Vammaisten henkilöiden inklusiivisuus.....	39
7. Ohjelman riskit	41
8. Ohjelman seuranta ja kehittäminen	46
9. Hyvät käytännöt ja niistä oppiminen	49

Tiivistelmä

Tässä raportissa esitellään Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman (2018–2021) kolmannen toimintavuoden 2020 tuloksia. Ohjelmatyöllä tähdätään syrjittyjen ihmisten oikeuksien toteutumiseen sekä edistetään oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja sovintoa. Läpileikkaavina teemoina ovat ympäristö ja ilmastonmuutos, vammaisten henkilöiden inklusiivisuus, sukupuolten välinen tasa-arvo ja konfliktisensitiivisyys. Ohjelmatasolla työhön vaikutti merkittävästi alkuvuodesta 2020 nopeasti maailmanlaajuisesti levinnyt koronapandemia. Pandemian hillitsemiseen tähtäävillä liikkumis- ja kokoontumisrajoituksilla oli merkittäviä vaikutuksia hankkeiden toteutukseen, ja ne pakottivat löytämään vaihtoehtoisia tapoja jatkaa työtä useilla työalueilla. Monitoroinnissa, seurannassa, asiantuntija-avussa ja yhteydenpidossa yleisemmin siirryttiin hyödyntämään erilaisia digitaalisia sovelluksia ja alustoja. Joissakin yhteistyömaissa koronapandemiaa käytettiin välineenä rajoittaa kansalaisyhteiskunnan toimivapauksia ja median riippumattomuutta. Kansainvälisten kansalaisjärjestöjen työntekijöiden lupaprosessit olivat työalueesta riippuen haasteellisia, ja koronapandemian myötä erilaiset terveysturvallisuusriskit tuli huomioida aiempaa tarkemmin. Lähetysseura kotiutti kaikki työntekijänsä vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla. Paluu työalueille oli hankalaa, eivätkä kaikki työntekijät päässeet takaisin vuoden 2020 jälkimmäisellä puoliskollakaan. Työntekijät Helsingin toimistossa siirtyivät etätöihin maaliskuussa 2020 ja etätyökäytäntö on jatkunut siitä lähtien tämän raportin kirjoitushetkeen asti.

Lähetysseura toteutti kehitysyhteistyö- ja katastrofityötä sekä ulkoministeriön rahoituksella että omarahoitteisesti. Kehitysyhteistyöohjelman toteuma oli 6,4 miljoonaa euroa. Hanketyön toteutukseen käytettiin 78,2 %, asiantuntija-avun osuus oli 10,6 %, viestinnän ja globaalikasvatuksen osuus 1,2 % ja hallintokulujen osuus oli 10 %. Keräyksillä toteutettu katastrofityön osuus oli noin 277 500 euroa, minkä lisäksi Lähetysseura käytti ulkoministeriön luvalla vuodelta 2019 siirtyneitä varoja humanitaariseen koronatyöhön 260 560 euroa. Hankkeita oli 50 (joista kuusi hanketta rahoitettiin siirtyvillä varoilla) ja pääasiallisia toteutusmaita 12, minkä lisäksi XX704 globaalihanketta toteutettiin Ruandassa ja Burundissa. Hanketyön toteuttavia kumppaneita oli 33.

Ohjelmaa toteutettiin hankkeiden, katastrofityön, asiantuntija-avun, vaikuttamistyön, kehitysviestinnän ja globaalikasvatuksen kautta. Vuoden 2020 aikana kehitysyhteistyöhankkeilla tavoitettiin noin 283 028 suoraa ja noin 2,3 miljoonaa epäsuoraa hyödynsaajaa. Kaikista hyödynsaajista sukupuolensa vuoksi syrjittyjen naisten ja tyttöjen osuus oli noin 52 % ja vammaisten henkilöiden osuus noin 4,4 %. Etnisiin vähemmistöihin ja alkuperäiskansoihin kuuluvia hyödynsaajia oli noin 29 %. Katastrofihankkeiden kautta avun sai yhteensä lähes 65 164 suoraa edunsaajaa ja epäsuorasti apua sai noin 35 miljoonaa ihmistä. Katastrofihankkeiden hyödynsaajaluku sisältää niin koronatyötä kuin muutakin katastrofityötä, kuten apua kuivuuteen ja tulviin, Beirutin räjähdyksestä kärsiville sekä katulapsille. Korkea epäsuorien edunsaajien luku koostuu erityisesti Viestintä ja kehitys -säätio Vikesin ja Tansanian yleisradion kanssa tehdyistä radio- ja podcastlähetyksistä, joiden tavoitavuus oli yli 25 miljoonaa ihmistä, sekä toisesta Tansaniassa tehdystä radio-ohjelmasta, joka tavoitti yli 10 miljoonaa ihmistä.

Ohjelman piirissä olevien naisten ja tyttöjen tietoisuus omista oikeuksistaan kasvoi lähes samantasoisesti kuin aiempana vuonna koronarajoituksista huolimatta (noin 36 000 naista ja tyttöä tuli tietoiseksi omista oikeuksistaan vuonna 2019, noin 34 000 vuonna 2020). Tämä vahvistaa osaltaan naisten roolia päätöksentekijöinä, heidän taloudellista itsenäisyyttään ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ja siihen puuttumista. Usein tietoisuuden kasvu linkittyy myös palveluiden piiriin pääsyyn: opetus-, terveydenhuolto- ja vesi- ja sanitaatiopalvelut tulivat 37 500 naisen ja tytön saataville vuonna 2020. Ohjelma auttoi yli 24 600 naista kasvattamaan ammatillisia taitojaan ja yli 12 000 naisen tulot kasvoivat raportointivuonna.

Vuosi 2020 oli erityisen vaikea vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Monet koronarajoitustoimet toivat ylimääräisen haasteen vammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin saada koulutusta tai hankkia tuloja. Vammaisten henkilöiden saavuttaminen oli aiempaa haasteellisempaa koronapandemian takia. Tämä vaikeus heijastui osittain saavutettuihin tuloksiin. Samaan aikaan otettiin kuitenkin merkittäviä edistysaskeleita. Esimerkiksi Etiopiassa saatiin valmiiksi luonnon- ja yhteiskuntatieteiden viittomakielen sanakirja. Botswanassa kumppanijärjestön vaikuttamistyön ansiosta valtiollisen Botswana Televisionin viittomakielinen tulkkaus uudistettiin ja tulkkauksen laadukkuus parani aiemmasta. Yleinen tietoisuus vammaisten henkilöiden oikeuksista kasvoi mm. radio-ohjelmien ansiosta, joiden kautta tavoitettiin yli 760 000 ihmistä.

Vähemmistöjen oikeuksien toteutumisesta edistettiin tukemalla perheiden toimeentulomahdollisuuksia sekä parantamalla vähemmistölasten mahdollisuuksia saada äidinkielistä opetusta. Vuonna 2020 äidinkielistä ja monikielistä opetusta kehitettiin Etiopiassa, Kambodžassa, Nepalissa ja Senegalissa 15 kielellä. Koronapandemialla oli kuitenkin merkittäviä vaikutuksia opetussektoriin globaalisti koulujen ollessa suljettuina useita kuukausia. Mm. Kambodžassa ja Nepalissa alakoulun oppilaille järjestettiin äidinkielistä opetusta radion välityksellä, mikä turvasi osittain koulupolun jatkumisen. Ohjelmakauden alusta laskien yli 100 000 vähemmistöihin kuuluvan ihmisen mahdollisuudet parempaan elämään, elinkeinon ja oikeuksien toteutumiseen ovat parantuneet.

Raportointivuonna koronapandemia lisäsi haavoittuvassa asemassa olevien hyväksikäytön riskiä entisestään. Myös koulujen sulkeminen kasvatti riskiä. Haasteista huolimatta ohjelman ansiosta yli 2000 riistetyn ja hyväksikäytetyn mahdollisuudet kohentaa elämäänsä ja oikeuksiaan paranivat vuoden aikana. Yli 21 000 syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta on ohjelman ansiosta kasvattanut tietoja, taitoja ja itsetuntemustaan, ja nuorilla on konkreettisia suunnitelmia ja tavoitteita tulevaisuudelle. Raportointivuonna 1656 rauhanrakentajaa sai uutta osaamista ja heidän kykynsä tunnistaa toimivia ratkaisuja luottamuksen rakentamiseen eri tahojen välillä lisääntyi. Noin 3500 henkilöä osallistui rauhanrakentamiseen eri tavoin.

Viestintä, vaikuttamistyö ja globaalikasvatus keskittyivät ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja sopeutumiseen sekä muihin kestävä kehityksen tavoitteiden teemoihin. Yleiset kehityskysymykset ja ohjelman tuottamat tulokset tavoittivat satoja tuhansia suomalaisia monikanavaisen kehitysviestinnän kautta. Vaikuttamistyön keskiössä oli erityisesti taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät teemat sekä ilmastorahoitus. Globaalikasvatuksen saralla jaettiin satoja kappaleita Istuta Akaasia -peiliä, jonka avulla lisättiin lasten ja nuorten ymmärrystä kestävästä kehityksestä. Globaaliagentit-portaali saatiin myös pilotoitua pienimuotoisesti.

Koronapandemia aiheutti haasteita läpileikkaavien teemojen valtavirtaistamiselle, sillä suunniteltuja koulutuksia jouduttiin siirtämään. Kaikille Nepalin kumppaneille pilotoitiin kuitenkin ilmastokoulutus sekä sosiaalisen median koulutus etäyhteyksin. Lähetysseura teetti myös vertaisoppimiseen tähtäävän tutkimuksen konfliktisensitiivisyydestä.

Ohjelman riskitaso nousi erityisesti terveysturvallisuuden osalta. Koronapandemialla oli merkittäviä vaikutuksia ohjelman toteuttamiseen, monitorointiin ja seurantaan. Taloushallinnollinen riski toteutui bolivialaisjärjestön (CEPROMIN) kohdalla. Poliittinen kuohunta ja konfliktit vaikuttivat jonkin verran ohjelman toteutukseen. Lähetysseura on vastannut toteutuneisiin riskeihin siirtymällä etätyö- ja etämonitorointikäytäntöihin, päivittämällä hankesuunnitelmia, sisällyttämällä hankesuunnitelmiin koronaan liittyvää humanitaarista apua, muuttamalla aktiviteettien täytäntöönpanotapoja terveysturvalliseksi sekä pilotoimalla etätalousmonitorointia. Kumppaneiden kapasiteetin vahvistamista jatkettiin mm. temaattisen osaamisen saralla.

1. Toimintaympäristö ja siinä tapahtuneet muutokset

Koronapandemialla oli merkittäviä vaikutuksia ohjelman kokonaistoteutukseen raportointivuoden aikana. Pandemia vaikutti hankkeiden toteuttamiseen, pakotti muuntamaan toteutustapoja koronarajoitukset huomioiviksi ja terveysturvallisiksi sekä osittain myös muuttamaan työn sisältöä humanitaarisen avun suuntaan. Pandemian ohella myös muut, joiltakin osin ilmastomuutoksen kiihdyttämät, kriisit koettelivat työalueita. Koronapandemialla oli myös suuria taloudellisia ja sosiaalisia seurauksia: usealla alueella työttömyys lisääntyi, talouskasvu kääntyi laskuun, lasten koulunkäyntiin tuli pidempiaikaisia katkoksia ja sukupuoleen perustuva väkivalta lisääntyi.

Mekongin alueella *Kambodžassa* kansalaisyhteiskunnan tila on kapea ja tulevaisuus epävarma. Raportointivuonna kireä poliittinen tilanne johti sananvapauden ja muiden ihmisoikeuksien rajoituksiin, joita perusteltiin myös koronarajoitusten pohjalta. Pandemia käänsi talouskasvun negatiiviseksi, ja työttömyys kasvoi raportointivuonna. Markkinoita sekoitti edelleen EU:n asettamat tullit osalle Kambodžan tuotteista. Toipuminen takaisin pandemiaa edeltäneeseen talouskasvun tasoon on haastavaa. Koronan lisäksi Kambodžaa koettelivat rankkasateet ja tuhoisat tulvat, jotka pakottivat kymmenet tuhannet ihmiset jättämään kotinsa. Lähetyseuran yhteistyökumppanit toimittivat humanitaarista apua tulvavahreille. Koronapandemia hidasti hankkeiden toteutusta, ja osittain hankeaktiviteetit muutettiin korona-aktiviteeteiksi. *Laosissa* korona oli ja on merkittävä riski, koska maan terveydenhuollon kapasiteetti on heikko. Aasian kehityspankin mukaan talouskasvu vaihtui reilun kahden prosentin taantumaan vuonna 2020. Kansalaisyhteiskunnan rajoitettuun tilaan ei tullut suuria muutoksia raportointivuonna. Korona aiheutti isoja haasteita, ja Lähetyseuran tukemissa hankkeissa rahoitusta suunnattiin pandemian hillitsemiseen tähtääviin toimiin sekä avustettiin naapurimaista kotiin palaavia siirtotyöläisiä.

Nepalissa koronapandemia loi lisää jännitteitä ja haasteita. Ihmisten toimeentulo tiukentui ja samalla luotto valtaapitäviin heikentyi. Valtiontalous ja etenkin turismi kärsivät merkittävästi pandemiasta, ja talousvaikutusten arvioidaan kestävän vuosia. Joulukuussa pääministeri hajotti parlamentin ja maahan syntyi perustuslaillinen kriisi, jonka selvittelyä jatkettiin vuoden 2021 aikana. Maanjäristys- ja katastrofialttiissa maassa koettiin keskisuuri järjestys syyskuussa 2020. Keväällä 2020 maahan asetettiin tiukka sulkutila, mikä keskeytti lasten koulunkäynnin sekä vaikeutti järjestöjen toimintaa. Hankkeiden vuosisuunnitelmia päivitettiin koronapandemian vaikutusten vähentämiseksi mm. toimittamalla ruoka-apua, tiedottamalla koronasta vähemmistökielillä, jakamalla hygieniatarvikkeita, antamalla psykososiaalista tukea, lisäämällä käsienpesumahdollisuuksia sekä tukemalla lasten etäkoulunkäyntiä. Erityisesti kansainvälisten järjestöjen työ hankaloitui, mikä näkyi esimerkiksi viisumien ja työlupien vähäisenä myöntämisinä. Lähetyseura sai pidennystä voimassa olevalle, valtion kanssa solmitulle projektisopimukselle ja siirsi uuden sopimuksen hakemisen seuraavalle vuodelle.

Tansaniassa koronapandemiaan suhtauduttiin aihetta vältellen ja lopulta vaieten: taudin olemassaolo kiellettiin, todellisten tartuntalukujen määrä oli epäselvä ja valtion koronatestaustulosten luotettavuus oli kyseenalainen. Terveysturvallisuuden kantokyky oli epävarma. Koronapandemia vaikutti kielteisesti turismin parissa työskentelevien toimeentuloon, kun kansainväliset lomamatkat peruuntuivat. Vaikka valtiohallinnon virallinen näkemys kielsi pandemian olemassaolon, Lähetyseuran tukemia hankkeita pyrittiin toteuttamaan terveysturvallisesti: kokoontumisia peruttiin ja hanketoimintoja pantiin toimeen sosiaalista etäisyyttä noudattaen jne. Sananvapaustilanne huononi, mikä johti lisääntyneeseen median ja internetin kontrolliin ja lopulta presidentin- ja parlamenttivaalien aikana internetin osittaiseen estoon. Istuvan puolueen voitto oli ylivoimainen ja oppositio puolueen äänimäärät niin pienet, että tulos herätti kysymyksiä. Maassa ei pystytty tekemään vaalitarkkailua kunnolla ja vaalien jälkeen oppositiojohtajia pidätettiin ja osa haki turvapaikkaa ulkomailta. Kansalaisjärjestöjä, yrityksiä ja maassa olevia ulkomaalaisia seurattiin tarkkaan, ja kansainvälisillä järjestöillä oli vaikeuksia saada työlupia ja ne kallistuivat. Myös Lähetyseura joutui kamppailemaan

pitkittyneiden ja monimutkaisten työlupaprosessien kanssa. Tammikuun lopulla rankkasateet aiheuttivat pahoja tulvia eteläisessä Tansaniassa Kilwan alueella pakottaen 10 000 ihmistä lähtemään kodeistaan ja tuhoten rakennuksia sekä viljelyksiä. Lähetyseura myönsi raportointivuonna 50 000 euroa katastrofiapua tulvavuhrien avustamiseen.

Etiopiassa koronapandemia ja sen seuraukset, mm. sulkutilat, vaikuttivat maan talouteen ja terveydenhuoltoon. Lasten koulunkäynti keskeytyi koulujen sulkeuduttua. Lähetyseuran tukemissa hankkeissa suunnattiin rahoitusta koronatyöhön. Marraskuinen Tigrayn aseellinen konflikti aiheutti humanitaarisen kriisin alueelle, mikä johti väestön laajamittaiseen pakolaisuuteen ja paikoittaiseen nälänhätään. Konflikti ei ole vain maan sisäinen, vaan siinä on mukana eri arvioiden mukaan ainakin naapurivaltioita. Taustalla vaikuttaa myös Egypti. Kiinalla, Yhdysvalloilla, Arabiemiraateilla ja Saudi-Arabialla on omat kiinnostuksensa Etiopiaa ja Afrikan sarvea kohtaan. Oromo- ja amhara-alueet vaikuttavat Tigrayn lisäksi paljon maan sisäiseen haurauteen ja toisaalta myös rauhan mahdollisuuteen. Pandemiasta ja poliittisesta kuohunnasta huolimatta Lähetyseura pystyi käynnistämään uuden ilmastohankkeen, mikä on erityisen tärkeää, sillä metsäkato, kuivuus tai toisaalta liialliset sateet ovat todellinen kehityksen este. Ilmastomuutos ja luonnonkatastrofit liitettyinä etnisiin konflikteihin lisäävät sisäistä pakolaisuutta ja heikentävät ruokaturvaa merkittävästi.

Boliviassa koronatilanne oli hyvin vaikea ja osaa hankkeiden aktiviteeteista ei pystytty toteuttamaan viisi kuukautta kestäneen pakollisen ulkonaliikkumiskiellon vuoksi. Hankeaktiviteetteja toteutettiin maaliskuun jälkeen mahdollisuuksien mukaan virtuaalisesti, ja kaikissa läsnäoloa ja kokoontumista vaativissa tiloissa huolehdittiin terveysturvallisuudesta hygienia- ja desinfiointituotteiden, opastuksen sekä hengityssuojainten avulla. Vuoden 2019 presidentinvaaleista alkanut poliittinen kriisi jatkui lokakuuhun, jolloin järjestettiin uudet vaalit ja maa sai uuden presidentin. Levottomuudet yhdistyivät maan vaikean koronatilanteen aiheuttamaan kuormitukseen: maassa esiintyi ulkonaliikkumiskiellon ja muiden rajoitusten vastaisia mielenosoituksia. Bolivian talous on ollut alamäessä paitsi poliittisten jännitteiden myös koronapandemian takia. Talouden tilaa on kuvailtu synkimmäksi 40 vuoteen. Taloudellisen ja poliittisen paineen takia karanteenia alettiin purkaa kesäkuussa, minkä seurauksena tartuntamäärät lähtivät uudestaan nousuun. Terveysturvallisuusjärjestelmä on maassa heikko.

Koronavirus iski *Kolumbiaan* voimakkaasti maaliskuussa: maahan säädettiin viideksi kuukaudeksi venynyt sulkutila (maalis-elokuu), joka vaikutti negatiivisesti maan talouteen ja kurjisti varsinkin köyhimmän väestöosan toimeentulomahdollisuuksia. Vakavan koronatilanteen ajateltiin vähentävän aseellisten joukkojen toimintaa ja kyläyhteisöihin kohdistuvaa väkivaltaa, mutta toisin kävi: varsinkin puolisotilaalliset joukot, ELN-sissijärjestö ja Farcin dissidenttiryhmit käyttivät tilaisuutta hyväkseen vahvistaakseen kontrolliaan ja laajentaakseen hallintansa alaisia alueita. Aseellinen konflikti jatkui lähes muuttumattomana ja rauhanprosessi takkuili. Raportointivuonna ihmisoikeuspuolustajien, kylänjohtajien ja alkuperäiskansojen johtajien murhat jatkuivat ja jopa lisääntyivät. Tiukan ulkonaliikkumiskiellon vuoksi hankkeiden aktiviteetteja muutettiin virtuaalisiksi mahdollisuuksien mukaan. Jotain aktiviteetteja, joita ei pystytty toteuttamaan, korvattiin hätäavulla koronasta kärsiville. Vuoden toisella puoliskolla pystyttiin taas käymään kyläyhteisöissä ja toteuttamaan toimintoja myös paikan päällä. Venezuelalaisten pakolaisten tulo Pohjois-Kolumbiaan Araucaan oli haaste Lähetyseuran kumppanin Luterilaisen maailmanliiton maaohjelmalle, jossa sopeuduttiin muuttuneeseen toimintakontekstiin ja aloitettiin työ myös Venezuelan puolella. Kolumbiassa on jo noin 1,7 miljoonaa Venezuelasta paennutta. Vuonna 2020 useita Chocón ja Antioquian alueiden yhteisöjä ajettiin väkivalloin pois mailtaan. Taistelu taloudellisesti tärkeiden (kaivostoiminta, kokanviljely) alueiden hallinnasta jatkuu. Ilmastomuutos aiheuttaa edelleen kuivuutta ja tulvia. Tulvat ja hurrikaani Iota koettelivat rajusti Kolumbiaa, erityisesti Antioquian ja San Andresin ja Providencian saaria, joiden infrastruktuurin arvellaan tuhoutuneen 90 prosenttisesti. Amazonian tulipalot olivat suurimpia vuosikausiin ja hakkuut vaikeuttavat tilannetta.

2. Koordinaatio ja yhteistyö muiden kanssa

Hankemuotoinen kehitysyhteistyö toteutetaan kokonaisuudessaan Lähetyseuran kumppanijärjestöjen ja -kirkkojen kautta. Kehitysyhteistyön kumppaneita oli 33. Yhteistyö yhden bolivialaisen kumppanin (CEPROMIN) kanssa keskeytettiin taloudellisten epäselvyyksien vuoksi.

Lähetyseura ja Viestintä ja kehitys -säätiö VIKES allekirjoittivat raportointivuonna aiesopimuksen (MoU), joka tähtää yhteistyön vahvistamiseen erityisesti Nepalissa. Vuonna 2020 toteutettiin yhteistyönä myös koronapodcast Tansaniassa. Verkostotyöskentelyssä keskeiset sidosryhmätapaamiset tapahtuivat Fingossa, Reilu kauppa ry:ssä, ohjelmaturvayhteistyön yhteiskokouksissa sekä Dalitien solidaarisuusverkosto -ryhmässä. Lähetyseura osallistui Fingon eri työryhmien toimintaan aktiivisesti. Kansainvälisistä verkostoista ensisijaiset olivat Luterilainen maailmanliitto ja ACT-allianssi, ja Lähetyseuran edustajat osallistuivat mm. ACT-allianssin globaaleihin teemaryhmiin kehittäen organisaation toimintaa esim. ilmastonmuutoksen, inklusiivisuuden sekä rauhan teemoissa. Kussakin yhteistyömaassa Lähetyseura osallistui paikallisiin kansalaisjärjestö-, akatemia-, yritys- ja viranomaisverkostoihin.

Yhteistyö ulkoministeriön eri osastojen ja yksiköiden välillä oli vilkasta. Lähetyseura antoi kommenttinsa Nepal ja Tansanian maaohjelmiin ja -strategioihin ja osallistui kuulemistilaisuuksiin. Lähetyseura osallistui konsultaatioihin liittyen ylivaalikautisen kehityspoliittisen selonteon valmisteluun sekä antoi lausunnon valtioneuvoston ihmisoikeusselontekoon. Lähetyseura teki läheistä yhteistyötä eri toimintamaissa Suomen ja EU:n edustustojen kanssa.

Lähetyseura laati Luterilaisen maailmanliiton, Kirkon Ulkomaanavun sekä useamman nepalilaisen kumppanijärjestön kanssa yhteistyössä raportin Nepal kolmatta yleismaailmallista määräaikaistarkastelua (Universal Periodic Review, UPR) varten. Raportin tiimoilta Lähetyseura kumppaneineen organisoi vaikuttamistapaamiset Suomen ulkoministeriön, Nepal EU-delegaation sekä Saksan, Yhdysvaltojen, Irlannin ja Ranskan Geneven edustustojen kanssa.

Lähetyseura kuuluu Zero Conference -verkostoon yhdessä 150 eri maasta kotoisin olevan noin 5000 asiantuntijan kanssa. Zero Conference on itävaltalaisen Essi Foundationin vuonna 2008 käynnistänyt aloite, jonka tarkoitus on tukea YK:n vammaissopimuksen toimeenpanoa tutkimuksen kautta sekä tekemällä maailmanlaajuisesti tunnetuksi eri vammaisjärjestöjen, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, viranomaisten ja yritysten innovatiivisia parhaita käytäntöjä vammaisten oikeuksien toteutumisesta. Lähetyseuran pitkäjänteinen työ kuurojen parissa Etiopiassa palkittiin Zero Conference -palkinnolla vuonna 2020.

Opetussektorilla Lähetyseura osallistui Koulutusala kehitysmaissa -koordinaatioryhmän toimintaan yhteistyössä ulkoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, opetushallituksen ja muiden järjestötoimijoiden kanssa. Jyväskylän yliopiston kanssa tehtiin yhteistyötä virtuaalisesti järjestetyn seminaarin osalta, joka keskittyi kestävän kehityksen tavoitteeseen 4 (hyvä koulutus). Lähetyseura järjesti paneelikeskustelun Experience of Felm in implementing multi-lingual education: a Story to Tell, johon osallistui Lähetyseuran asiantuntijoiden lisäksi UNTIL (United Nations Technology Innovation Lab) sekä etiopialainen järjestö. Jyväskylän yliopiston kanssa jatkettiin myös keskustelua Grapho Learn -menetelmästä ja GraphoGame-yrityksen kanssa pelillisen lähestymistavan hyödyntämisestä äidinkielisessä ja monikielisessä opetuksessa.

Maaliskuussa 2020 Lähetyseura solmi yhteistyösopimuksen Development and innovation initiatives related to Peace Technologies, quality education, “learning for earning” especially supporting and advocating for the development of the needs-based, safe and inclusive technologies UNTILin kanssa. UNTILin strategiamuutos vuonna 2020 hidasti yhteistyön kehittämistä.

Helmikuussa 2020 Lähetyseura osallistui Suomen kehitystutkimuksen seuran Kehitystutkimuspäiville ja esitteli Helsingin yliopiston professori Hisayo Katsuin työpajassaa

Lähetysseuran työtä liittyen vammaisinklusiioon ilmastotyössä. Tämä yhteistyö jatkui yhteisen vertaisarvioitun julkaisun valmisteluna raportointivuonna.

Lähetysseura aloitti raportointivuonna neuvottelut London School of Hygiene and Tropical Medicine -yliopiston kanssa liittyen gender-työhön Tansaniassa. Neuvottelujen lopputuloksena Lähetysseuran tansanialainen kumppani solmi yhteistyösopimuksen yliopiston kanssa, joka kattaa mm. koulutusta ja yliopiston tuottaman radiodraaman hyödyntämistä hankkeessa. Lisäksi Lähetysseura aloitti yhteistyön Abiliksen, Fidan, UNFPA:n ja London School of Hygiene and Tropical Medicine -yliopiston kanssa liittyen vammaisten tyttöjen kokemaan väkivaltaan. Tässä yhteistyössä hyödynnetään kansainvälistä, mm. Jyväskylän ja Dar es Salamin yliopistoissa tehtyä, tutkimusta.

Lähetysseuran yhteistyö tiivistyi kahden muun rauhan ja sovinnon hankkeita toimeenpanevan järjestön, Kirkon Ulkomaanavun ja Crisis Management Initiativen (nyk. CMI Martti Ahtisaari Peace Foundation), kanssa. Yhdessä järjestöt suunnittelivat 1325-agendaan liittyvän vertaisoppimistyöpajojen sarjan, jonka ensimmäinen työpaja järjestettiin kesäkuussa 2020. Aiheena oli naisten poliittisen osallistuminen tukeminen rauhanprosesseissa. Lokakuussa järjestöt tekivät yhteisen lausunnon ulkoasiainvaliokunnalle aiheesta *Valtioneuvoston selvitys Suomen kansallisen toimintaohjelman toimeenpanosta; Naiset, rauha ja turvallisuus*. Lisäksi Lähetysseura osallistui kansallisen 2250 Nuoret, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman luomiseen/ ja oli mukana kansallisen toimintaohjelman laatimiseen liittyvässä ulkoministeriön vetämässä indikaattorityöryhmässä. Lähetysseura osallistui myös yhdessä YMCA:n, KUA:n ja CMI:n kanssa vertaisoppimistyöskentelyyn, joka keskittyi kansallisen toimintaohjelman kansainväliseen ulottuvuuteen.

3. Ohjelman toteutusstrategiat

3.1 Hanketyö

Ohjelma toteutetaan pääosin hankkeiden kautta. Vuonna 2020 hanketyön osuus oli 78,2 % koko ohjelman vuosikustannuksista. Hanketyön tulokset esitellään luvussa 6 ja ohjelman resurssit luvussa 4.

Kehitysyhteistyöhankkeita oli käynnissä ulkoministeriön tuella 50, ja omarahoitteisia hankkeita neljä vuonna 2020. Hankkeiden määrän kasvu vuodesta 2019 johtui sekä lisärahoituksella aloitetuista hankkeista että uusien koronahankkeiden käynnistyksestä siirtyvillä varoilla. Näiden lisäksi Lähetysseura aloitti EU-rahoitteisen ihmisoikeushankkeen Nepalissa. Yhteistyötä toteutettiin 12 maassa, minkä lisäksi yhtä alueellista hanketta toteutettiin Burundissa ja Ruandassa. Hankkeita toteuttivat pääosin paikalliset kumppaniorganisaatiot Lähetysseuran ja kumppaniorganisaation välisenä yhteistyönä. Lisäksi Lähetysseura on mukana useiden järjestöjen yhteishankkeissa, joissa hankkeiden koordinointi on jollakin kansainvälisellä järjestöllä, kuten Luterilaisella maailmanliitolla (Mauritania, Laos, Kolumbia).

3.2 Katastrofiapu

Vuonna 2020 ulkoministeriön tukemasta kehitysyhteistyöohjelmasta rahoitettiin ulkoministeriön luvalla humanitaarista työtä seuraavasti:

260 550 € vuodelta 2019 siirtyvät varat käyttötarkoituksenmuutoksella;

176 257 € hankkeiden sisällä tehdyt muutokset koronatyöhön vuosibudjetin sisällä.

Tarkempi kuvaus Lähetysseuran koronatyöstä vuonna 2020 on liitteissä 11 ja 12.

Lähetysseura avusti muiden rahoituslähteiden tuella 10 katastrofissa eri puolilla maailmaa. Apua annettiin koronahankkeiden lisäksi kuivuudesta kärsivään Angolaan ja tulvista kärsiviin Kambodžaan ja Tansaniaan. Lisäksi tuettiin Beirutin räjähdykseen ja Angolan katulapsiin liittyvissä katastrofeissa. Lähetysseura käytti katastrofityöhön 538 823 euroa, ja työ tavoitti suoraan 65 164 ihmistä ja epäsuorasti noin 35 miljoonaa ihmistä.

Avustustyön lisäksi Lähetysseura pilotoi etäkoulutuksen Nepalín kumppaneille Building Resilience to Climate Change and Disasters -koulutusmateriaalin pohjalta.

3.3 Asiantuntija-apu

Lähetysseura lähettää ulkomaantehtäviin pitkäaikaisia asiantuntijoita, joita ei arvioida löytyvän yhteistyömaasta. Asiantuntija-avun osuus euromääräisestä toteumasta oli 10,6 %.

Lyhytaikaista asiantuntija-apua palkataan lähinnä paikallisesti kunkin maan omaa osaamista hyödyntäen. Asiantuntija-apu kohdistuu hallinnollisten tehtävien laadun vahvistamiseen (alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori) sekä esitettyihin temaattisiin erityisasiantuntijuutta vaativiin tehtäviin (asiantuntija). Ulkoministeriön rahoittamissa osa-aikaisissa tehtävissä työntekijät pitävät työaikaseurantaa, ja seurannan perusteella Lähetysseura jyvittää kulut eri rahoituslähteiden kriteerien mukaisesti. Taulukossa 1 on esitelty ulkomaantehtävissä olevat työntekijät. Kotimaan henkilöstö esitellään luvussa Ohjelman resurssit, 4.1. Henkilöstö.

Lähetysseurassa toteutettiin yt-menettely ja organisaatiouudistus vuoden 2020 aikana, mutta näiden prosessien vaikutukset astuivat voimaan 1.1.2021 alkaen. Rekrytoinnit uusiin tehtäviin tehtiin loppuvuodesta 2020. Muutoin vuonna 2020 ulkomaantehtävien henkilöstön määrä ja tehtävät pysyivät koko vuoden pääasiallisesti entisellään. Koko henkilöstö lomautettiin yhden kuukauden ajaksi syksyllä 2020. Nepaliin rekrytointiin uusi alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori kesällä 2020 ja Mekongin alueelle uusi alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori alkusyksystä 2020.

Taulukko 1. Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyön asiantuntijat ulkomaantehtävissä vuonna 2020.

Alue	Tehtävä	Osuus työajasta
Latinalainen Amerikka	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori	50 %
	organisaation kehittämisen asiantuntija (9 kk)	100 %
eteläinen Afrikka	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori (11 kk)	100 %
läntinen Afrikka	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori	100 %
Etiopia	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori	100 %
	erityisopetuksen asiantuntija (kuurojen ja kuulovammaisten opetus, 11 kk)	100 %
Tansania	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori	100 %
	opetuksen kehittämisen asiantuntija	100 %
Mekong	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori (8 kk + 5 kk)	100 %
	organisaation kehittämisen asiantuntija (11 kk)	100 %
Nepal	alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori (10 kk)	100 %
	kehitysviestinnän asiantuntija (11 kk)	100 %
Yhteensä	12 henkilötövuotta	

3.4 Vaikuttamistyö Suomessa

Lähetysseuran asiantuntijalausuntoja, -kirjoituksia ja -tutkimuksia taloudellisesta oikeudenmukaisuudesta julkaistiin kattavasti niin akateemisissa¹ kuin suurelle yleisölle tarkoitetuissa julkaisuissa² vuonna 2020. Verotuskeskustelun saaman julkisuuden vuoksi Lähetysseuran viestit taloudellisesta oikeudenmukaisuudesta läpäisivät koko suomalaisen mediakentän. Myös Lähetysseuran muut tietoperustaiset suositukset kehityspolitiikasta ja ihmisoikeusperustaisesta talouskehityksestä ovat nousseet esiin monipuolisesti niin kansallisissa³ kuin kansainvälisissäkin foorumeissa⁴.

Lähetysseura on aktiivisesti vaikuttanut kehitysrahoituskeskusteluihin ja yhdessä muiden järjestöjen kanssa lobannut rahoituksen nostamista kohti 0,7 %. Työn selkeimmin mitattavia tuloksia oli kehitysrahoituksen nousu nykyiseen 0,52 % Suomen bruttokansantulosta. Lähetysseura toimi tehokkaasti osana järjestöjen yhteistä tuloksellisuusviestintäkampanjaa (#muutosvoimaa), jota koordinoi Fingo. Lähetysseura oli mukana tapaamassa niin suomalaisia kansanedustajia kuin ministeriöiden avainhenkilökuntaa. Lähetysseura antoi aktiivisen panoksensa myös ylivaalikautisen kehityspoliittisen selonteon konsultaatioihin, kehitysrahoituksen tiekartan laatimiseen sekä kävi dialogia Suomen ja EU:n Afrikka-strategiasta⁵.

Lähetysseuran työ kehityksen tuloksellisuuden mittaamisen osalta (esimerkiksi vuoden 2019 EU-tason konferenssi Beyond Growth) otti merkittävän askeleen, kun valtioneuvosto valtuutti kansalaisyhteiskunnan kirjoittamaan YK:n korkean tason poliittiselle foorumille (High Level Political Forum) toimitettavaa Agenda 2030 -raporttiaan⁶. Lähetysseuran taloudellisen oikeudenmukaisuuden teemat näkyvät raportin osioissa SDG 7, 8, 10 ja 12.

Verotuksen oikeudenmukaisuutta tuotiin julkiseen keskusteluun #430miljoonaa-kampanjassa. Veroyhteistyön koordinoimiseksi perustettiin monialainen työryhmä, jossa on mukana verohallinnon asiantuntijoita, ammattiliittoja sekä ulkoministeriön vastuuviranhaltijoita.

Lähetysseura oli keskeisiä toimijoita yritysten, ammattiliittojen ja järjestöjen Suomi yritys vastuun ykkösketjuun -kampanjakoalitiossa, joka ajoi Suomeen ihmisoikeusperustaista yritys vastuulakia. Yritys vastuun osalta työ- ja elinkeinoministeriö teetti oikeudellisen selvityksen yritys vastuulain toimeenpanomahdollisuuksista ja perusti toimeenpanoa pohtivan ohjausryhmän, jossa #ykkösketjuun-kampanjan toimijoilla on vahva edustus. Lisäksi perustuen Lähetysseuran ja Reilu kauppa ry:n ehdotuksiin⁷, valtioneuvoston kanslia rahoitti yritys vastuun mittaamista koskevan selvityksen, joka on tarkoituksena nostaa osaksi kansallisen kestävä kehityksen seuranta.

Aiemmin kehityspoliittisesta keskustelusta syrjässä olleesta ilmastorahoituksesta on tullut vuonna 2020 kehityspoliittisen diskurssin *valtavirtaa*. Tästä esimerkkinä on aiheen monipuolinen käsittely Finnfundin vaikuttavuusverkostossa, jossa Lähetysseura on esittänyt tutkimustuloksiaan koskien Suomen ilmastorahoituksen kanavojien vastuullisuusvertailua.

¹ Versus.fi ; Antroblogi, <https://antroblogi.fi/2020/05/veroskeptikko-eriarvoisuus-luonnollisuus/>

² Helsingin sanomat <https://www.hs.fi/paivanlehti/11042020/art-2000006471248.html>; Maailman kuvalehti, <https://www.maailmankuvalehti.fi/2020/4/lyhyet/ilmastorahoitukselle-kaivataan-nykyista-tiukempia-vastuullisuus-ja-tuloksellisuusvelvoitteita/>

³ Esimerkiksi eduskunnan ihmisoikeusverkosto, <https://www.debaatti.uutisparkki.com/2020/03/05/eduskunnan-ihmisoikeusverkoston-kannanotto-suomen-ilmastorahoituksen-laadun-parantamiseksi/>.

⁴ High level Political Forum on Agenda 2030, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162268/VNK_2020_8_Voluntary_National_Review_Finland.pdf?sequence=4&isAllowed=y

⁵ <https://open.spotify.com/episode/4UJtCS2Pzfd7mGg9atGr94>

⁶ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162268>

⁷ <https://felm.suomenlahetyseura.fi/yritysten-vastuullisuutta-mittaamalla-voidaan-puuttua-valkopesuun-beyond-growth-konferenssissa-pohdittiin-yritysvastuun-mittareita/>

Lähetysseuran tutkimusperustaiset ehdotukset ilmastorahoituksen järkevöittämisestä ovat keränneet huomiota niin kehitysrahoituslaitosten, viranhaltijoiden kuin poliittisten päättäjien keskuudessa. Vuoden 2019 vaikuttamistyön tuloksena hallitusohjelmaan kirjattiin, että Suomi sitoutuu jakamaan ilmastorahoitusta Pariisin ilmastopimuksen mukaisesti. Suhteessa Lähetysseuran edistämiin aloitteisiin sitoumuksen konkretisoimiseksi, kansainvälisen ilmastorahoituksen tuloksellisuuden raportointi otti merkittäviä askeleita, kun ulkoministeriö käynnisti kehitysyhteistyön tulosportaalien rakentamisen. Lisäksi yhteisissä neuvotteluissa ulkoministeriön vastuuviranhaltijoiden ja kansanedustajien kanssa tehtiin sitoumus kehittää ilmastorahoituksen läpinäkyvyyttä valtion talousarvioesityksessä.

3.5 Kehitysviestintä ja globaalikasvatus

Kehitysviestinnän ja globaalikasvatuksen tavoitteena on lisätä suomalaisten tietoisuutta kehitysyhteistyön tuloksista ja näin lisätä positiivista asennetta kehitysyhteistyötä kohtaan ja vahvistaa globaalia vastuunkantoa. Kehitysviestinnän ja globaalikasvatuksen osuus euromääräisestä toteutumisesta oli noin 1,2 %. Kehitysviestintä jakautuu yleiseen kehitysviestintään ja ohjelmasta viestimiseen.

Yleisessä kehitysviestinnässä tavoitteena oli kertoa ilmastonmuutoksen vaikutuksista kehittyvien maiden ihmisten elämään ja miten kehitysyhteistyöllä voidaan tukea ilmastonmuutokseen sopeutumista ja hillintää. Kokonaisuuden sisällöt linkittyvät erityisesti kestävästä kehityksestä tavoitteisiin 1, 2, 5, 6, 13, 15 ja 17. Kohderyhmänä olivat sekä Lähetysseuran työn tukijat että ne suomalaiset, joille Lähetysseuran työ ei ole ennestään tuttua mutta jotka tukevat kehitysyhteistyötä veronmaksajina. Kohderyhmänä olivat myös seurakuntien jäsenet ja työntekijät. Erityisenä kohderyhmänä olivat nuoret.

Alun perin suunnitelmana oli tavoittaa nuorta kohderyhmää ja suomalaisyleisöä laajasti vaikuttajayhteistyöllä yhden Suomen suosituimpiin kuuluvan tubettajan kanssa. Tubettaja olisi tutustunut ilmastonmuutoksen vaikutuksiin Etiopiassa ja kehitysyhteistyöhömmä siellä ja tuottanut sisältöjä omiin kanaviinsa. Suunnitelmissa oli myös järjestää seurakuntalehtien toimittajille matka tutustumaan ilmastotyöhömmä. Koronapandemian vuoksi tubettajan kanssa tehty sopimus siirrettiin vuodelle 2021 ja toimittajamatkan suunnitelmasta luovuttiin. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tehtiin kolme ilmastolyhytdokumenttia⁸, joissa kehittyvien maiden ihmiset ja suomalaiset ihmiset kertovat ajatuksiaan ilmastonmuutoksesta, sen herättämistä tunteista ja miten ilmastonmuutos jo näkyy arjessa ympäri maailmaa. Julkaistut dokumentit ovat tavoittaneet tähän mennessä (maaliskuu 2021) noin 20 000 ihmistä. Niiden markkinointia jatketaan 2021.

Ilmastoteemaa tuotiin esiin myös mediatyhteistyön kautta, kun Sanoma Gamesin kanssa toteutettiin verkkoon Ilmastovalintatalopeli. Ilta-Sanomien verkossa, Älypää-sivustolla ja Lähetysseuran verkkosivuilla julkaistussa Ilmastovalintatalopelissä ja siihen liittyvässä natiivimainosartikkelissa tuotiin esiin ruuan ja ilmastonmuutoksen suhdetta: miten ruokavalintamme Suomessa vaikuttavat päästöihin ja miten ilmastonmuutos vaikuttaa kehitysmaissa ihmisten ruokaturvaan. Pelin pelaajia ohjattiin myös Lähetysseuran verkkosivulle lukemaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista kehitysmaissa ja Lähetysseuran ilmastotyöstä. Ilmastovalintatalopeli oli suosittu, ja sitä pelattiin yhteensä 12 592 kertaa ja siihen liittyvä natiivimainosartikkeli ladattiin Ilta-Sanomien verkossa 47 441 kertaa. Lisäksi Ilmastovalintatalon sosiaalisen median mainonta tavoitti lähes 20 000 ihmistä Lähetysseuran kanavissa. Vuonna 2019 tehtyä, ilmastonmuutosta kehitysmaissa käsittelevää

⁸ Ilmastodokumentit-soittolista Youtubessa (kolmas dokumentti lisätään listalle sen julkaisun jälkeen)
https://www.youtube.com/watch?v=d5_jFpr-fLI&list=PLiMKGBK1qf6WbMpXvUePXx6Ktk2M-S7R

animaatiota jaettiin sosiaalisessa mediassa raportointivuonna, ja se tavoitti Facebookissa ja Instagramissa tavoitti yhteensä noin 100 000 ihmistä.

Suunnitelmien muuttuessa koronan takia uutena avauksena päätettiin tehdä kirja, joka kertoo ilmastonmuutoksen vaikutuksista kehittyvissä maissa, ilmasto-oikeudenmukaisuudesta ja miten kehitysyhteistyöllä voidaan tukea köyhimpien ihmisten sopeutumista muutoksiin. Syksyllä julkaistussa kirjassa Miten pärjätä ilmastokriisissä - Tositarinoita maailman köyhimmistä maista⁹ aiheesta kertoivat Lähetyssseuran ja sen paikallisten kumppanijärjestöjen asiantuntijat sekä Suomen ilmastoasioiden pääneuvottelija. Kirjan sosiaalisen median mainonta tavoitti noin 4000 ihmistä. Kirjaa voi tilata ilmaiseksi Lähetyssseurasta myös 2021, ja se löytyy kokonaisuudessaan myös verkosta.

Ohjelmasta ja sen tuloksista viestiminen -kokonaisuuden tavoitteena oli tuoda esiin Lähetyssseuran ilmastonmuutokseen ja syrjittyihin ryhmiin liittyvää kehitysyhteistyötä ja lisätä tietoisuutta näistä teemoista ja työn tuloksista. Tämän kokonaisuuden sisällöt linkittyvät erityisesti kestävän kehityksen tavoitteisiin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 13 ja 15.

Raportointivuonna tehtiin Lähetysssanomien ja Mission-lehden kehitysyhteistyöliitteet¹⁰, jotka esittelivät kehitysyhteistyöhankkeiden tuloksia ja työn sisältöä. Kehitysyhteistyöliite ilmestyi helmikuun 2020 Lähetysssanomien välissä. Lehden painosmäärä oli 4450 kappaletta. Lisäksi 1000 kappaleen erillispainosta oli tarkoitus jakaa Maailma kylässä -festivaaleilla, jotka kuitenkin peruttiin. Liitettä aiotaan kuitenkin tarjota kouluihin jakoon opintomateriaaliksi 2021. Mission-lehden kehitysyhteistyöliite ilmestyi vuoden toisessa numerossa, jonka painosmäärä oli 4700 kappaletta.

Raportointivuonna tuotettiin advertoriaali Apu-lehden Viruksen vuosi -teemaiseen numeroon. Advertoriaali käsitteli koronan vaikutuksia kehittyvissä maissa ja sitä, miten Lähetyssseura kehitysyhteistyössään ehkäisi viruksen leviämistä ja tuki koronan vaikutuksista kärsiviä ihmisiä. Apu-lehti on Suomen luetuin viikkolehti, ja se tavoittaa 305 000 lukijaa.

Lähetyssseuran verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa julkaistiin kehitysyhteistyöstä, siihen liittyvistä maailmanlaajuisista kehityshaasteista ja kehityspoliittisista kysymyksistä kertovia uutisia, artikkeleja ja blogeja, jotka tavoittivat pelkästään Facebookin kautta yhteensä lähes 250 000 ihmistä. Omilla verkkosivuilla julkaistujen puheenvuorojen lisäksi Lähetyssseuran asiantuntijoiden raportteja, tutkimuksia ja mielipidekirjoituksia julkaistiin mm. Helsingin Sanomissa, Turun Sanomissa, AntroBlogissa ja Versus-verkkolehdestä. Lisäksi Lähetyssseuran kehitysyhteistyötä käsitteleviä juttuja julkaistiin ulkopuolisissa medioissa. Median kautta kehitysyhteistyöhön ja kehityspoliittisiin teemoihin liittyen tavoitettiin potentiaalisesti miljoonia ihmisiä. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa, jonka tavoitavuus on 3,4 miljoonaa, julkaistiin Lähetyssseuran mielipidekirjoitukset EU:n Afrikka-strategiasta¹¹ sekä kehitysyhteistyön tärkeydestä koronakriisin keskellä¹². Turun Sanomissa, jonka tavoitavuus on 557 000, julkaistiin myös Lähetyssseuran ja Fidan¹³ yhteispuheenvuoro kehitysyhteistyön tärkeydestä koronakriisissä. Lähetyssseuran vammaistyön palkinto, alkanut uusi EU-rahoitusta saava haliya-hanke sekä Lähetyssseuran koronaan liittyvä työ saivat näkyvyyttä Kirkossa ja kaupungissa, ja juttujen tavoitavuus vaihteli 67 000–99 00 välillä. Maailman Kuvalehdessä ilmestyi lapsiavioliittoja käsittelevä juttu, ja lehdellä on yli 8000 lukijaa. Sosiaalisessa mediassa julkaistiin myös kehitysyhteistyöstä kertovia videoita, infograafeja sekä kuvapostauksia. Esimerkkejä hyvin ihmisiä tavoittaneista videoista ovat vuonna 2019 tehdyt ja raportointivuonna sosiaalisessa mediassa mainostetut Nepal-videot henkilöpaperien merkityksestä, lapsiavioliitoista,

⁹ https://felm.suomenlahetyssseura.fi/wp-content/uploads/2020/12/mitan-parjata-ilmastokriisissa_tositarinoita-maailman-koyhimmista-maista.pdf

¹⁰ <https://felm.finskamissionssallskapet.fi/wp-content/uploads/2020/04/mission-2-2020-web.pdf>

¹¹ <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006424439.html>

¹² <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006471248.html>

¹³ <https://www.ts.fi/lukijoilta/4958116/Toivo+on+tie+ulos+kriisista>

kastisyrjinnästä, tulvista ja naisten säästöryhmästä: niiden tavoittavuus oli yhteensä noin 190 000 ihmistä. Vuonna 2019 tehdyt ja 2020 sosiaalisessa mediassa mainostetut animaatiot Miksi jotkut ovat rikkaita ja jotkut köyhiä? sekä Mitä on kehitysyhteistyö? tavoittivat yhteensä Facebookissa ja Instagramissa noin 214 000 ihmistä vuoden aikana. Lähetyseuran kehitysyhteistyön tuloksia esiteltiin myös Fingon #muutosvoimaa-viestintäkampanjassa Lähetyseuran toimittamien materiaalien pohjalta.

Lähetyseura teki 2020 virtual reality -laseilla katsottavia 360-videoita työstään, mm. Lähetyseuran kehitysyhteistyöhankkeesta Tansanian Kishapusta. VR-laseilla katsoja pääsee vierailemaan Lähetyseuran tukeman perheen luona ja seuraamaan perheenjäsenten päivittäisiä puuhia ja kuulemaan, miten ilmastonmuutoksen vaikutukset heidän elämässään näkyvät. Materiaalit tehtiin sekä suomeksi että ruotsiksi, eikä niihin käytetty kehitysviestinnän budjettia.

Viestintäosioon budjetoitiin kaikista kehitysviestintähankkeista vastaavan viestinnän asiantuntijan palkkakuluja kehitysviestintään kuuluvien tuntien osalta. Asiantuntija vastasi sekä *Ohjelmasta ja sen tuloksista viestimisen* että *Yleisen kehitysviestinnän* kokonaisuuksien suunnittelusta, toteutuksesta, koordinaatiosta ja raportoinnista. Asiantuntija teki, julkaisi ja editoi kehitysyhteistyöhön, kehityskysymyksiin ja kehityspolitiikkaan liittyviä sisältöjä, teki sosiaalisen median mainontaa ja oli kehitysyhteistyöyksikön ja kehityspoliittisen vaikuttamisen vastuuviestijä.

Gloaalikasvatushankkeessa lisättiin lasten ja nuorten ymmärrystä erityisesti kestävästä kehityksestä ja heidän omasta roolistaan näiden tavoitteiden saavuttamisessa. Istuta Akaasia -lautapeliä mainostettiin ja jaettiin seurakuntien kasvatustyöntekijöille, kirkon ja kuntien yhteisillä kasvatuksen päivillä ja Nuori 2020 -tapahtumassa. Peli oli esillä myös opetusalan Educa-messuilla. Peliä lähetettiin yksi kappale jokaiseen suomenkieliseen evankelisluterilaiseen seurakuntaan varhaisnuorisotyöstä vastaavalle työntekijälle (n. 400 kpl). Seurakunnalla oli mahdollisuus tilata peliä lisää omaan kerho- ja leiritoimintaansa sekä kouluyhteistyön välineeksi maksutta. Valitettavasti koronapandemian alkaessa maaliskuussa 2020 koulut siirtyivät etätyöskentelyyn ja kirkon kerho- ja leiritoiminta lakkautettiin kevääksi.

Koronapandemiasta johtuvat katkokset kouluyhteistyössä ja seurakuntien kerho- ja leiritoiminnan tauot vaikuttivat Globaaliagentit-portaalin pilotointiin merkittäväällä tavalla. Globaaliagentit-oppimateriaalin ([globaaliagentit](#)) avulla 4–6-luokkalaiset oppivat eettisesti, kulttuurisesti ja ekologisesti kestävästä elämäntapaa. He oppivat ymmärtämään kulttuureja ja erilaisia maailmankatsomuksia sekä toimimaan ihmisoikeuksia kunnioittaen paremman maailman puolesta. Pilotointi toteutettiin syksyllä Kotkan Mussalon koulussa yhdessä luokassa. Pilotoinnin johdosta havaittiin vielä teknisiä kehittämiskohteita, mutta käytettävissä olevat resurssit eivät enää salli muutoksia. Hanketta on tuettu myös Lähetyseuran muista varoista. Sisältöjen puolesta hanke oli onnistunut, ja luokkakeskusteluissa on noussut esille tarve löytää käytännön ratkaisuja hyvinvoinnin reilulle jakamiselle ja eri puolilta tulevien ihmisten tarpeiden huomioimiselle. Myös demokratia, vaeuutiset, erilaiset arvot, monikulttuurisuus ja kansallismielisyys ovat olleet keskustelun kohteena. Tiedolliset sisällöt linkittyvät hyvin erityisesti kuudennen luokan opintosuunnitelman tavoitteisiin.

4. Ohjelman resurssit

4.1 Henkilöstö

Lähetyseuran kehitysyhteistyön henkilöstö koostuu työntekijöistä Suomessa ja yhteistyömaissa. Heidän tehtävänä on varmistaa sujuva hankehallinto ja työn temaattisen sisällön vastaavuus kehitysyhteistyöohjelmaan nähden. Osa henkilöstöstä työskentelee erityisasiantuntijatehtävissä (vrt. luku 3.3. Asiantuntija-apu). Tehtäviin valitut työntekijät on rekrytoitu julkisilla hauilla. Työntekijöitä

sitovat Lähetyssseuran sisäiset ohjeet, mukaan lukien eettiset ohjeet ja korruption vastaiset toimintasäännöt. Lähetyssseura noudattaa kristillisten järjestöjen työehtosopimusta.

Raportointivuonna koordinaattorit Suomessa ja yhteistyömaissa vastasivat seuraavista alueista: eteläinen Afrikka, Etiopia, Tansania, läntinen Afrikka, Latinalainen Amerikka, Mekong-alue ja Nepal. Alueelliset kehitysyhteistyökoordinaattorit työskentelivät Lähetyssseuran hallinnon alaisina, mutta osa asiantuntijoista työskenteli kumppaniorganisaation palveluksessa. Tarkat tiedot henkilöavusta esitetään henkilöapulaskelmassa (liite 9). Kotimaan henkilöstön palkkakulut sisältyvät hallintokuluosuuteen. Kansainvälinen asiantuntijahenkilöstö esitellään luvussa 3.3. Asiantuntija-apu.

Kehitysyhteistyöyksikössä Suomessa työskenteli 11 työntekijää. Työntekijät vastuualueineen ja tehtävänimikkeineen esitetään taulukossa 2. Katastrofityön koordinaattorin, PME-asiantuntijan ja projektipäällikön (ilmastonmuutostyö) palkkakulut eivät sisältyneet valtiorahoituksella katettaviin henkilöstökuluihin, vaikka toimet olivat osa kehitysyhteistyön kokonaistoteutusta.

Edellä (luku 3.3) sanotun mukaisesti Lähetyssseura toteutti sekä yt-menettelyn että organisaatiomuutoksen vuoden 2020 aikana, mutta muutokset astuivat voimaan 1.1.2021. Rekrytoinnit uusiin tehtäviin toteutettiin ensisijaisesti sisäisellä haulla marras–joulukuussa 2020. Lähetyssseura tiedotti ulkoministeriötä organisaatiomuutoksesta sekä uusista työnkuvista, joita katetaan ohjelmatuella. Uudessa organisaatiomallissa ohjelman hankkeiden koordinaatiovastuu siirrettiin työalueille ja hankkeiden toteuttamista tuetaan asiantuntija-avulla alueilla ja Helsingissä.

Taulukko 2. Kehitysyhteistyöyksikön kotimaan henkilöstö Suomessa vuonna 2020

Tehtävänimike	Vastuualue	Rahoituslähteet
kehitysyhteistyöpäällikkö	ohjelman kokonaisvastuu	ohjelmarahoitus 100 %
talouskoordinaattori	ohjelman talousvastuu	
kehitysyhteistyökoordinaattori	Etiopia	
kehitysyhteistyökoordinaattori	Tansania (7kk)	
kehitysyhteistyökoordinaattori	läntinen ja eteläinen Afrikka	
kehitysyhteistyökoordinaattori	Latinalainen Amerikka	
kehitysyhteistyökoordinaattori	Mekong-alue	
kehitysyhteistyökoordinaattori	Nepal	
projektipäällikkö	ohjelmasuunnittelu ja -kehittäminen (5 kk)	oma rahoitus 100 %
projektipäällikkö	ilmastonmuutostyö	
katastrofityön koordinaattori	katastrofityö	
PME-asiantuntija	ohjelman PME (50 %)	
Yhteensä	10,5 henkilötyövuotta	

Kehitysyhteistyöohjelman toteuttamista tukivat organisaation muut yksiköt. Viestintä-, talous- ja henkilöstöhallinnon henkilöstökulut laskutettiin tukitoimintojen fokuksen ja osuuksien perusteella. Koronapandemiasta johtuen raportointivuonna kehitysyhteistyöhankkeisiin liittyvissä tehtävissä ei työskennellyt vapaaehtoisia tai korkeakouluharjoittelijoita, lukuun ottamatta yhtä harjoittelijaa, joka tuki alkuvuodesta 2020 vuoden 2019 raportointia.

4.2 Talous

Lähetyssseuran kehitysyhteistyön toteuma oli vuonna 2020 yhteensä 6 410 417 euroa. Raportointivuonna käytetty valtioavustuksen osuus oli yhteensä 6 359 014 euroa. Kokonaissumma sisältää vuodelta 2019 siirtyneet määrärahat. Varat kohdennettiin vuosisuunnitelman mukaisesti, joskin ohjelmatasoon tehtiin noin 10 % leikkaus (n. 865 400 euroa) sen jälkeen, kun ulkoministeriö oli

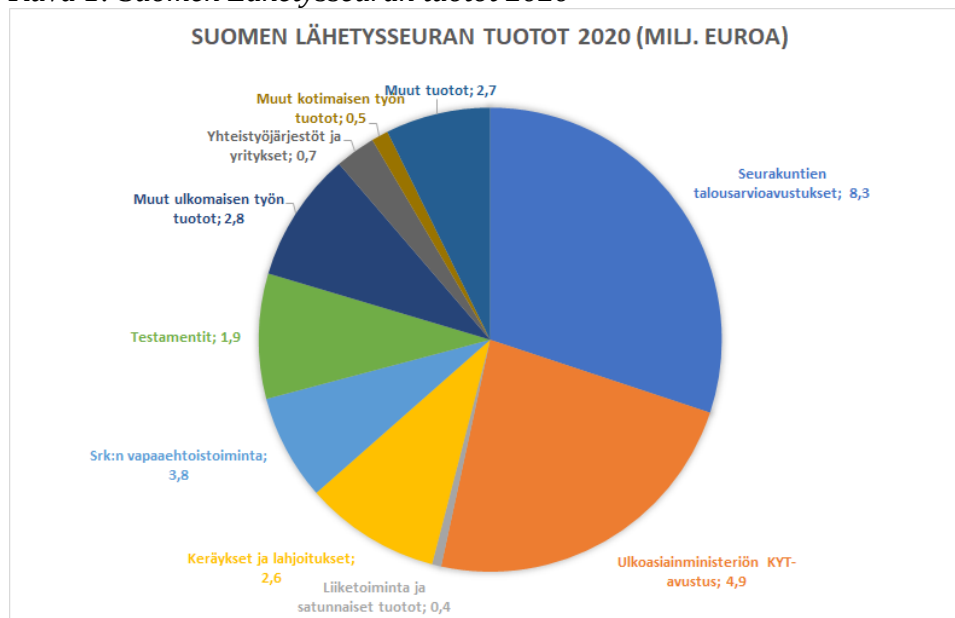
poistanut velvoitteen omarahoitusosuudesta. Leikkaus toteutettiin tehokkuus- ja laatukriteerein: alueilla, joissa hankeimplementointi sujui koronasta huolimatta erityisen tuloksellisesti, leikattiin vähemmän. Jokaisesta hankkeesta on voimassa olevat hankesopimukset sekä sopimusten lisädokumentit (addendum), joissa sovitaan muuttuneiden budjettien käytöstä.

Hallintokulut olivat 10 prosenttia kehitysyhteistyöohjelman kokonaistoteumasta. Hallinto-osuus kattoi Lähetyseuran kehitysyhteistyövarojen hallinnoinnista suoraan aiheutuvat kulut järjestön eri osastoilla. Ulkomaanosaston lisäksi osuutensa saivat Lähetyseuran kotimaan-, hallinto- ja viestintäosasto. Kehitysviestinnän ja kansainvälisyyskasvatuksen osuus kehitysyhteistyöohjelman kokonaistoteumasta oli 76 495 euroa (n. 1,2 %).

Lähetyseuran kehitysyhteistyöohjelman ulkoministeriön rahoituksen omavastuuosuus vuonna 2020

Ulkoministeriö tarjosi mahdollisuuden poistaa omavastuuosuusvelvoitteen kokonaan ohjelmatukijärjestöiltä ja hanketukijärjestöiltä raportointivuonna. Tämän seurauksena Lähetyseura päätti, että varainhankinnan tuotot osoitetaan muun toiminnan ylläpitämiseen, jolla myös tuetaan kehitysyhteistyöohjelman toteutumista vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Lähetyseuran toimintaa rahoittivat seurakunnat ja kristilliset järjestöt, ulkoasiainministeriö, EU ja yksityiset ihmiset. Lähetyseuran tilikauden kokonaistulot olivat 27,6 miljoonaa euroa (28,8 MEUR vuonna 2019). Kannatustuottoja saatiin 16,2 miljoonaa euroa. Kannatustuotot muodostuvat seurakuntien talousarvioavustuksista, kolehdeista ja seurakuntien keräyksistä, testamenttilahjoituksista, muista suorista lahjoituksista ja keräyksistä sekä muista tuotoista. Lisätietoa saa Lähetyseuran toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä.

Kuva 1: Suomen Lähetyseuran tuotot 2020

Kehitysyhteistyöohjelman tukemiseksi varoja kerättiin kohdennetusti Ylen hyvä -keräyksellä.

Ylen hyvä (Nenäpäivä)

151 748 EUR

Ohjelman koko omarahoitusosuus vuonna 2020 katettiin keräyksellä.

Ulkopuolinen tilintarkastaja suoritti tilintarkastuksen Suomen valtion rahoituksella toteutetusta kehitysyhteistyötoiminnasta. Tilintarkastuksen pohjalta laaditut tarkastuskertomus ja -raportit ovat osa talousraporttia.

Vuodelta 2019 siirtyneitä määrärahoja oli 416 183 euroa. Siirtyvistä varoista käytettiin 260 550 euroa ulkoministeriön luvalla koronatyöhön. Tarkempi selvitys varojen käytöstä on kuvattu tämän raportin liitteenä olevassa talousraportissa sekä liitteessä 12.

Vuoden 2020 tilintarkastuskertomus (KPMG) toteaa tilinpäätöksen antavan oikean ja riittävän kuvan yhdistyksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttävän lakisääteiset vaatimukset.

Ohjelman muu rahoitus (toteumat)

Katastrofirahasto 277 500 €

KYT-hankkeet/ muut kuin KEO-30 rahoitteiset 100 322 €

Lähetysseura etsii aktiivisesti uusia rahoitusmahdollisuuksia ja kumppanuuksia kehittääkseen kehitysyhteistyöohjelman rahoituspohjaa. Vuonna 2020 Lähetysseuralle myönnettiin Fingon Power Bank -hankkeesta 15 000 euroa Tansaniassa toteutettuun pilottihankkeeseen, jonka avulla tuettiin tuloksellisesti oppilaiden valmistautumista kokeisiin. Lisäksi Lähetysseura käynnisti kolmivuotisen EU-rahoitteisen ihmisoikeushankkeen Nepalissa.

5. Hyödynsaajat

Kehitysyhteistyöohjelman suorat hyödynsaajat jakautuvat kahteen ryhmään: oikeudenhaltijoihin sekä vastuunkantajiin. Vuonna 2020 kehitysyhteistyön hankkeilla tavoitettiin yhteensä 283 028 suoraa hyödynsaajaa, joista oikeudenhaltijoita oli 222 629 (94,6 %) ja vastuunkantajia 15 399 (5,4 %). Tulos oli merkittävä, ja tavoitettujen hyödynsaajien määrä kasvoi edellisvuodesta johtuen mm. hankerahoituksen suuntaamisesta koronatyöhön. Lisäksi vuoden 2020 alussa Lähetysseura aloitti ulkoministeriön myöntämällä lisärahoituksella kuusi hanketta, joiden hyödynsaajat ovat ensimmäistä kertaa mukana kokonaisluvussa. Epäsuoria hyödynsaajia tavoitettiin noin 2,3 miljoonaa. Epäsuorien hyödynsaajien korkea luku koostuu mm. radion ja perinteisen ja sosiaalisen median kautta tehdystä työstä sekä mediatiedotteista. Kielivähemmistöalueilla työn voi katsoa hyödyttävän koko vähemmistökieliryhmää (Botswana, Etiopia, Kambodža, Nepal). Luvut eivät pidä sisällään siirtyvillä varoilla toteutettuja koronahankkeita (joista tarkemmin liitteessä 12), katastrofihankkeita eikä muulla rahoituksella toteutettuja Tansanian ja Nepalin metsityshankkeita.

Taulukko 3. Suorat hyödynsaajat vuonna 2020

	Suoria hyödynsaajia	Vammaisia henkilöitä	Etnisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä	Virkamiehiä (vastuunkantajia)	Kansalaisyhteiskunnan johtajia
Naisia	78684	3434	23198	2439	3488
Miehiä	72406	3904	21880	3956	4938
Tyttöjä	45546	1728	11836	-	-
Poikia	41654	1374	11775	-	-
Yhteensä	238290*	10440*	68689*	6395	8426

*luku ei sisällä xx705 hankkeen erittelyä.

6. Tavoitteiden saavuttaminen ja tulokset

6.1 Teema: Syrjittyjen oikeudet

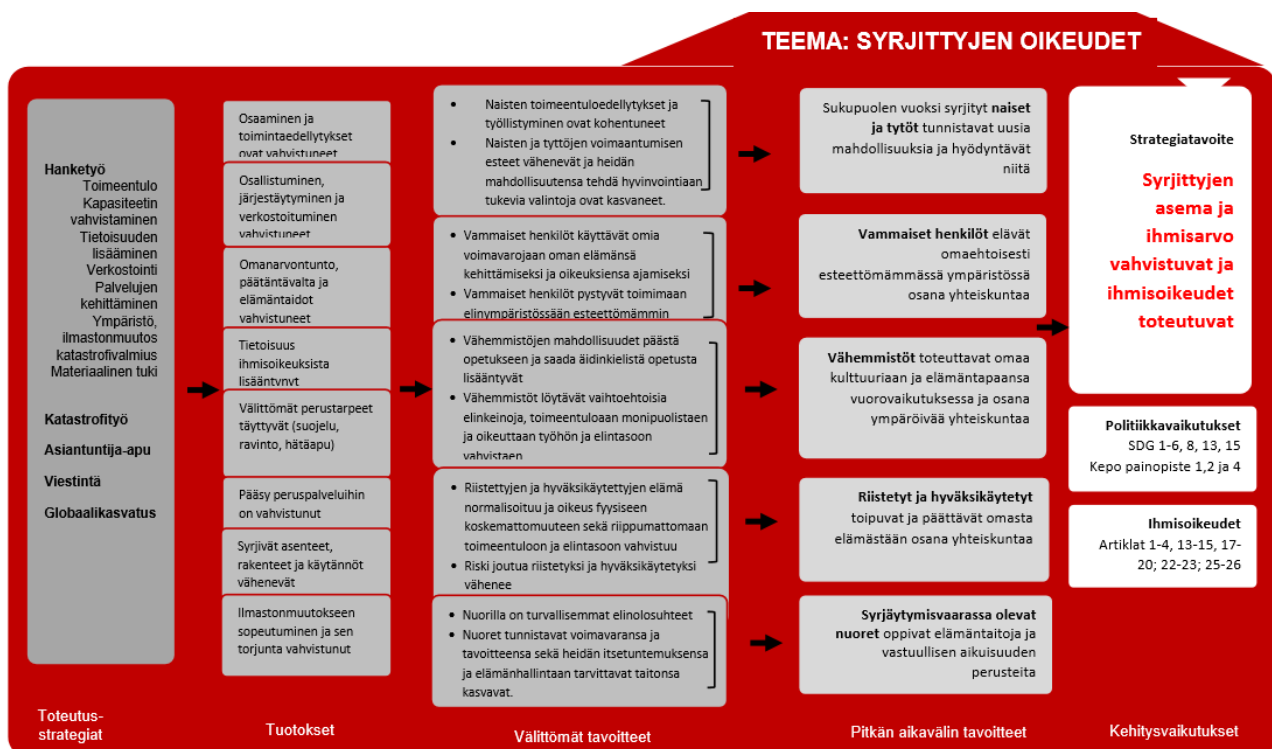
Ohjelman yksi keskeisimmistä tavoitteista on vähentää köyhyyttä ja eriarvoisuutta niiden parissa, jotka ovat kaikkein heikoimmassa asemassa. Ohjelman hyödynsaajaryhmät on valittu yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Keskittyminen kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksiin vastaa yhteistyökumppaneiden ja Lähetysseuran yhteisiä strategisia tavoitteita. Hyödynsaajaryhmät on valittu hyödyntämällä osallistavia menetelmiä.

Ohjelma toimii seuraavien syrjittyjen ryhmien parissa:

- 1) Sukupuolen vuoksi syrjityt naiset ja tytöt
- 2) Vammaiset henkilöt
- 3) Vähemmistöihin kuuluvat henkilöt (alkuperäiskansat ja etniset vähemmistöt)
- 4) Riistetyt ja hyväksikäytetyt henkilöt (lapsityöläiset, orjat, ihmiskaupan uhrin, taloudellisen hyväksikäytön uhrin, fyysisen ja seksuaalisen hyväksikäytön uhrin)
- 5) Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret

Työn pitkän aikavälin tavoitteena (impact-taso) on syrjittyjen ihmisten aseman ja ihmisarvon vahvistuminen sekä ihmisoikeuksien toteutuminen täysmääräisinä. Työ sisältää syrjittyjen ihmisten voimaannuttamista, mutta myös ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan vaikuttamista syrjittyjen oikeuksien edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi.

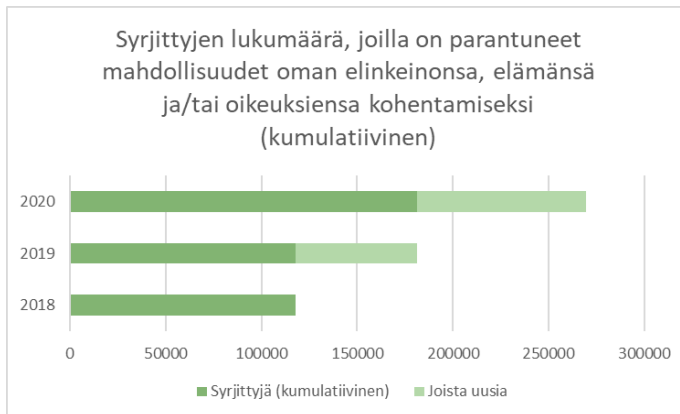
Kuva 2. Muutosteoria – Syrjittyjen oikeudet

Ohjelmakaudella pyritään tavoittamaan 314 000 syrjittyä ihmistä (ohjelmalaajennuksen 2020 myötä korotettu tavoitearvo). Tavoitteena on tilanne, jossa syrjityt ihmiset pystyvät itse vaikuttamaan elinkeinoonsa, elämäänsä tai oikeuksiensa toteutumiseen uusien tietojen, taitojen tai menetelmien avulla.

Koronapandemiasta huolimatta raportointivuonna edistytään hyvin kohti ohjelmakaudelle asetettua tavoitetta: vuoden 2020 loppuun mennessä yhteensä lähes 270 000 syrjityn ihmisen vaikuttamismahdollisuudet olivat parantuneet. Näistä yli 88 000 oli ohjelman piiriin vuonna 2020 uusina tulleita syrjittyjä ihmisiä, joiden mahdollisuudet paranivat.

Kuva 3. Niiden ohjelman tavoittamien syrjittyjen ihmisten lukumäärä, joiden mahdollisuudet kohentaa elämäänsä ovat ohjelmakaudella parantuneet.

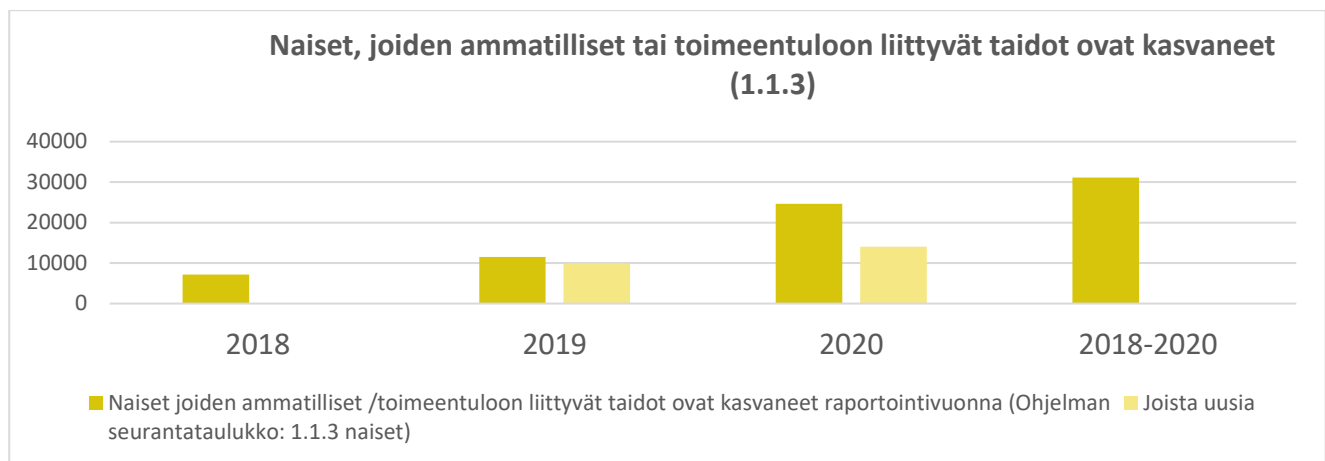
6.1.1 Sukupuolen vuoksi syrjityt naiset ja tytöt

Naisiin ja tyttöihin sukupuolen vuoksi kohdistuva syrjintä rajoittaa naisten ja tyttöjen elämän kohentumisen mahdollisuuksia. Luku- ja kirjoitustaito sekä ammatilliset taidot ovat lähtökohtia sille, että naiset ja tytöt voivat tunnistaa uusia mahdollisuuksia ja hyödyntää niitä oman elämänsä parantamiseksi. Lähetyssseuran kehitysyhteistyön painopisteenä on naisten aktivoiminen toimimaan yhdessä heidän tärkeäksi kokemissaan itseään, perheitään, yhteisöään ja yhteiskuntaansa koskevissa asioissa, uusien elinkeinojen luominen naisille ja tyttöjen koulutuksen edistäminen. Kun naisten ääni saadaan kuuluviin ja heidän elämänsä paranee, siitä hyötyvät naisten lisäksi sekä perhe että koko yhteisö. COVID-19-pandemia haastoi naisten oikeuksissa saavutetun edistyksen globaalisti vuonna 2020. On arvioitu, että pandemia lisäsi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, lapsiavioliittoja, tyttöjen silpomisriskiä sekä naisten tekemän palkattoman hoivatyön määrää. Pandemia heikensi naisten pääsyä seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin ja iski erityisesti naisten toimeentuloon, kasvattaen naisten köyhyyttä.¹⁴ Pandemia korostikin Lähetyssseuran ohjelman tavoitteiden relevanssia entisestään.

Tavoite 1. Naisten toimeentuloedellytykset ja työllisyys ovat kohentuneet

¹⁴ The UN: The Sustainable Development Goals Report 2020

Kuva 4. Naiset, joiden ammatilliset tai toimeentuloon liittyvät taidot ovat kasvaneet

Vuonna 2020 ohjelma auttoi yhteensä yli 24 600 naista kasvattamaan ammatillisia taitojaan. Heistä uusia hyödynsääjiä oli yli 14 000, mikä on 22 % lisäys edellisen vuoden kokonaismäärään verrattuna. Ohjelman ansiosta jo yli 30 000 naista on kasvattanut ammatillisia tai toimeentuloon liittyviä taitojaan ohjelmakaudella 2018–2020. Lisäksi yli 12 000 naisen tulot kasvoivat vuonna 2020, mikä on merkittävä tulos huomioiden koronapandemian aiheuttamat toimeentulohaasteet toimintamaissa.

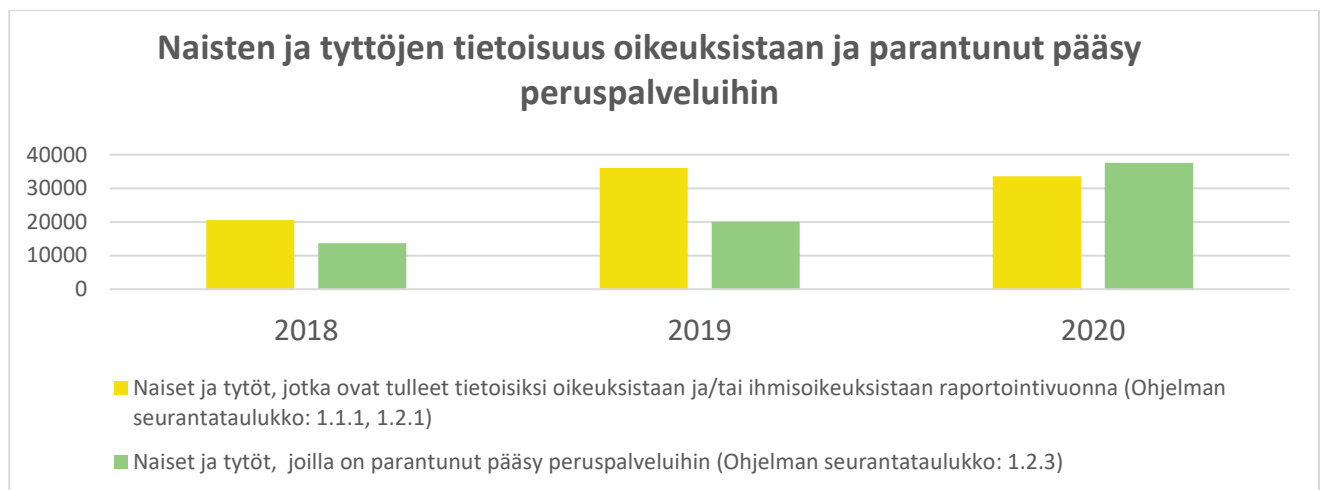
Vuosia 2020–2021 koskettava ohjelman laajennus tuotti tuloksia naisten toimeentulon saralla jo raportointivuonna. *Tansaniassa* alkaneessa ilmastokestävyyteen keskittyvässä hankkeessa aloitettiin seitsemän naisten ja nuorten johtamaa tulonhankintaprojektia. 447 naista pystyi elättämään itseään entistä paremmin mm. batiikin, saippuan ja korien valmistamisella, ompelulla, mehiläisten kasvatuksella, puutarhanviljelyllä, sikojen ja vuohien kasvattamisella ja puuntaimien viljelyllä (TZ710). *Etiopian* uusissa hankkeissa 100 säästöryhmään osallistuneen naisen henkilökohtaiseen taloudenhallintaan liittyvät taidot kasvoivat koulutusten ansiosta (ET711) ja yli 1600 naisen valmiudet sopeuttaa toimeentulonsa ilmastonmuutoksen aiheuttamiin kriiseihin paranivat ilmastokestäviin viljelyratkaisuihin keskittyvien koulutusten ansiosta (ET712).

Koronapandemian taloudelliset vaikutukset vaikuttivat toimeentuloedellytysten materialisoitumiseen osassa hankkeita niin naisten kuin miestenkin osalta. *Boliviassa* (BO701) koronarajoitukset estivät naisten käsitöiden myymisen, ja *Nepalissa* (NP706) yhteisöryhmien toimeentulon kasvussa jäätin tavoitteista ja pandemian taloudelliset seuraukset ilmenivät ruokaturvattomuutena. Toisaalta ohjelma, mukaan lukien naisten toimeentuloaktiviteetit, paransivat yhteisöjen selviämistä pandemian aiheuttamasta toimeentulokriisistä ja lievensivät sen vaikutuksia. Esimerkiksi toisessa *Nepalin* hankkeessa raportoitiin, että satokausien ulkopuolisten vihannesten viljelyyn keskittyvä toimeentulon monipuolistuminen auttoi yhteisöjä selviämään sulkutilan aikana (NP709).

Tavoite 2: Naisten ja tyttöjen voimaantumisen esteet ovat vähentyneet ja heidän mahdollisuutensa tehdä hyvinvointiaan tukevia valintoja ovat kasvaneet

Jotta naiset ja tytöt pystyvät voimaantumaan, heidän tulee olla tietoisia oikeuksistaan, kuten oikeudesta tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja. Naisten ja tyttöjen osallisuutta ja aktivoitumista tuettiin koronaturvallisuus huomioiden yhteisöpohjaisissa ryhmissä, joihin osallistui vuoden aikana yli 36 800 naista tai tyttöä. Ryhmissä naiset oppivat yhteistyön voimasta ja saivat käytännöllistä tietoa esimerkiksi lisääntymisterveydestä, oikeudesta ruumiillisen koskemattomuuteen ja väkivallattomaan elämään sekä oikeudesta tasavertaiseen koulutukseen ja vaikuttamiseen yhteiskunnassa.

Kuva 5. Naisten ja tyttöjen tietoisuus oikeuksistaan ja pääsy peruspalveluihin

Niiden naisten ja tyttöjen lukumäärä, jotka tulivat tietoisiksi oikeuksistaan, pysyi likimain aiempien vuosien tasolla koronapandemian aiheuttamista kokoontumisrajoituksista ja toiminnan mukauttamisesta huolimatta (noin 36 000 vuonna 2019, noin 34 000 vuonna 2020). Naisten oikeuksiin liittyvä tietoisuuden lisääminen oli usein integroitu osaksi laaja-alaisempaa yhteisönkehittämistyötä, jossa muun muassa WASH- ja terveystoimintatilat tukivat terveysturvallista toteutusta.

Peruspalvelujen piiriin päässeitten naisten ja tyttöjen lukumäärä jatkoi kasvuaan ja oli vuoden 2020 loppuun mennessä noin 37 500. Peruspalvelut sisälsivät muun muassa opetus-, terveydenhuolto- sekä vesi- ja sanitaatiopalveluja. Keskeisenä lähestymistapana oli oikeudenhaltijoiden ja vastuunkantajien välisten linkitysten ja kommunikation kehittäminen siten, että syrjityt pystyivät itse ajamaan oikeuksiaan päästä peruspalveluihin piiriin. Näin esimerkiksi tuettiin sukupuolittuneen väkivallan uhrien hakeutumista heille tarkoitettujen julkisten palveluiden sekä oikeusavun piiriin.

Naisten, tyttöjen ja yhteisöjen johtajien tietoisuus naisten oikeuksista sekä naisten oikeuksia parantavat yhteisötason rakenteet tukivat naisten roolia päätöksentekijöinä, heidän taloudellista itsenäisyyttään sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ja siihen puuttumista. Kohentunut ymmärrys naisten oikeuksista linkittyi usein myös vahvasti palveluihin pääsyn paranemiseen. *Tansaniassa* 480 naista sai koulutusta mm. omistusoikeuksista ja johtajuudesta. Naiset osallistuivat yhä enemmän perheensä päätöksentekoon yhteisistä asioista, kuten lasten lähettämisestä kouluun, viljelystä sekä sadon myymisestä (TZ704). Toisessa hankkeessa perustetut naisfoorumit jatkoivat toimintaansa mahdollistaen oikeuden saamisen sukupuolittuneen väkivallan uhreille, ohjaten tapauksia muun muassa piirikunnan tasolle sekä maakuntapoliisin gender deskille (TZ703).

Sukupuolittuneen väkivallan vastainen työ osoittautui erittäin tarpeelliseksi, kun vuonna 2020 lähisuhdeväkivallan raportoitiin lisääntyneen. *Botswanassa* lähisuhdeväkivallan uhrien pääsy heille tarkoitettujen palveluiden piiriin parani teemaan linkittyvän palveluoppaan valmistuttua ja päästyä levitykseen mm. sidosryhmien ja sosiaalisen median kautta. Kumppaniorganisaation ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden verkoston lobbaustyön tuloksena parlamentti hyväksyi lain seksuaaliseen väkivaltaan syyllistyneiden rekisteröimisestä (sex offenders registry bill) edesauttamaan sukupuolittuneen väkivallan ehkäisyä. Kumppaniorganisaation toiminnanjohtaja nimitettiin ministerikomiteaan, toimialanaan sukupuolittuneen väkivallan ehkäisy (BW701).

Etiopiassa naisten ja tyttöjen pääsy laadukkaaseen koulutukseen piiriin parani pandemiasta huolimatta. 625 naista paransi hankkeen ansiosta luku- ja laskutaitoaan. Tyttöjen koulunkeskeyttämisaste laski 35 prosentista (lähtötilanne ennen hanketta) 10 prosenttiin hankealueella, kun mm. heikossa asemassa oleville tyttöoppilaille tarjottiin oppimateriaaleja ja koulun sanitaatiota parannettiin. Kun hankealueen koulut avautuivat uudelleen koronasulun jälkeen ja viranomaiset pyrkivät torjumaan

COVID-19-viruksen leviämistä kouluissa maskien, käsihygienian ja opetusryhmien porrastamisen kautta, hankkeen pitkäaikainen työ muun muassa vesipisteiden rakentamiseksi koulujen yhteyteen tuki koulujen uudelleen avaamista. On kuitenkin huomattava, että kouluvuosittain seurattava data, kuten koulupudokkuusprosentti, ei seuraa kalenterivuotta, joten pandemian täydet vaikutukset tyttöjen koulutukseen saattavat näkyä viiveellä (ET706).

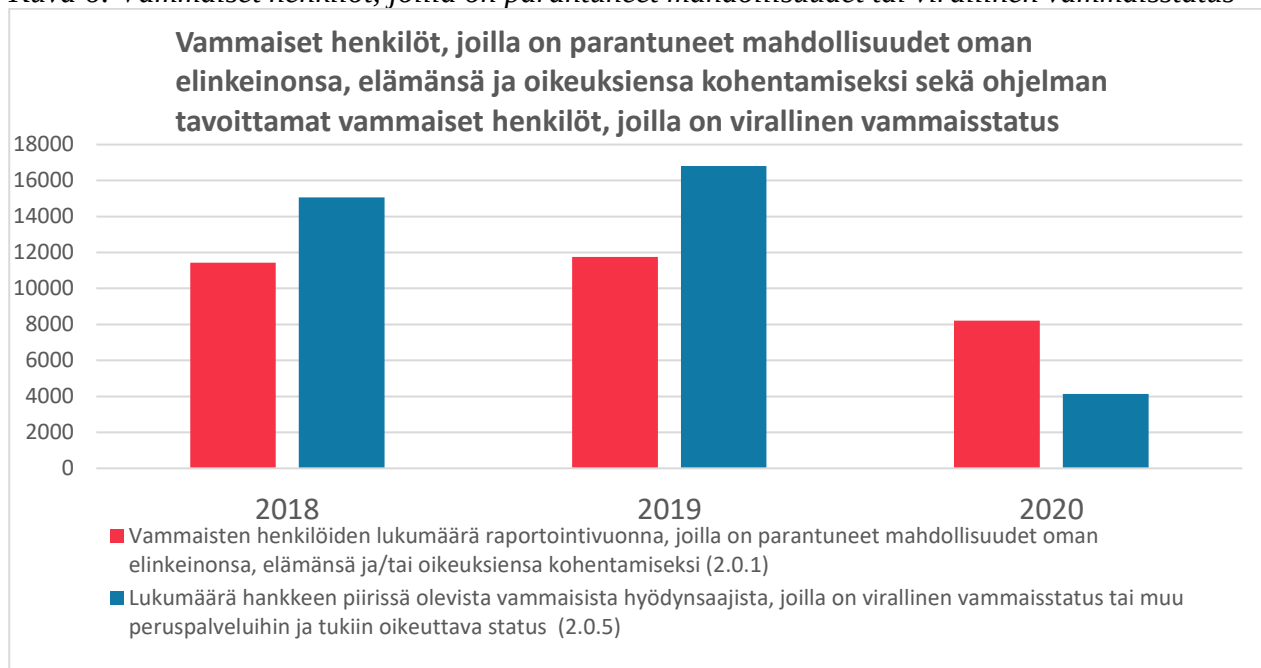
6.1.2 Vammaiset henkilöt

Vammaiset henkilöt kohtaavat globaalisti moninkertaista syrjintää ja valtavasti yhteiskunnallisia esteitä, jotka heikentävät osallistumista ja osallisuutta. Vammaiset henkilöt jäävät helposti yhteiskunnan ulkokehälle, vaikka useimmat maat ovat hyväksyneet YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen. Vammaiset henkilöt saavat edelleen harvoin tarvitsemiaan terveyspalveluita, koulutusta tai mahdollisuuden toimeentulon ansaitsemiseen ja itsenäiseen elämään. Suuri osa kehittyvissä maissa asuvista vammaisista ihmisistä elää köyhyydessä. Vammaisten henkilöiden perusoikeuksiensa toteutumisessa kohtaamat esteet muodostuvat monista tekijöistä: sosiaalisista, institutionaalisista, taloudellisista ja tiedonsaantiin liittyvistä haasteista. Haasteet vammaisten tyttöjen ja naisten osalta ovat erityisen suuret sukupuoleen perustuvan syrjinnän vuoksi.

Työ vammaisten henkilöiden luovuttamattomien ihmisoikeuksien toteutumiseksi vaatii sekä oikeudenhaltijoiden että vastuunkantajien yhteistyötä. Lähetyseuran ohjelmatyössä kehitetään yhteistyötä osapuolten välillä sekä vähennetään vammaisten henkilöiden osallistumisen esteitä esimerkiksi vaikuttamalla päättäjiin ja yhteisöihin sekä tukemalla henkilöiden voimavaroja oman toimijuuden vahvistamiseksi.

Vuosi 2020 oli globaalisti erityisen haasteellinen vammaisten oikeuksien saralla, kun - koronapandemia muutti ja rajoitti muun muassa koulujen, terveydenhuollon ja muiden peruspalveluiden sekä elinkeinoelämän toimintaa. Niille, jotka jo ennestään kohtaavat esteitä toimia osana yhteiskuntaa, monet rajoitustoimet toivat jälleen ylimääräisen esteen esimerkiksi hankkia tuloja tai saada koulutusta. Myös Lähetyseuran ohjelmassa vammaisten henkilöiden saavuttaminen osoittautui koronapandemian aikana erityisen haastavaksi. Tämä näkyi laskuna vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyviin tavoitteisiin kytkeytyvissä mittareissa, kuten kuvasta 6 ilmenee.

Kuva 6: Vammaiset henkilöt, joilla on parantuneet mahdollisuudet tai virallinen vammaisstatus

Taustalla on erilaisia pandemiaan liittyviä käytännön syitä, kuten kokoontumisrajoitusten vaikutukset hanketyöhön. *Etiopiassa*, jossa kuurojen koulutukseen liittyvä työ on tavoittanut merkittävän määrän kuuroja lapsia, suurin osa maan kouluista pysyi suljettuina suurimman osan vuotta. Myös monet hankkeen vammaisille aikuisille tarkoitetut tukitoimet kärsivät koronarajoituksista. Merkittävä osa vammaisstatuksen omaavien hyödynsaajien määrän laskusta johtui juuri tämän yhden hankkeen tilanteesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö hanke olisi saavuttanut tavoitteeseensa liittyviä merkittäviä tuloksia, vaikka ohjelmaindikaattorit eivät kyenneet niitä mittaamaan. Hankkeessa panostettiin ennen kaikkea viittomakieliseen sanakirjatyöhön, jonka myötä valmistui luonnontieteellisen ja yhteiskunnallisen alan viittomakielisen sanakirja. Sanakirjan ansiosta viittomakieliset nuoret voivat saada laadukasta opetusta tulevaisuudessa. Se lisää kuulovammaisten lasten ja nuorten tasa-arvoa oppimisessa, mahdollistaa paremman vuorovaikutuksen luokkahuonetilanteessa sekä yhtenäistää eri koulujen käyttämiä viittomia. Lisäksi sanakirjalla on suuri merkitys myös Ethiopian kansallisen viittomakielisen kehittymiselle (ET701).

Lähetysseuran vammaissektorilla toimivilla kumppaneilla oli myös vaikeuksia sopeuttaa käytännön hankehallintoa koronapandemian aiheuttamiin sulkutiloihin. Tämä puolestaan heijastui hankkeiden toimeenpanon mukauttamiseen. *Etelä-Afrikassa*, jossa tiukat ulkonaliikkumiskiellot estivät ja hättäsivät kumppanimme CREATE:n toimistotyötä, ohjelman laajennukseen kuuluvan uuden hankkeen käynnistyminen viivästyi hallinnollisten haasteiden myötä (ZA731), ja myös käynnissä olevan vammaishankkeen laajemmista muutoksista sopiminen oli hidasta (ZA703). Toisaalta kumppanin ruohonjuuritason asiantuntemus vammaissektorilla tuli myös esille, kun kumppani osasi heti pandemian alkuvaiheessa esittää pieniä toimia, kuten ruoka-apua, joilla helpottaa vammaisten henkilöiden elämää tulonhankinnan pysäyttäneessä sulkutilanteessa (ZA703).

Tavoite 1: Vammaiset henkilöt käyttävät omia voimavarojaan oman elämänsä kehittämiseksi ja oikeuksiensa ajamiseksi

“Nihil de nobis, sine nobis” (“Ei mitään meistä ilman meitä”, “Nothing about us without us”) -periaatetta pyrittiin noudattamaan sekä ns. vammaisohjelman hankkeissa että läpileikkaavana muissa kehitysyhteistyöhankkeissa. Monissa perheissä ja yhteiskunnissa vammaiset henkilöt ovat näkymättömissä ja heidän mahdollisuutensa toimia tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä ovat heikot. Muutoksen aikaansaaminen vaatii vammaisten henkilöiden saavuttamisen, mikä on kulttuurisista ja sosiaalisista syistä toisinaan erittäin vaikeaa.

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelma kuitenkin vähensi eristyneisyyttä, voimaannutti vammaisia ihmisiä oman potentiaalinsa toteuttajiksi ja tuki heidän keskinäistä yhteistyötään ja vertaistukeaan. Ohjelman kautta vammaiset henkilöt ovat hankkineet elämäntaitoja ja elinkeinoja sekä ryhtyneet toimeen omien ja yhteisöjensä oikeuksien ajamiseksi. Eristyneisyyden vähentäminen ja yhteistoiminnan kehittäminen vammaisten henkilöiden keskuudessa toteutui monissa hankkeissamme vertaistuki- ja toimintaryhmien perustamisen avulla. Ryhmissä keskusteltiin ja etsittiin keinoja toimeentulon, koulutuksen, terveyspalveluiden ja päätöksentekoon osallistumisen parantamiseksi.

Vuonna 2020 koronapandemian tuomat liikkumis- ja kokoontumisrajoitukset hankaloittivat tavoitteen toteuttamista. Sekä vammaiset henkilöt, kumppaneiden työntekijät että viranomaiset pystyivät toteuttamaan vain osan suunnitelmistaan, joiden tavoitteena oli vammaisten henkilöiden äänten kuuluminen aiempaa paremmin päätöksenteossa ja palveluiden kehittämisessä. Esimerkiksi *Zimbabwessa*, jossa vammaisten henkilöiden pääsy peruspalveluihin on ylipäättään haasteellista julkisen sektorin vastuunkantajien heikon kapasiteetin vuoksi, hankkeen kautta toteutettu etsivä sosiaalityö ja matalan kynnyksen terveyspalvelut kärsivät liikkumisrajoituksista. Myöskään vammaisten lasten pääsyä koulutukseen ei pystytty takaamaan tukitoimilla suurimpana osana vuotta johtuen koulujen sulkemisesta. Vammaiset henkilöt eivät päässeet sellaisten peruspalveluiden äärelle, jotka olisivat olleet osaltaan mahdollistamassa heidän toimintakykyään ja itsenäistä elämäänsä. Sen

sijaan vaikuttamistyö oli mahdollista, ja se kantoi hedelmää. Paikallishallinnon virastojen ja kansalaisjärjestöjen paikallisosastojen kyky ottaa vammaiset henkilöt huomioon toiminnassaan parani kumppaniorganisaation kenttäkäyntien ansiosta. Vierailujen tuloksena Insizan piirikunta päätti perustaa inklusiivisen vammaiskomitean ja antaa sille tehtäväksi varmistaa sen, että vammaisinklusiivinen suunnittelu ja toimeenpano toteutuu alueella. Konkreettisenä näyttönä työhön ryhtymisestään inklusiivinen komitea järjesti yhdessä perinteisten johtajien kanssa koronaturvallisesti kansainvälisen vammaisten päivän juhlan, jossa agendalla oli vammaisuuden valtavirtaistaminen yhteisössä (ZW703).

Poikkeustilassa vammaiset henkilöt kokivat usein vaikeuksia saada tietoa pandemiasta ja siihen liittyvistä toimista, mikä vaikeutti heidän itsenäistä toimintaansa muuttuneessa tilanteessa. *Botswanassa* kuurojen yhteisö oli tyytymätön valtiollisen Botswana Televisionin viittomakielisen tulkkauksen tasoon. Kumppanijärjestö BONELA:n lobbauksen ansiosta valtiollisen median viittomakielistä tulkkausta uudistettiin, ja tulkkauksen taso on nyt parantunut, mikä parantaa kuurojen pääsyä tietoon (BW702). *Botswanassa* myös vahvistettiin vammaisten henkilöiden omaa vaikuttamistyötä. Kehitysyhteistyöohjelman laajennukseen (2020–2021) kuuluva uusi vammaisten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksiin liittyvä hanke käynnistettiin loppuvuodesta 2020 koronasulkujen aiheuttamista viivästymistä johtuen. Vammaisia naisia koulutettiin toimimaan vammaisten henkilöiden seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien lähettiläinä ja vaikuttajina, mikä voimistaa vammaisten naisten ääntä omien oikeuksiensa puolustajina kansallisella tasolla (BW731). Toimeentulo oli globaali haaste koronapandemian myötä, ja pandemia iski usein jo valmiiksi marginalisoituneessa asemassa olevien toimeentuloon. Ohjelmalla pystyttiin kuitenkin tuottamaan positiivista muutosta myös tällä saralla tai ainakin lieventämään pandemian taloudellisia vaikutuksia hyödynsaajien elämään. 886 vammaisen ihmisen tulojen raportointi kasvaneen ohjelman alkuun verrattuna vastaavan luvun ollessa 640 vuonna 2019. Esimerkiksi *Nepalissa* 103 vammaista ihmistä aloitti hankkeen tuella oman liiketoiminnan ja 13 työllistyi muualle. Vuonna 2020 hankkeen piirissä olevien vammaisten henkilöiden toimeentulo kasvoi edellisten vuosien trendin mukaisesti koronapandemiasta huolimatta. Verrattuna vuoteen 2019 hankkeen piirissä olevien vammaisten henkilöiden keskitulot kasvoivat keskimäärin noin 19 % (NP705).

Tavoite 2: Vammaiset henkilöt pystyvät toimimaan elinympäristössään esteettömämmin

Vammaisten henkilöiden tilanne hankealueilla on haastava. Tieto on ensimmäinen askel pitkäkestoisessa muutoksessa kohti vammaisten henkilöiden tasa-arvoisia oikeuksia yhteiskunnassa. Ohjelmatyön tuloksena esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden työntekijöiden ymmärrys vammaisuuteen liittyvistä esteistä sekä oikeuksista on parantunut. Käytännössä se on näkynyt parempana palveluna. Ohjelmassa on tehty myös merkittävää työtä yhteisöjen tietoisuuden kasvattajana. Vammaisten henkilöiden esteetöntä elämää haittaavat perheiden ja yhteisöjen syrjivät asenteet ja uskomukset muuttuvat, kun yhteisöt saavat oikeaa tietoa vammaisuuden syistä ja ehkäisemisestä ja vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Vuonna 2020 yli 760 000 ihmisen tietoisuus vammaisten henkilöiden oikeuksista kasvoi. Tämä luku on huomattavasti suurempi kuin vuonna 2019 (noin 218 000) ja selittyy pitkälti sillä, että *Botswanassa* kumppaniorganisaatio panosti koronarajoitusten vuoksi radion kautta tehtävään tietoisuuden lisäämiseen. Terveys-oikeuksiin erikoistunut botswanalainen kumppanijärjestömme BONELA järjesti kaksikielisen radiokeskustelutarjan vammaisten henkilöiden oikeuksista, ja lähetyksiä toistivat yksityiset sekä valtion radioasemat. Kokonaiskuulijakunnan osalta päästiin arviolta yli 700 000 kuulijaan. Alkuperäisen suunnitelman mukaisia yhteisöjen pyöreän pöydän keskusteluja päästiin sen sijaan järjestämään vain vähän: kuusi keskustelua toteutui, ja niihin osallistumista jouduttiin koronarajoitusten vuoksi rajoittamaan. Niiden kautta tavoitettiin 268 henkilöä. Niin vammaisten henkilöiden itsensä kuin yhteisöjen muiden jäsenten ymmärrys

vammaisten oikeuksista on kasvanut yhteisöissä käytyjen osallistavien keskusteluiden ja radio-ohjelmien ansiosta (BW702).

Vaikka tietoisuus onkin lisääntynyt, hankealueilla ja toimintamaissa on edelleen syvälle juurtunutta syrjintää vammaisia ihmisiä kohtaan. Syrjintä näkyy asenteissa ja yhteiskunnan rakenteissa. Ohjelman kautta pyritään vaikuttamaan paikalliseen lainsäädäntöön ja sen toimeenpanoon, jotta vammaisille ihmisille saataisiin tarvittavia palveluita (esimerkiksi peruskoulutus, avioliittoneuvonta, terveystieteellinen tuki) sekä lisättäisiin mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja erilaisten järjestöjen ja sosiaalisten ryhmien toimintaan. Toisinaan vastuunkantajien kapasiteetti palveluntuottajana on niin heikko tai muutos lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa niin hidasta, että mm. järjestöt joutuvat edistämään esteetöntä yhteiskuntaa ja palveluja. Vastuunkantajien kanssa koordinoiminen ja dialogi ovat kuitenkin keskeinen osa työtä. Myös kirkot ovat monesti merkittäviä palveluntuottajia näissä konteksteissa, ja Lähetyseuralla on luonteva rooli uskonnollisten yhteisöjen esteettömyyden ja inklusiivisuuden edistäjänä.

Tansaniassa 507 vammaista lasta ja nuorta sai tarvitsemaansa erityistukea neuvonnan, kuntoutuksen, tietoisuuden lisäämisen, koulunkäynnin tuen, apuvälineiden tarjonnan, asumisolojen parantamisen, ravinnon ja lääketieteellisen hoidon kautta. Opetusalan viranomaisiin suunnatun vaikuttamistyön sekä yhteisöjen tietoisuuden lisäämisen tuloksena yhä useamman vammaisen lapsen oikeus oppia toteutui kouluun pääsyn, erityisopettajien paremman saatavuuden sekä soveltuvan opetusmateriaalin saatavuuden myötä hankealueella (TZ706). Toisen hankkeen kautta 300 vammaista henkilöä sai terveystakuutuskortin, jolla he saavat lääkkeitä ilmaiseksi (TZ704).

Itäisessä Afrikassa 90 kirkon kehitysyhteistyöohjelmien suunnittelijaa koulutettiin ja heidän tietoisuutensa vammaisinklusiivisesta kehityksestä lisääntyi, mikä loi puitteet vammaisten henkilöiden entistä paremmalle huomioimiselle kirkkojen kehitysyhteistyössä. *Burundin* anglikaanisen kirkon hiippakunta paransi kiinteistöjensä fyysistä esteettömyyttä, mikä edesauttoi vammaisten henkilöiden oikeutta harjoittaa uskontoaan ja mahdollisuuksia osallistua uskonyhteisönsä toimintaan. Vammaisten henkilöiden osallistaminen kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanoon ja seurantaan parani *Ruandassa* ja Burundissa, kun maiden vammaisjärjestöt UPHB (l'Union des Personnes Handicapées du Burundi) ja NUDOR (National Union of Disability Organizations of Rwanda) tekivät yhteistyötä vastuunkantajien ja muiden sidosryhmien kanssa teemaan liittyen (XX704).

Nepalissa 16 kansanedustajan tietoisuus psykososiaalisesta vammaisuudesta kasvoi. Lisäksi vastuunkantajat saivat hankkeen myötä tietoa koronapandemian vaikutuksesta psykososiaalisiin ongelmiin sekä mahdollisista ratkaisuista. Nepalín Lain, oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien komitean (Law, Justice and Human Rights Committee) puheenjohtaja ilmaisi huolensa psykososiaalisen vammaisuuden perusteella tapahtuvasta syrjinnästä ja sitoutui toimimaan sen mukaan, että lakeja harmonisoidaan linjassa kansainvälisten sopimusten kanssa (erityisesti CRPD). Kumppanijärjestö osallistui UPR-varjoraportin tekemiseen ja nosti esiin erityisesti, kuinka psykososiaalisesti vammaisten oikeuksia ei huomioida täysimääräisesti Nepalín vammaislainsäädännössä (NP708).

6.1.3 Vähemmistöt

Vähemmistöihin (etniset, kielelliset, sosiaaliset vähemmistöt ja alkuperäiskansat) liittyvässä syrjinnän vastaisessa työssä on kaksi prioriteettialuetta: vähemmistöihin kuuluvien lasten pääsy äidinkielen opetuksen piiriin ja heidän perheittensä toimeentulon ja elinolojen paraneminen. Raportointivuonna tähän tähdättiin kehittämällä oikeudenhaltijoiden omia resursseja sekä tukemalla heitä vaikuttamaan vastuunkantajien päätöksentekoon ja toimintaan.

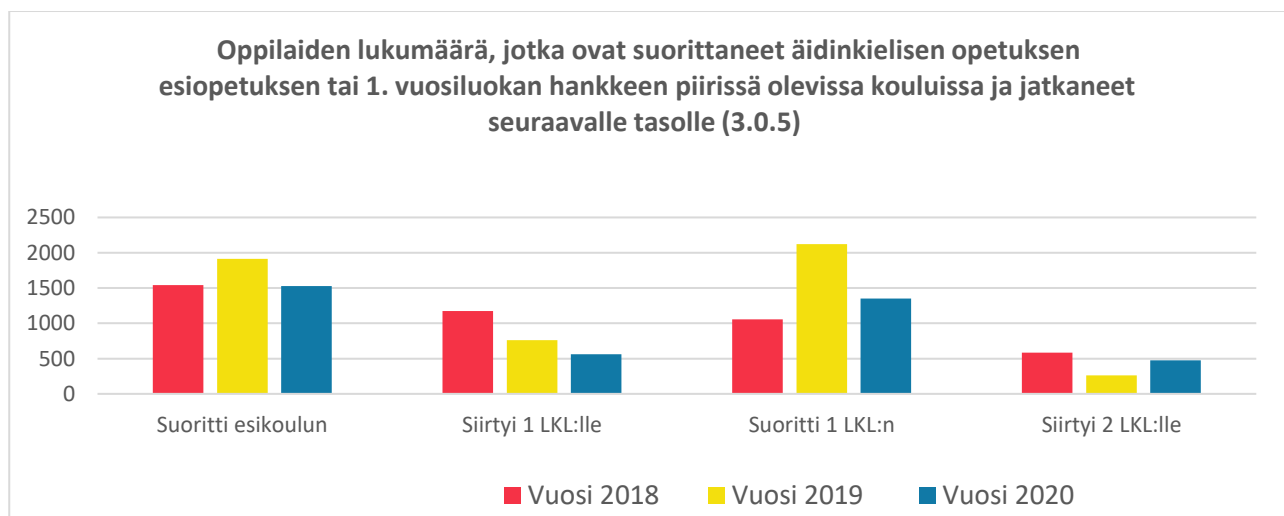
Äidinkielistä opetusta kehitettiin niin yhteisökouluissa kuin valtion kouluissa. Erityisen tärkeää kehittämistyö oli yhteisöjen ylläpitämissä esikouluissa ja ala-asteen luokissa. Elämän läpi kantavan lukutaidon oppii vain kielellä, jota ymmärtää. Monilla kielivähemmistöjen alueilla valtion kouluissa opetus toteutetaan kansallisella kielellä, jota lapset ja heidän vanhempansa eivät ymmärrä. Opettajat, jotka valtio lähettää maaseutukouluihin, eivät puolestaan osaa paikalliskieltä.

Monissa Lähetysseuran yhteistyömaissa valtion prioriteettina ei ole äidinkielen opetuksen kehittäminen. Joissakin maissa se ei ole edes sallittua, sillä hallitus katsoo sen edesauttavan vähemmistöjen vaatimuksia itsemääräämisoikeuteen, joka voisi horjuttaa kansallista yhtenäisyyttä ja vallanpitäjiä. Lähetysseuran kumppaneiden kyky ajaa äidinkielen opetuksen kehittämistä on tärkeää. Kehittämistä edistetään esimerkiksi tuomalla esiin hyviä kokemuksia, joita äidinkielisellä opetuksella on saatu kumppaneiden hankkeissa ja naapurimaissa. Samoin edistetään äidinkielisestä opetuksesta sopimista paikallishallintojen kanssa.

Tavoite 1: Vähemmistöjen mahdollisuus päästä opetukseen ja äidinkieliseen opetukseen lisääntyy

Äidinkielistä opetusta kehitettiin *Etiopiassa, Kambodžassa, Nepalissa ja Senegalissa* 15 kielellä. Kehittämistyö sisälsi muun muassa äidinkielisten opetusmateriaalien kehittämistä yhteistyössä viranomaisten kanssa, yhteisöjen tietoisuuden lisäämistä äidinkielen opetuksen hyödyistä, vaikuttamistyötä viranomaisten suuntaan sekä opettajien opetustaitojen tukemista. Lisäksi edistettiin myös muilla keinoilla vähemmistöjen mahdollisuutta päästä opetukseen paikalliset haasteet ja viranomaisten kieli- ja koulutuspolitiikka huomioiden.

Kuva 7. Vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden äidinkielinen varhaisopetus ohjelman tukemissa kouluissa

Koronapandemia aiheutti merkittävän kriisin opetussektorilla. Monet Lähetysseuran ohjelman piirissä olevat koulut olivat ainakin lyhyen ajan suljettuina vuonna 2020, joissakin maissa useita kuukausia. Globaali tilanne, jossa oikeus opetukseen toteutui heikosti, heijastui myös vähemmistöjen mahdollisuuteen päästä äidinkieliseen opetukseen. Ohjelman piirissä olevien, äidinkielen esikouluopetuksen suorittaneiden lasten määrä pysyi kuitenkin melko lailla aikaisempien vuosien tasolla. Sen sijaan ensimmäiselle luokalle siirtyneissä oli laskua, samoin ensimmäisen luokan suorittaneissa. Toiselle luokalle siirtyneiden lasten määrä ei sen sijaan laskenut.

Vuoden 2020 tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia edellisvuosiin, koska *Kambodžan* hankkeesta (KH701) ei saatu dataa äidinkielistä opetusta seuraavaan mittariin maan laajamittaisen koronasulkujen vuoksi. Hankkeen piirissä olevat koulut ja esikoulut olivat kiinni suurimman osan

vuotta. Peruskoulun oppilaille järjestettiin kuitenkin radion kautta omankielistä opetusta, mikä esti heitä putoamasta täysin oppimisen ulkopuolelle. Myös laadukkaan äidinkielen opetuksen edellytykset vahvistuivat, kun 59 äidinkielistä opettajaa sai täydennyskoulutusta äidinkielisestä opetuksesta (KH701). Myös *Nepalissa* tuettiin vähemmistöjen etäopetukseen siirtymistä koronasulkujen aikana tuottamalla oppilaille itseopiskelumateriaalia, opastamalla opettajia niiden käytössä ja tarjoamalla etäopetusta radion ja audiosoitimien kautta. Tämä lievensi koulusulkujen haitallista vaikutusta noin 1200 lapsen oppimiseen ja ehkäisi koulutien katkeamisen (NP704).

Koulutuksen laadun kehittäminen jatkui. Esimerkiksi *Laosissa* kehitettiin paikallisten opetusviranomaisten ja valtion koulujen opettajien taitoja, minkä ansiosta heidän mahdollisuutensa tarjota laadukasta koulutusta vähemmistölapsille parani. 32 opettajan ammatilliset taidot kehittyivät hankkeen työntekijöiden opetuksesta antaman seurantalautteen ansiosta. 25 opettajaa pääsi oppimaan käytännön opetus esimerkkien kautta (demonstration classes). Ala-asteen käyttöön kehitettiin uusia oppimateriaaleja, jotka tukevat etniseen vähemmistöön kuuluvien lapsien oppimista (LA702).

Paikallisyhteisöjen ja -viranomaisten omistajuus hankkeista kasvoi, mikä enteilee hyvää työn tulosten kestävyyskannalta. Esimerkiksi *Nepalissa* paikallishallinto auttoi vähävaraisista vähemmistöperheistä tulevia madhesi- ja muslimityttöjä jatkamaan opintojaan stipendien turvin. Lisäksi paikallishallinto antoi rahaa hankkeen opettajien palkkoihin ja kahteen lisäopettajaan sekä koulujen materiaaleihin, mikä parantaa opetuksen laatua. Tuloksena toisella asteella opiskelevien madhesi- ja muslimityttöjen määrä on noussut hankkeen aikana (NP703).

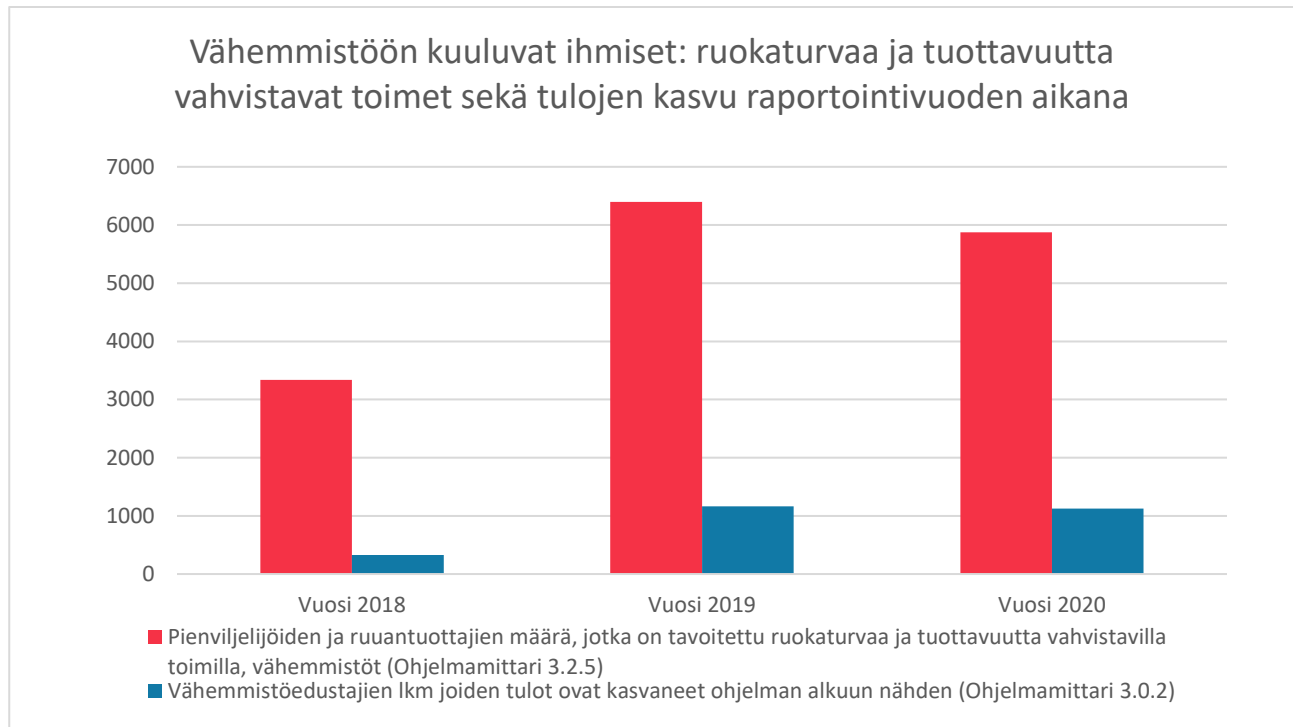
Aikuisten äidinkielen lukutaito-opetus, jota voitiin mukauttaa joustavasti paikallisen koronatilanteen mukaan, johti etenkin kielivähemmistöihin kuuluvien naisten voimaantumiseen. *Senegalissa* 295 naista oppi lukemaan ja kirjoittamaan pularin kielellä sekä laskemaan. Lukutaitoiset naiset ovat aktiivisempia yhteisöissään ja ovat paikallisilla tasoilla vastuutehtävissä: osa rakentaa väliaikaismajoitusta tai pitää lukutaitoa edistäviä oppitunteja. Neljä naista hoitaa vesilähteitä, kahdeksan on sihteereitä, yhdeksän on ryhmänohjaajia ja yhdeksäntoista toimii kaupan alalla (SN701).

Tavoite 2: Vähemmistöt löytävät vaihtoehtoisia elinkeinoja, toimeentulo monipuolistuu ja oikeus työhön ja elintasoon vahvistuu

Ohjelman piirissä olevat etniset vähemmistöt elävät usein vaihdantataloudessa maanviljelyn kannalta marginaalisilla alueilla tai maattomina. Monien yhteisöjen toimeentulo ja ruoan saanti on yhden viljelykasvin tai kausittaisen maataloustyön varassa. Toimeentulon haavoittuvuus näkyy usein kaikilla hyvinvoinnin alueilla: ruokaa ei ole riittävästi, se on yksipuolista ja tästä johtuva heikko ravintotilanne johtaa huonon hygienian ja vedensaannin ongelmien kanssa sairauksiin ja kuolemiin. Sairastuneet eivät saa tarvitsemaansa lääkitystä ja hoitoa, eikä lasten koulunkäyntiin riitä resursseja. Yksipuolinen toimeentulo on myös haavoittuvampi koronapandemian kaltaisille kriiseille, jolloin markkinat häiriintyvät.

Monilla yhteisöillä olisi kuitenkin mahdollisuus monipuolistaa toimeentuloaan esimerkiksi uusilla viljelykasveilla ja ilmastonmuutosta kestäväillä viljelymenetelmillä, pienyrittäjyydellä tai kasvattamalla kotieläimiä. Lähetysseura on yhteistyökumppaneineen parantanut suoraan yli 100 000 vähemmistöihin kuuluvan ihmisen mahdollisuuksia parempaan elämään, elinkeinoon ja oikeuksien toteutumiseen ohjelmakauden alusta laskien. Tähän on päästy lisäämällä tarvittavaa tietoa ja osaamista, perustamalla piensäästö- ja lainaryhmiä ja varustamalla hyödynsajia tarvittavilla alkuresursseilla. Erityisesti naisten uudet taidot ja niiden käyttöönottoon tarvittavien alkuinvestointien tarjoaminen ovat tuoneet positiivisia muutoksia perheiden elämään (ks. luku 6.1.1).

Kuva 8. Niiden vähemmistöihin kuuluvien ihmisten lukumäärä, joiden tulot tai toimeentulon edellytykset ovat kasvaneet

Mauritaniassa köyhien, etnisesti syrjittyjen maaseutuyhteisöjen katastrofivalmius ja ruokaturva paranivat. Hankeyhteisöissä otettiin käyttöön ruokaturvaan liittyviä, KOBO-sovellusta hyödyntäviä ja älypuhelimella käytettäviä valvontajärjestelmiä. Järjestelmän kautta voidaan kerätä tietoa ruokaturvan tilanteesta. Tieto analysoidaan neljännesvuosittain nopean toimintasuunnitelman laatimiseksi ruokaturvan heiketessä. Kolmessa kuivuudelle alttiissa yhteisössä perustettiin yhteensä kuusi viljapankkia, joita hallinnoivat yhteisöjen koulutetut komiteat. Ne paransivat yhteisöjen ruokaturvaa viljan hinnan kausivaihteluita vastaan kuivuudesta ja ankarista maanviljelysoloista kärsivässä maassa. Viljapankeista hyötyi yhteensä 12 661 henkilöä (XX705).

Kambodžassa yhteisöt siirtyivät ympäristöystävällisiin maanviljelystekniikoihin. Hankehenkilöstön tekemän arvioinnin mukaan vähintään 80 % hankealueen maanviljelijöistä käyttää ympäristöystävällisiä tekniikoita vihannesten kasvatuksessa ja kotieläinten hoidossa. Perustetut osuuskunnat ovat onnistuneet esimerkin näyttämässä muille kyläyhteisöjen jäsenille kanan- ja kalankasvatuksessa, riisinviljelyssä sekä vihannesten tuotannossa. Kaikkiaan 115 maatilaa on ottanut käyttöön ilmastoystävällisiä maatalousmenetelmiä. Myös ihmisten tietoisuus luonnonkatastrofeista ja niihin varautumisesta kasvoi merkittävästi kuudessa piirikunnassa pidettyjen DRR-koulutusten ja -työpajojen myötä: ennen ja jälkeen koulutuksen tehtyjen kyselyjen tulokset paranivat jokaisessa piirikunnassa keskimäärin 26 % (KH701).

Laosissa noin 2 000 ihmisen toimeentulo parani 340 perheen alettua kasvattaa uusia viljelykasveja (sienet, kardemumma, vihannekset) tai pienimuotoisesti karjaa. Toimeentulon kohentumisessa auttoi myös pienkastelujärjestelmien korjaus tai rakentaminen. Hanketiimit ja paikalliset viranomaiset pystyivät sosiaalisessa yritystoiminnassa ja markkinoinnissa saamansa kurssituksen jälkeen tukemaan hankeyhteisöjen tuottajia aiempaa paremmin. Tuloksena oli, että hankkeen alkun verrattuna asukkaiden keskimääräinen toimeentulo on yli kaksinkertaistunut (LA701).

6.1.4 Riistetyt ja hyväksikäytetyt

Ohjelman tavoitteena on, että riistetyt ja hyväksikäytetyt toipuvat ja päättävät omasta

elämästään osana yhteiskuntaa.

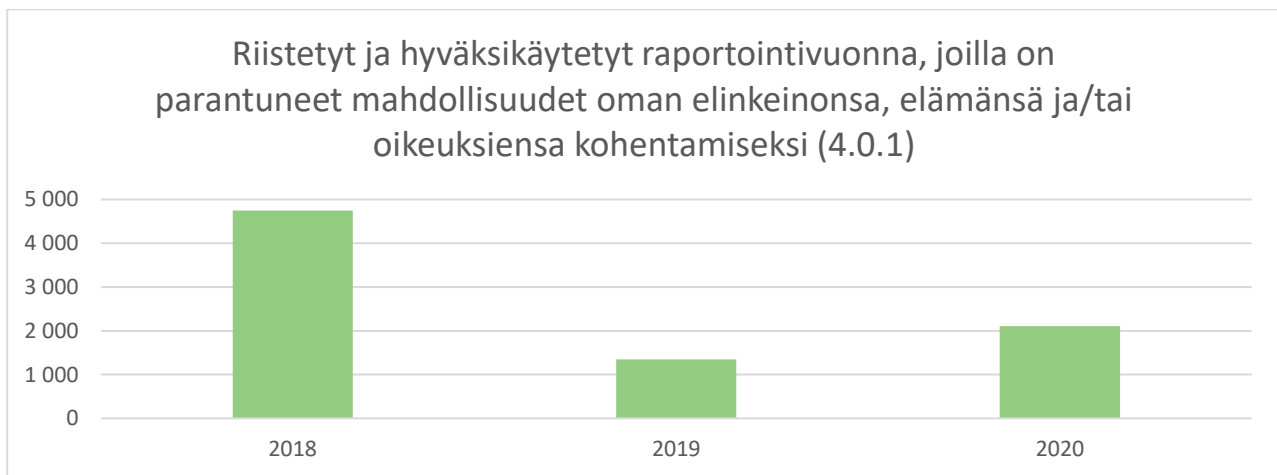
Tavoite 1: Riistettyjen ja hyväksikäytettyjen ihmisten elämä normalisoituu ja oikeus fyysiseen koskemattomuuteen sekä riippumattomaan toimeentuloon ja elintasoon vahvistuu;

Tavoite 2: Riski joutua riistetyksi ja hyväksikäytetyksi vähenee.

Ohjelmassa tuetaan ihmiskaupan ja muun hyväksikäytön kohteeksi joutuneita ihmisiä tarjoamalla heille välitöntä apua ja tukemalla heidän toipumistaan ja elämän normalisoitumista. Lisäksi ohjelma tekee ennaltaehkäisevää työtä, jotta hyväksikäytetyt eivät joutuisi uudelleen uhriksi ja että uusia uhreja ei syntyisi. Ohjelma tukee myös toimia syyllisten saamiseksi vastuuseen rikoksistaan. Valtaosa työstä kohdistuu ihmiskaupan uhrien suojeluun ja uusien uhrien syntymisen estämiseen Kambodžassa. Työllä on alueellinen ulottuvuus, sillä osa ihmiskaupasta tapahtuu maan rajojen yli naapurimaihin, mutta koronapandemia hankaloitti alueellista yhteistyötä ongelmaan liittyen.

Uhrien auttamisen lisäksi työhön sisältyy viranomaisyhteistyötä ja paikallisten yhteisöjen auttamista tunnistamaan ihmiskaupan uhrit ja sitä kautta ennaltaehkäisyn parantamista. Viranomaisyhteistyö sekä koordinointi muiden paikallisten kansalaisjärjestöjen kanssa ovat tärkeitä pysyvien tulosten aikaansaamiseksi. Ihmiskauppa muuttua nopeasti muotoaan: naisten ja tyttöjen naittaminen jalkavaimon asemaan Kiinaan on yksi esimerkki uudemmissa ihmiskaupan muodoista Kambodžan hankealueella. Koronapandemia lisäsi haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin kohdistuvaa ihmiskaupan, riiston ja hyväksikäytön riskiä toimeentulon kaventuessa entisestään. Myös koulujen sulkeutuminen lähes puolen vuoden ajaksi vaikeutti hyväksikäytön vastaista työtä, tapausten ilmituloa sekä lapsityötä. Koulujen avauduttua osa lapsista ei palannut koulun penkille, mikä on huolestuttava signaali myös hyväksikäytön ja riiston riskin kasvusta.

Kuva 9: Riistetyt ja hyväksikäytetyt raportointivuonna, joilla on parantuneet mahdollisuudet oman elinkeinonsa, elämänsä ja/tai oikeuksiensa kohentamiseksi (ohjelman seurantataulukko 4.0.1)

Työ riistettyjen ja hyväksikäytettyjen oikeuksien edistämiseksi on yksi ohjelman suppeammista komponenteista. Raportointivuonna se supistui entisestään yhteistyön päätyttyä Boliviassa CEPROMIN-järjestön kanssa, jonka hanke (BO702) raportoi riistettyjä ja hyväksikäytettyjä koskeviin ohjelmamittareihin. Työ kuitenkin jatkuu ohjelmakauden loppuun kahdessa hankkeessa Kambodžassa (KH702, KH706) sekä osana yhtä Botswanan hanketta, jonka sukupuolittuneen väkivallan vastainen työ kattaa myös hyväksikäyttötapauksia (BW701). Vaikka ohjelma kattoi vuonna 2020 entistä vähemmän riistettyihin ja hyväksikäytettyihin liittyviä hankkeita, onnistuttiin tavoittamaan jopa enemmän kohderyhmään kuuluvia ihmisiä kuin edellisvuonna. Raportointivuonna yli 2000 riistetyn ja hyväksikäytetyn mahdollisuudet kohentaa elämäänsä ja oikeuksiaan paranivat.

Usein ihmiskauppa tai muun hyväksikäyttö paljastuu, kun ongelmiin joutunut ihminen pääsee muunlaisen sosiaalisen tuen piiriin tai joutuu poliisin käsiin. Psykososiaalinen tuki, turvallisen paluun helpottaminen perheisiin ja yhteisöihin sekä koulutuksen tai toimeentulomahdollisuuksien vahvistaminen on nidottava kokonaisvaltaiseksi tueksi hyväksikäytön uhreille ja heidän läheisilleen, jotta saadut tulokset ovat pysyviä. Ohjelma tukee työtä, joka parantaa yhteiskunnan kykyä antaa riistetyille ja hyväksikäytetyille heidän tarvitsemiaan peruspalveluita ja yhteisötoimijoiden kykyä tukea uhrien omanarvontunnon palautumista ja tulevaisuuden rakentamista.

Kambodžassa hyväksikäytön uhrit saivat palveluiden kautta keinoja toipumiseen ja elämän normalisoitumiseen. 126 ihmistä, jotka olivat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi tai sen haitalliseen vaikutuspiiriin, saivat tukea. Kumppanimme First Stepin ja sen verkostojen avulla tuettiin ja käsiteltiin kaikkiaan 43 hyväksikäytetyn lapsen tapautta, joista 25 oli poikia. Sen lisäksi tukea annettiin 58 huoltajalle, joita hyväksikäyttö oli suoraan kosketanut (KH702).

Vastuunkantajien ja muiden vastuullisten tahojen kapasiteetti puuttua hyväksikäyttöön ja ehkäistä sitä koheni. Huolimatta koronapandemiasta First Stepin hankkeen koulutukset saavuttivat 184 kambodžalaista lastensuojelun ammattilaista lasten ja erityisesti poikien hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja tapauksen tunnistamiseksi. 86 % osallistujista näki kurssin kasvattaneen heidän osaamistaan ja edellytyksiään lastensuojelun kysymyksissä (KH702). Toinen Kambodžan hanke lisäsi maan sisäministeriön, sosiaaliministeriön ja kansallisen ihmiskaupanvastaisen neuvoston tietämystä nykysäännösten puutteista ja kehitystarpeista ja edesauttoi eri viranomaisten osallistumista kansallisen tason koordinaatiotyöhön ihmiskaupan estämiseksi. Vuoden 2020 aikana kumppanimme Chab Dai osallistui viiden kansallisen tason tapaamiseen ihmiskaupan ja lasten oikeuksien tematiikassa, vaikuttaen vastuunkantajiin ja kansallisen tason keskusteluun. Kaikkiaan noin sata poliisia, naisasiain- ja sosiaaliviranomaista sai koulutusta ihmiskaupan tunnistamisesta, ehkäisemisestä, uhrien auttamisesta ja tapauksen käsittelystä. Koulutuksissa he oppivat mm. lapsiystävällisistä haastattelumenetelmistä, tutkinnan eettisistä säännöistä, ihmiskaupparikoksia koskevasta lainsäädännöstä ja siirtolaismääräyksistä (KH706, omarahoitteinen).

Jotta riski joutua uudelleen hyväksikäytetyksi pienenesi, hankkeet pyrkivät sekä lisäämään hyväksikäytettyjen ihmisten tietoisuutta omista oikeuksistaan että lisäämään yhteisöjen tietoisuutta hyväksikäytön eri muodoista, jotta se osataan tunnistaa. Vuonna 2020 yli 2000 hyväksikäytettyä ihmistä tuli tietoiseksi oikeuksistaan ja yli 600 yhteisön jäsenen tietoisuus hyväksikäytettyjen oikeuksista kasvoi. Tietoisuutta lisättiin muun muassa erilaisten kulttuuritapahtumien ja koulutusten kautta koronatilanteen salliessa. Laajemmasta vaikutuksesta kielii se, että hyväksikäyttötapauksia, myös poikiin kohdistuvia, tulee maassa entistä enemmän esille ja viranomaisten käsiteltäväksi.

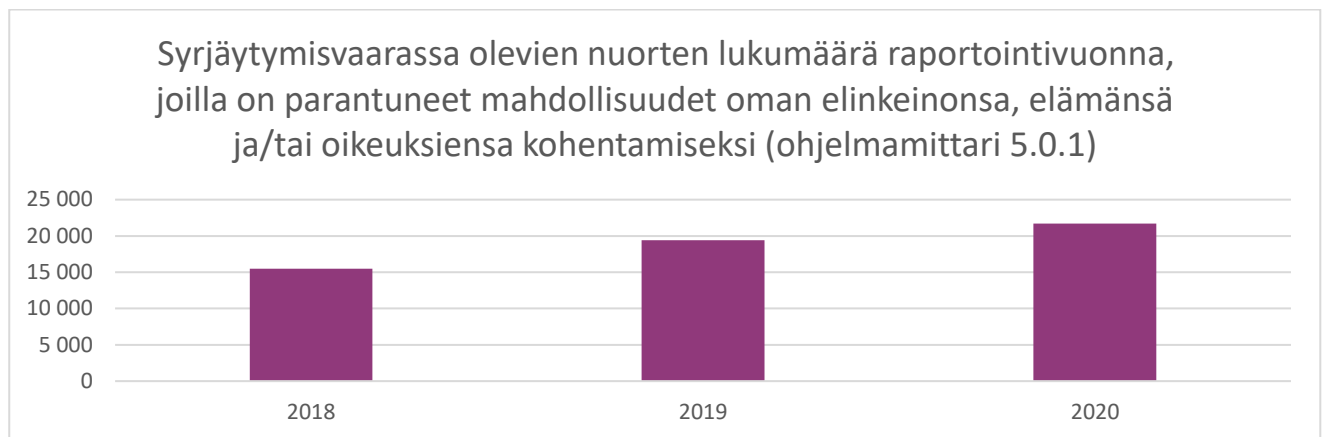
6.1.5 Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret

Lähetysseuran työ kohdistuu syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten perustarpeiden ja elinolosuhteiden, kuten ravinnon, suojan ja kasvatuksen turvaamiseen, sekä peruspalveluihin, kuten koulutukseen pääsyn tukemiseen. Nuorten voimaannuttamisella tähdätään siihen, että heillä olisi tarvittavat elämäntaidot ja suunta tulevaisuudelle. Syrjäytymisvaaran taustana on monesti se, että nuorta tai lasta suojaava perheen luoma turvaverkko on rikkoutunut. Orvoiksi jääneet tai orpokoteihin sijoitetut hylätyt lapset ovat alttiita ihmiskaupalle ja muulle hyväksikäytölle sekä näköalattomuudelle maissa, joissa yhteiskunnan turvaverkot ovat riittämättömiä korvaamaan perheen ja yhteisön turvaverkkoja. Laitoksissa elävillä nuorilla ei ole usein kosketusta aikuisten maailman todellisuuteen laitoksen ulkopuolella. Nuorten elämäntaidot jäävät näissä olosuhteissa yleensä puutteelliseksi. Elämäntaitojen lisäksi riittävä terveydenhuolto, psykososiaalinen tuki, seksuaalikasvatus ja koulutus- ja työllistymismahdollisuudet ovat keskeisessä asemassa nuorten suojelemissa ja heidän

tulevaisuudennäkymiensä tukemisessa. Koronapandemia heikensi monien jo valmiiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tulevaisuudennäkymiä etenkin työllistymisen näkökulmasta.

Vuonna 2020 ohjelma on antanut yli 21 000:lle syrjäytymisvaarassa olevalle nuorelle paremmat mahdollisuudet kohentaa omaa elämäänsä ja oikeuksiaan. Näistä lähes 8000 oli raportointivuonna tavoitettuja uusia nuoria. Nuorten tietoja, taitoja ja itsetuntemusta ja heidän ympärillään olevilta aikuisilta saamaansa tukea on pystytty lisäämään.

Kuva 10. Ne nuoret, joiden mahdollisuudet elämänsä ja oikeuksiensa kohentamiseksi ovat parantuneet

Koska nuorten elämänhallinta on kasvanut, yhä useammalla nuorella on konkreettisia suunnitelmia ja tavoitteita tulevaisuudelle. Noin 36 prosentilla hankkeissa mukana olleista nuorista oli konkreettisia suunnitelmia tulevaisuudestaan.

Tavoite 1: Nuorilla on turvallisemmat elinolosuhteet

Nuorten elinolosuhteita parannettiin ohjelmassa muun muassa tukemalla perustarpeiden, kuten ravinnon, huolenpidon ja kasvatuksen, täyttymistä sekä pääsyä koulutuksen ja terveydenhuollon palveluiden ja ammatillisia valmiuksia antavan koulutuksen piiriin. Ohjelman ansiosta yli 8000 nuorella oli parantunut pääsy peruspalveluihin vuonna 2020.

Kumppanijärjestöjen työ lasten ja nuorten parissa on keskittynyt pitkälti ruohonjuuritasoon, mutta ohjelman aikana monet kumppanijärjestöt ovat yhä enenevässä määrin onnistuneet vaikuttamaan lasten ja nuorten elinolosuhteisiin myös laajemmin, yhteiskunnan turvaverkkoja vahvistamalla. *Kambodžassa* kumppani on asiantuntevalla vaikuttamistyöllään osallistunut haavoittuvien lasten ja nuorten aseman parantamiseen yhteiskunnallisella tasolla. Kumppanilla on ollut suuri rooli juuri lopullista hyväksyntää odottavan lakiesityksen teossa, joka asettaa tavoitteeksi lastenkodeissa olevien lasten palauttamisen omiin tai sijaisperheisiin ja laitosten määrän huomattavan vähentämisen ja paremman valvonnan. Näin voidaan vähentää laitostumisen riskiä ja mahdollistaa nuorten paluu normaaliin elämään osaksi perheitä ja yhteiskuntaa. Kumppanilla on ollut myös rooli erillisen nuorisorikoslain säätämisessä Kambodžaan. Sen myötä alaikäisillä rikoksentekijöillä on mahdollisuus erityiseen suojeluun sekä rangaistuksen aikana että sen jälkeen. Lakia voidaan hyödyntää myös nuorisorikollisuutta ennaltaehkäisevässä työssä (KH703).

Myös Zimbabwessa orpojen ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kanssa työtä tekevä ruohonjuuritaso kumppanijärjestön kapasiteetti vaikuttaa yksilö- ja yhteisötasoa laajempiin yhteiskunnallisiin prosesseihin on vahvistunut. Kumppanijärjestönä toimiva Gwain isoäitiryhmä on verkostoitunut provinssitaso järjestöjen ja valtionhallinnon toimijoiden kanssa sekä osallistunut paikallistason sidosryhmien kuulemisiin. Kumppanijärjestö on näkynyt myös paikallis- ja valtakunnan tason mediassa. Näin on päästy vaikuttamaan orpojen ja haavoittuvassa asemassa

olevien lasten ja nuorten huomioimiseen Zimbabwe kansallisen tason prosesseissa, kuten ruokaturvakysymykset, nälänhätään vastaaminen ja lapsiavioliittoihin liittyvä lainsäädäntö (ZW701).

Tavoite 2: Nuoret tunnistavat voimavaransa ja tavoitteensa, ja heidän itsetuntemuksensa ja elämänhallintaan tarvittavat taitonsa kasvavat.

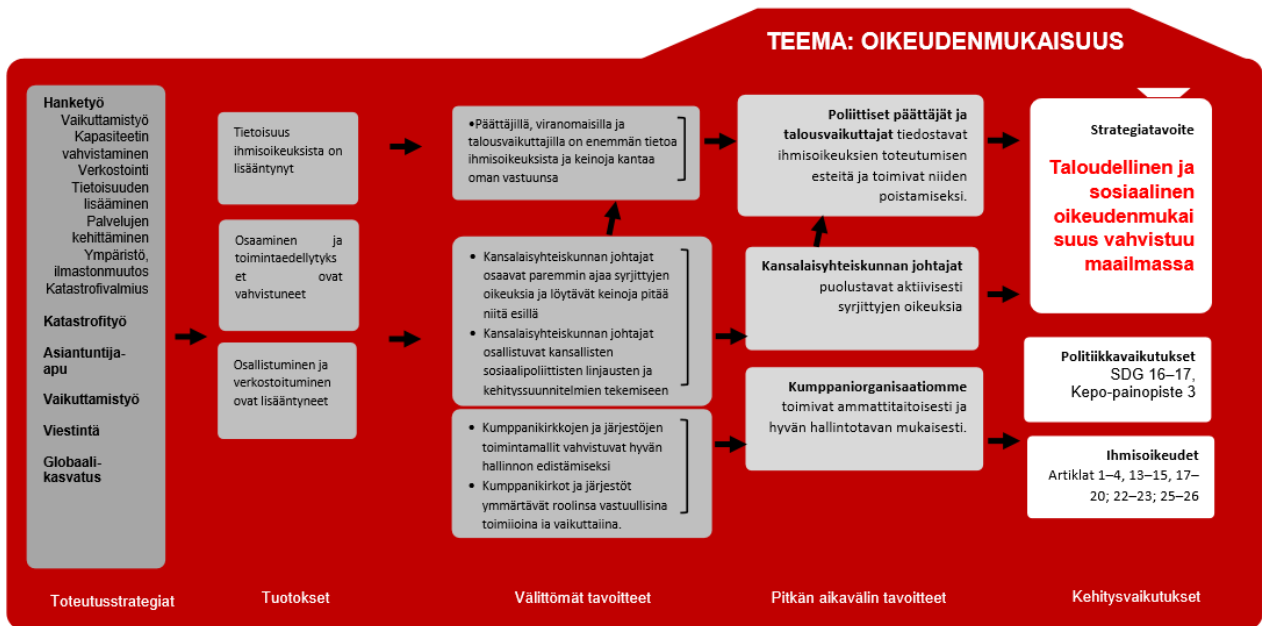
Monien syrjäytymisvaarassa olevien nuorien ymmärrys omasta potentiaalistaan sekä elämänhallintaan tarvittavat perustiedot ja -taidot voivat olla puutteelliset. Ohjelman myötä yli 18 000 nuorta tuli tietoisiksi omista oikeuksistaan raportointivuoden aikana ja noin 3900 nuoren ammatilliset tai toimeentuloon liittyvät taidot paranivat raportointivuonna. Yli 14 000 nuoren elämäntaidot ja sosiaaliset taidot kasvoivat.

Koulun ja ammatillisen koulutuksen antama tuki nuorten elämänhallinnalle, taidoille ja tavoitteiden tunnistamiselle on erittäin tärkeä. *Tansaniassa* on parannettu heikosti menestyvien koulujen oppilaiden oppimista ja elämäntaitoja tarjoamalla mm. aiempaa parempia oppilaanohjaus- ja neuvontapalveluita, jotka kattavat myös esimerkiksi seksuaaliterveyteen liittyvää neuvontaa. Hankkeeseen osallistuvissa 24 koulussa oli hankkeen ansiosta vuonna 2020 yhteensä 58 oppilaanohjausta antavaa työntekijää, joilla oli myös aikaisempaa paremmat valmiudet antaa oppilaille laadukasta ohjausta saamansa koulutuksen ansiosta (TZ701). Toisessa hankkeessa yli 300 nuoren ammatilliset taidot paranivat saadun koulutuksen ansiosta. Heistä yli 200 työllisti itseään maataloudessa, puuseppänä, ompelulla, muurarina, mehiläisten hoidolla, kotieläintenpidolla, puutarhanhoidolla ja osallistumalla säästö- ja luottoryhmiin. 240 nuoren yrittäjäystaidot paranivat heidän saamansa koulutuksen ansiosta. Heistä noin puolet pystyi kasvattamaan tulojaan. Tuloilla nuoret hankkivat maata, moottoripyöriä, aurinkopaneeleja, maksoivat lastensa koulumaksuja ja hankkivat ruokaa ja terveyspalveluita (TZ703).

Nepalissa organisoitiin kaksi elämäntaitokoulutusta, minkä johdosta lasten ja nuorten elämäntaidot ja tietämys oikeuksistaan paranivat. Heidän ymmärryksensä lapsiavioliittojen haitallisuudesta kasvoi, mikä mahdollistaa paremman suojautumisen ilmiöltä (NP703). *Zimbabwe*ssä lähes 300 orvon ja haavoittuvassa asemassa olevan lapsen ja nuoren erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvät tiedot ja taidot kasvoivat yhteisössä järjestettyjen keskustelutilaisuuksien ansiosta (ZW701). *Tansaniassa* yhteensä 285 nuorella oli parempi ymmärrys ihmisoikeuksista ja elämäntaitojen kartuttamisesta. Kouluikäiset nuoret ottivat osaa kampanjoihin, joita käytiin lapsityövoiman käyttöä ja väärinkäytöksiä vastaan (TZ704).

6.2 Teema: Oikeudenmukaisuus

Kuva 11. Muutosteoria – Oikeudenmukaisuuden edistäminen

Ohjelma edistää oikeudenmukaisuutta tukemalla vastuunkantajien roolia oikeudenmukaisuuden toteuttamisessa. Tavoitteena on päättäjien ja vaikuttajien asenteiden muuttaminen sekä tahtotilan synnyttäminen nykytilanteen muuttamiseksi, toisin sanoen syrjittyjen ihmisten oikeuksien turvaaminen aiempaa paremmin.

Yhdessä paikalliskumppaneidensa kanssa Lähetysseura pyrkii lisäämään poliittisten päätöksentekijöiden, virkamiesten, median ja kansalaisyhteiskunnan johtajien ymmärrystä taloudellisesta ja sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Päättäjien tietoisuuteen tuodaan myös oikeudenhaltijoiden kokemuksia siitä, mitä haasteita heillä on oikeuksiensa toteutumisessa. Lisäksi Lähetysseura tukee yhteistyökumppaneita kehittämään toimintatapojaan niin, että ne pystyvät työskentelemään yhteisten päämäärien hyväksi vastuullisesti ja läpinäkyvästi.

Työ keskittyy seuraavien ryhmien kanssa työskentelyyn:

- Päättäjät (poliittiset, viranomaiset, talousvaikuttajat)
- Kansalaisyhteiskunnan johtajat
- Kumppaniorganisaatioiden omat avainhenkilöt

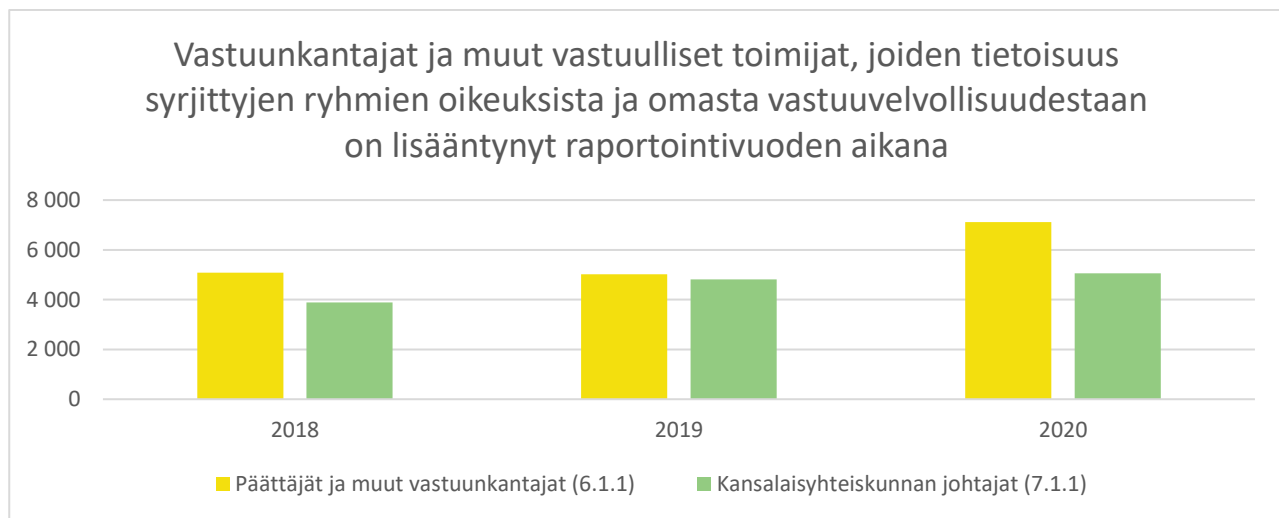
Välittömät tavoitteet ohjelmakaudelle ovat:

- 1) Päättäjillä, viranomaisilla ja talousvaikuttajilla on enemmän tietoa ihmisoikeuksista ja keinoja kantaa oman vastuunsa.
- 2) Kansalaisyhteiskunnan johtajat osaavat paremmin ajaa syrjittyjen oikeuksia ja löytävät keinoja pitää niitä esillä.
- 3) Kansalaisyhteiskunnan johtajat osallistuvat sosiaalipoliittisten linjausten ja kehityssuunnitelmien tekemiseen.
- 4) Kumppanikirkkojen ja -järjestöjen toimintamallit vahvistuvat hyvän hallinnon edistämiseksi.
- 5) Kumppanikirkot ja -järjestöt ymmärtävät roolinsa vastuullisina toimijoina ja vaikuttajina.

Ohjelma edistyi pääosin hyvin kohti tavoitteitaan vuonna 2020. Lähetyseuran kumppaneiden paikallistasolla tekemä vaikuttamistyö, joka perustuu useimpien kumppaneiden vahvaan ruohonjuuritason työhön, pysyi aikaisempien vuosien tapaan hyvin aktiivisena. Myös kansallisella tasolla tehtiin vaikuttamistyötä edellisten vuosien tapaan.

Lainsäädännön toimeenpano paikallistasolla sekä toimeenpanon valvonta kansallisella tasolla ovat haasteita monissa kumppanimaissa. Oikeus-, sosiaali- ja poliisiviranomaisilta ei yleensä puutu tahtoa vaan tietoa sekä kykyä toimeenpanna kansainvälisiä ihmisoikeuksia koskevaa kansallista lainsäädäntöä. Lähetyseuran yhteistyökumppanit kouluttavat ja tukevat viranomaisia kehittämään toimintatapojaan niin, että ne vastaavat lain heille asettamia vaatimuksia.

Kuva 12: Vastuunkantajien ja muiden vastuullisten toimijoiden lukumäärä, joiden tietoisuus syrjittyjen ryhmien oikeuksista ja omasta vastuuvollisuudesta on lisääntynyt

Ohjelman oikeudenmukaisuusteemaan liittyvien mittareiden edistymistä vauhdittivat erityisesti ohjelmalaajennuksen 2020–2021 uudet hankkeet Mauritaniassa ja Tansaniassa. *Mauritaniassa* vahvistettiin kansalaisjärjestöjen työtä peruspalvelujen saatavuuden vaatimisessa vastuunkantajilta. Neljässä eri osassa maata kumppanuusorganisaatiot tukivat ja mentoroivat lobbausryhmiä, jotka ajavat veden saatavuutta, nuorten työllistymisen mahdollisuuksia, koulunkäyntiä ja maanomistuksen asiakirjojen saamista (MR701). Tansaniassa edistettiin luokkahuoneiden rakentamista puutteellisesta oppimisympäristöstä kärsiviin yläkouluihin Kishapun ja Morogoron piirikunnissa. Hankkeessa vaikutettiin piirikuntien hallintoon, jonka vastuulla on rahoittaa luokkahuoneiden rakentamista, opettajien palkkoja ja opetusmateriaaleja, sekä kyläneuvostoihin, joiden vastuulla on mobilisoida myös kylätasolla varoja rakentamiseen. Näin edistettiin oikeutta koulutukseen (TZ710).

Ohjelman kautta vaikutettiin siihen, että viranomaisten koronatoimet olivat oikeudenmukaisia ja riittäviä, erityisesti *Nepalissa*. Hanketyön kautta tuotiin esiin niitä ihmisiä, joihin koronapandemia oli vaikuttanut, ja luotiin vastuunkantajille painetta parantaa hätätilaan vastaamista monitoroimalla lähes 80 henkilön voimin viranomaisten korona-avun jakelua yhteisötasolla. Työn tuloksena useat paikallisviranomaiset tulivat tietoisiksi ongelmista hätäavun jakelussa (NP702). Toinen Nepalin kumppani vaikutti kuntatason päättäjiin, jotta ne osoittaisivat riittävästi budjettia terveydenhuollon menoihin koronapandemian aikana. Vaikuttamistyö oli osaltaan tukemassa kuntien päätöksentekijöiden tietoisuutta terveyden osuudesta budjeteissa ja varojen osoittamista koronatoimiin. Sen ansiosta myös käynnistettiin pidemmän aikavälin infrastruktuurin kehittämissuunnitelmia hätätilanteiden varalta (NP706).

Kambodžassa kumppanijärjestömme First Step teki yhteistyötä kansallisen ihmiskaupan vastaisen komitean (National Committee Counter Trafficking, NCCT) ja Kambodžan opetusministeriön

kanssa. Tämän yhteistyön puitteissa First Step teki aloitteen lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemisen ja lapsiin kohdistuvan ihmiskaupan kysymysten sisällyttämisestä alakoulujen ja yläkoulujen opetussuunnitelmiin. Laadukkaammat opetussuunnitelmat lisäävät tietoisuutta ja ymmärrystä myös lastensuojelun haastavissa kysymyksissä ja vähentävät riskiä erilaiselle lasten hyväksikäytölle (KH702).

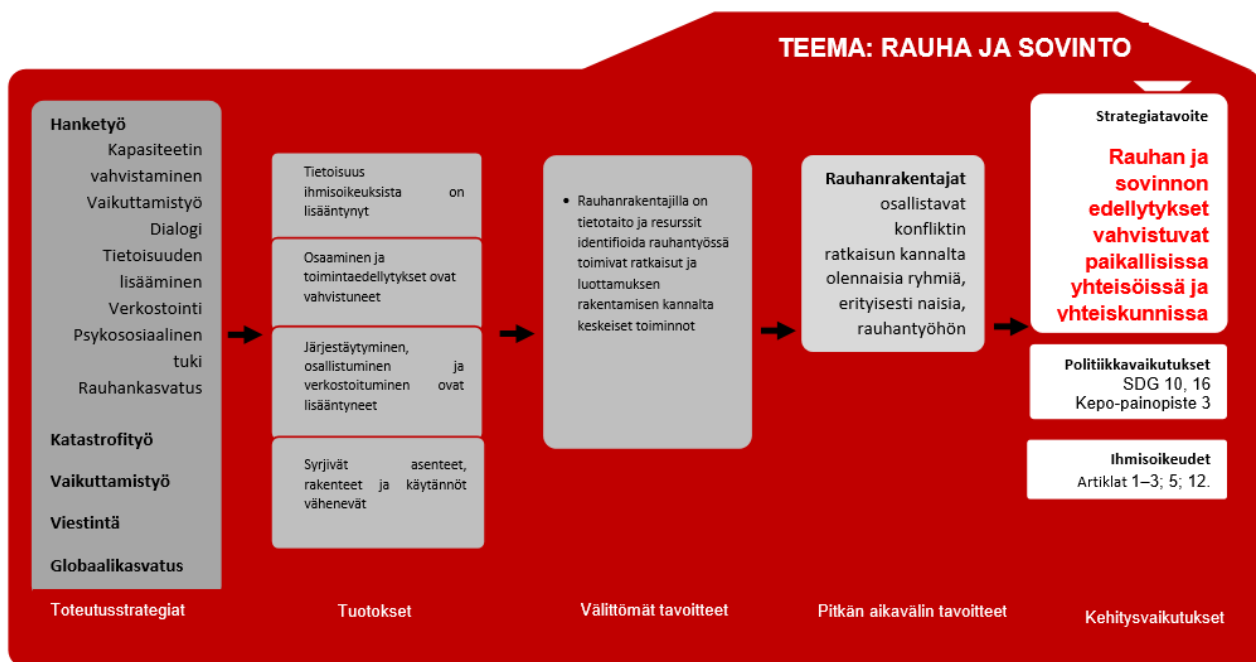
6.3 Teema: Rauha ja sovinto

Työ keskittyy toimintaan rauhanrakentajien parissa Kolumbiassa, Nepalissa ja Tansaniassa. Ohjelmassa rauhanrakentajiksi määritellään toimijat, jotka tekevät aktiivisesti töitä sen eteen, että rauhan edellytykset vahvistuisivat yhteisöissä ja yhteiskunnissa.

Toiminnan painopiste on ruohonjuuritason toimijoissa, joiden työtä ohjelmassa pyritään edesauttamaan ja kehittämään. Ruohonjuuritason rauhanrakentajat ovat kansalaisyhteiskunnan vaikuttajia kuten:

- kylän vanhimmat
- uskonnolliset johtajat
- opettajat
- nais- ja nuorisajohtajat

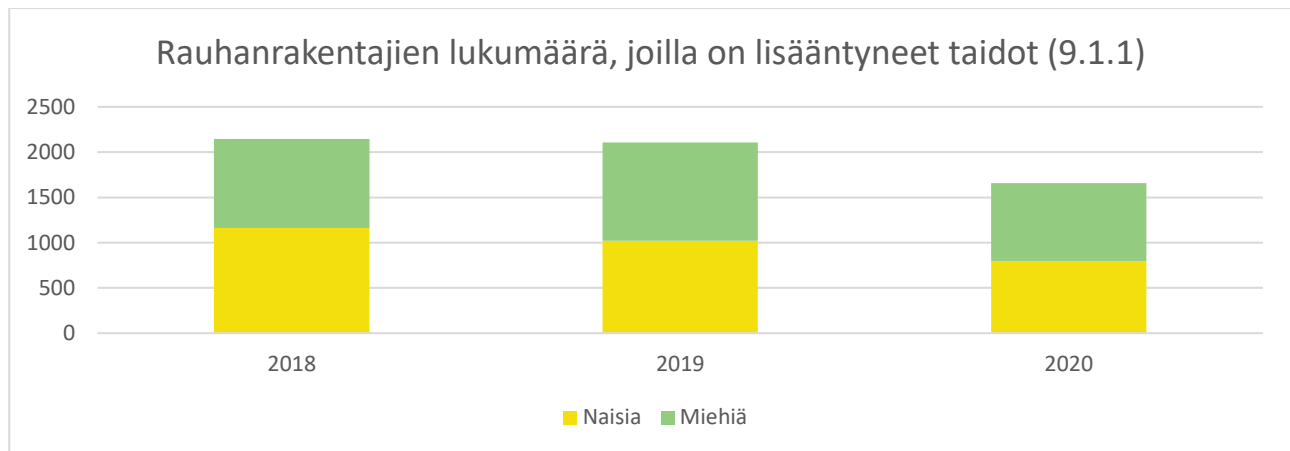
Kuva 13. Muutosteoria – Rauha ja sovinto

Rauhan edellytys on oikeudenmukaisuus ja osallisuus. Yhteisöjen välisten ja sisäisten konfliktien ennaltaehkäisyssä on tärkeää, että kaikki yhteisöryhmät tuntevat omat ja toisten oikeudet. Eri toimijoiden ja ryhmien osallistuminen on onnistumisen kannalta keskeistä. Naisilla ja nuorilla on erityisen paljon annettavaa ennakoluulojen vähentämisessä ja yhteistyön parantamisessa eri ryhmien välillä. Arkipäivän haasteet ja naisten aseman parantaminen (esim. sukupuolittuneen väkivallan poistaminen) ovat naisia yhdistäviä tekijöitä riippumatta heidän kulttuurisesta ja sosiaalisesta taustastaan. Esimerkiksi työ Nepalissa ja Kolumbiassa on osoittanut, että naisten ja nuorten mukaantulo rauhanrakentamiseen on välttämätöntä oikeudenmukaisten ja kestävien ratkaisujen löytämiseksi. Naiset ja nuoret tarvitsevat aktivointia ja koulutusta neuvottelutaidoissa, erilaisten kulttuurien ymmärtämisessä ja ihmisoikeuksien tuntemuksessa. Eri yhteyksissä toimivien mutta

samoja päämääriä tavoittelevien nais- ja nuorisoryhmien linkittäminen toisiinsa vaikkapa yhteisten kulttuuritapahtumien järjestäjinä luo mahdollisuuksia myös rauhantyön vahvistumiselle ja laajenemiselle. Poliittisten päätöksentekijöitten ja median rooli on tukea näitä prosesseja.

Kuva 14: Rauhanrakentajat, joilla on lisääntyneet taidot

Ohjelman tavoitteena on, että rauhanrakentajilla on tietotaito ja resurssit tunnistaa rauhantyössä toimivat ratkaisut ja luottamuksen rakentamisen kannalta keskeiset toiminnot. Raportointivuonna 1656 rauhanrakentajalla oli lisääntyneet taidot. Määrässä on kuitenkin laskua edellisiin vuosiin (vuonna 2019 vastaava luku oli 2107). Myös ohjelman puitteissa rauhanrakennukseen osallistuneita henkilöitä oli vähemmän kuin edellisenä vuotena: vuonna 2020 osallistui noin 3500 henkilöä, kun taas vuonna 2019 osallistuneita oli noin 5800. Lasku mittareissa selittyy *Nepalin* hankkeella, jossa rauhanrakennukseen liittyviä aktiviteetteja ei koronan vuoksi voitu järjestää entisen lailla. Eri yhteisöiden tapaamisiin ja yhteisiin juhliin perustuvat rauhanrakennuksen aktiviteetit eivät olleet laajamittaisina mahdollisia koronaturvallisella tavalla. Sen sijaan keskityttiin esimerkiksi koronaan ja syrjittyihin muslimiyhteisöihin liittyvien koronastigmojen ja väärän informaation torjumiseen muun muassa radion välityksellä. Tämä ehkäisi erilaisia väärään tietoon liittyviä konflikteja ja vahvisti luottamusta yhteisöjen välillä (NP703).

Kolumbiassa kaksi Chocón alueen etnistä järjestöä, kaksi kansallista kumppania ja 41 Araucan yhteisöä kasvattivat valmiuksiaan suojelun ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden alalla. Lähes 3000 ihmisen tietoisuus oikeuksistaan suojeluun kasvoi yhteisöradion parannetun kapasiteetin mahdollistamana. Araucassa toteutettiin koulutustilaisuuksia ja suojelukampanjoita kansainvälisen oikeuden puitteissa. Kunnallinen uhrien päivä muistutti konfliktin uhreista ja ihmisoikeustilanteesta Araucan maakunnassa ja korosti yhteisöllisten hankkeiden tärkeyttä sekä tarvetta parantaa haavoittuvien yhteisöjen elinolosuhteita. Julkiset tapahtumat ovat tärkeitä taistelussa ihmisoikeusrikkomusten unohtamisen ja rankaisemattomuuden kulttuuria vastaan. Tapahtuma edisti aseellisen konfliktin uhrien ja konfliktista vastuussa olevien välistä lähentymistä ja prosessin jatkuvuutta myös kansallista tasoa ajatellen. Tavoitteena on rakentaa yhteisiä ehdotuksia sovinnon ja toistamattomuuden menetelmiksi, korjaaviksi pakotteiksi ja rauhan vakauttamisen aloitteiksi (CO701).

Tansaniassa paikallisyhteisöjen osaaminen konfliktien rauhanomaisessa ratkaisussa kasvoi. 125 paikallista johtajaa osallistui koulutukseen, jossa käsiteltiin sitä, miten maankäyttöön liittyviä konflikteja voi ratkaista karjankasvattajien ja maanviljelijöiden välillä. Kumppanijärjestön seurannan mukaan yhteisöissä ei tapahtunut konflikteja vuonna 2020, minkä voidaan ajatella olevan ainakin osittain parantuneiden konfliktinratkaisutaitojen ansiota. Myös valtio on pyrkinyt helpottamaan kiistoja osoittamalla lisää maata paimentolaisten käyttöön (TZ704).

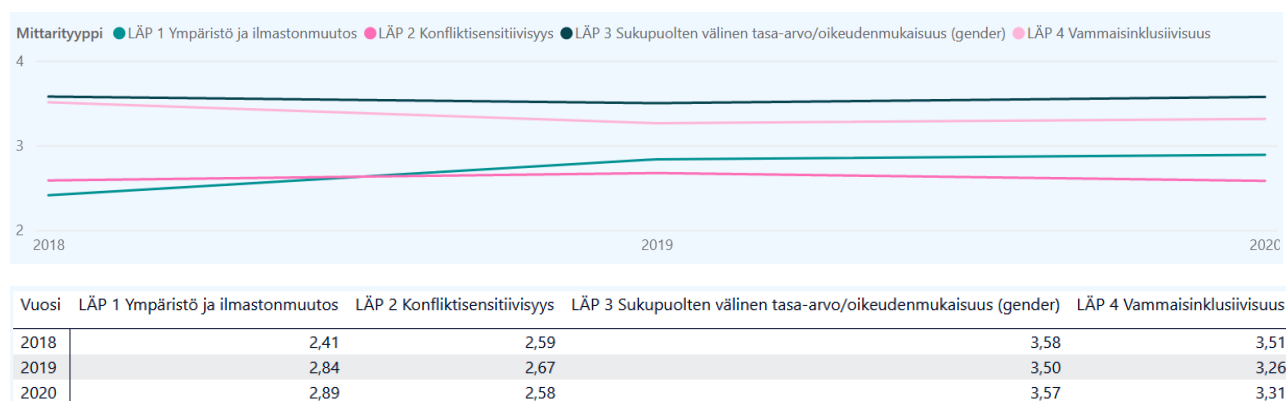
6.4 Läpileikkaavat teemat

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman läpileikkaavat teemat ovat *ympäristö- ja ilmastonmuutos*, *konfliktisensitiivisyys*, *sukupuolten välinen tasa-arvo* (gender) ja *vammaisinklusiivisuus*. Teemat linkittyvät Suomen kehityspolitiikan läpileikkaaviin tavoitteisiin. Ulkoministeriön tavoite vähäpäästöisestä kehityksestä sisältyy Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman teemaan ympäristö ja ilmastonmuutos.

Läpileikkaavat teemat ovat valtavirtaistettu siten, että ne on huomioitu ohjelman ja sen alaisten hankkeiden suunnittelussa, toteutuksessa ja raportoinnissa. Osa teemoista on tiettyjen hankkeiden (kuten vammais-, ilmasto- ja rauhanrakennushankkeet) itsenäisiä tulosalueita.

Teemojen läpileikkaavuutta arvioidaan niille suunniteltujen mittareiden avulla asteikolla 1–5 (5 korkein). Mittarin pisteytys on laadittu siten, että mitä useampi kyseistä läpileikkaavaa teemaa koskeva interventio hankkeessa on toteutettu, sitä enemmän hanke saa pisteitä teeman valtavirtaistamisesta. Pisteytyksen tekee raportoija (hankehallinnon asiantuntija / temaattinen asiantuntija). Arviointi otettiin käyttöön vuoden 2018 raportoinnin yhteydessä. Vertailujakso on kolme vuotta.

Kuva 15. Läpileikkaavien teemojen valtavirtaistaminen (1=vähän 5=paljon valtavirtaistettu)

6.4.1 Ympäristö ja ilmastonmuutos

Raportointivuonna ympäristö ja ilmastonmuutos -teeman läpileikkaavuuden keskiarvo kaikkien kehityshankkeiden osalta oli 2,9. Kehityssuunta on positiivinen, koska vuoden 2019 keskiarvo oli 2,8 ja vuonna 2018 tulos oli 2,4. Hankkeiden väliset erot ovat suuret, koska eniten hankkeita oli korkeimmassa kategoriassa 5 (N=14) ja seuraavaksi eniten kahdessa alhaisimmissa 1–2 kategoriassa (2*N=12). Mukana arviossa on kehitysyhteistyöhankkeiden lisäksi Suomen Lähetysseuran päästökompensointipalvelun hankkeet Udyapurissa Nepalissa ja Kishapussa Tansaniassa.

Läpileikkaavuus pisteytetään hankkeissa sen mukaan, moniko alla mainituista kriteereistä täyttyy:

- Hankesuunnitelmassa on eritelty ympäristöä ja/tai ilmastomuutosta koskevaa toimintaympäristötietoa, tai on laadittu ympäristöä ja/tai ilmastoa koskeva erillinen tausta-analyysi, esim. ympäristövaikutusten arviointi.
- Hankesuunnitelmassa on toimenpiteitä, joilla negatiiviset ympäristö- ja/tai ilmastovaikutukset minimoidaan toiminnassa.
- Hankeaktiviteetteihin, kuten esimerkiksi maatalouskoulutuksiin, on integroitu tietoisuuden lisäämistä esimerkiksi ympäristönsuojelusta, eroosion ehkäisemisestä tai ilmastomuutoksen hillitsemisestä ja siihen sopeutumisesta. Hankeaktiviteetit on mukautettu muuttuvan ilmaston ja ympäristön tuomiin haasteisiin (esim. maatalouskoulutusten sisältö, kestävät energiamuodot).
- Hankeraportit sisältävät tietoa ympäristön ja/tai ilmastomuutoksen tilasta ja muutoksista.
- Hankkeella on suunnitelmassaan suoria aktiviteetteja, jotka edistävät positiivisia ympäristövaikutuksia osana hankkeen tuloksia.

Lähetysseuran kehitysyhteistyöhankkeista merkittävä osa sisältää ilmaston tai ympäristön tilaa kohentavia toimia. Kehitysyhteistyöhankkeista 38 % sisälsi erityisen ilmastokomponentin. Nämä suorat toimet liittyvät uusiutuvan energian tuottamiseen, ympäristöystävällisten teknologioiden käyttöönottoon, kiertotalousratkaisujen käyttöönottoon tai yhteisöjen resilienssin kasvattamiseen. Ylimpiin pisteisiin yltävät tyypillisimmin yhteisökehityshankkeet, jotka pyrkivät monipuolistamaan kestävästi hyödynsaajien toimeentulomahdollisuuksia tai hankkeet, joissa viranomaisyhteistyössä parannetaan maakäytön suunnittelua, sanitaatiota tai kestävän metsänhoidon käytäntöjä.

Esimerkiksi *Laosissa* toteutetussa yhteisökehityshankkeessa (LA701) päätavoitteita ovat ilmastomuutokseen sopeutumisen ja katastrofivalmiuden lisääminen yhteisöissä. Hanke perustuu kattaviin tausta-analyysihin, jotka luovat pohjan hyvin kohdennetuille toimille. Raportointivuonna Nalaen ja Veingpoukhan kuntien hätätilatiimit perustettiin yhteistyössä eri hallinnonalojen paikallisviranomaisten kanssa, mikä mahdollisti tiedon leviämisen eri toimijoille. Ympäristöä ja luonnonvaroja säästäviä menetelmiä edistettiin laajasti. Näihin kuului kemiallisten lannoitteiden, torjunta-aineiden ja muovin käytön välttäminen tuotannossa, paikallisten siemenlajien käytön lisääminen sekä puurakennusmateriaalien kierrättäminen. Kumppani koulutti kylien johtoa ja yhteisömetsänhoitoryhmiä Laosin maankäyttö- ja metsälainsäädännöstä. Ryhmät jakoivat tietoa eteenpäin seinäkalenterien ja julisteiden avulla.

Niissä ohjelman hankkeissa, joiden tuloksia ei kohdenneta erityisesti ilmasto- tai ympäristövaikutusten tuottamiseen, läpileikkaavuus tarkoittaa hankkeiden mahdollisten haittavaikutusten kartoittamista ja välttämistä erilaisin käytäntein. Lisäksi kumppanit ovat integroineet esimerkiksi sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistäviin hankkeisiinsa ilmasto- tai ympäristökestävyyttä tukevia elementtejä. Kyse on ympäristö- ja ilmastokestävyyden valtavirtaistamisesta eri sektoreille vammaispalveluista terveydenhuoltoon. Valtavirtaistamisen keinoja välttää negatiivisia vaikutuksia ovat esimerkiksi järjestöjen tekemät riskikartoitukset, ympäristökasvatuksen vahvistaminen tai kumppanin vastuullisen hankintapolitiikan kehittäminen.

Etelä-Afrikassa toteutetuissa vammaisten henkilöiden oikeuksia edistävissä hankkeissa kumppaniorganisaatio kiinnitti huomiota toimintansa vaikutuksiin ilmastomuutos- ja ympäristökestävyyssinjauksensa mukaisesti (ZA703, ZA731). Kuluvana vuonna toiseen hankkeeseen integroitiin myös ensimmäistä kertaa konkreettinen toiminto ilmastomuutoksen hidastamiseksi. Koronahätäapuruokaa jaettaessa perheille jaettiin myös “wonderbag” (<https://www.wonderbagworld.com/>), joka on uudenlainen energiaa säästävä liesi, joka vähentää kohdealueella metsiin kohdistuvaa painetta. Hyödynsaajia opastettiin wonderbagin käyttöön ja aloite antoi hyvän alkusysäyksen ympäristö- ja ilmastoystävällisyyden valtavirtaistamiseen myös tulevaisuudessa.

Alimpiin kategorioihin lukeutuvat hankkeet kannustavat Lähetykseura läpileikkaavuuden jatkokehittämiseen. Haasteet ovat selkeästi tunnistettuja: osa kumppaneista ei koe ilmastonmuutoksella olevan merkitystä heidän hankkeilleen tai he eivät tunnista tarpeeksi hyvin oman organisaationsa ympäristö- ja ilmastovastuun kehittämiskohteita. Osalla kumppaneista esiintyy hankesuunnitelmissa monipuolisia tapoja tuottaa positiivisia ympäristö- ja ilmastovaikutuksia, jotka eivät kuitenkaan näy tuloraportoinnissa. Lisäksi joillain kumppaneilla ympäristö- tai ilmastovaikutusten käsittely tyypistyy inkrementaalisiin muutoksiin rajautuen esimerkiksi toimistojen paperinkierrätykseen, joka on tärkeä toimi mutta ei vastaa kokonaisvaltaisesti ilmasto- ja ympäristökriiseihin.

6.4.2 Konfliktisensitiivisyys

Konfliktisensitiivisyyden läpileikkaavuudessa hankkeissa ei tapahtunut suurta muutosta vuoden 2020 aikana vaan keskiarvo 2,6 pysyi samalla tasolla edellisiin ohjelmakauden vuosiin verrattuna (2,7 vuonna 2019, 2,6 vuonna 2018).

Läpileikkaavuus pisteytetään hankkeissa sen mukaan, moniko alla mainituista kriteereistä täyttyy:

- Hankkeen/toiminnan suunnitteluvaiheessa on tehty konfliktianalyysi yhdessä kumppanin kanssa, jossa kuvataan toimintaympäristön kompleksisuus ja eri toimijoiden (sekä paikallisten että kansainvälisten) keskinäinen riippuvuussuhde, ja sitä päivitetään säännöllisesti.
- Konfliktianalyysissä kuvataan, kuinka konflikti voi vaikuttaa hankkeeseen.
- Konfliktianalyysissä kuvataan, kuinka hanke voi vaikuttaa toiminta-alueeseen ja miten omalla toiminnalla voidaan vahvistaa rauhaa tukevia positiivisia.
- Hankkeessa/toiminnassa on identifioitu konkreettisia toimenpiteitä, joilla negatiivisia (konfliktia edistäviä) vaikutuksia ehkäistään ja positiivisia (rauhaa vahvistavia) vaikutuksia tuetaan.
- Hankeraporteissa huomioidaan seuraavien periaatteiden toteutuminen hankkeissa: osallistavuus, paikallinen omistajuus, puolueettomuus, läpinäkyvyys, vastuu omasta toiminnasta, koordinaatio, kumppanuus ja täydentävyys.

Ohjelman toteuttamisalueilla konfliktit ja ristiriidat eri toimijoiden välillä ovat yleisiä, minkä vuoksi konfliktisensitiivisyys on olennaista käytännön ohjelmatoimituksen kannalta. Varsinaisilla konfliktialueilla konfliktisensitiivisyys on työn perustana, jotta hanketoimintaa voidaan ylipäättään tehdä.

Erityisesti dialogi ja yhteistyö viranomaisten kanssa korostuu yhtenä merkittävimmistä keinoista konfliktien estämisessä käytännön hanketyössä. *Kolumbiassa* yhteistyö ulottuu yhteisten koulutusten järjestämiseen sekä tiiviiseen kanssakäymiseen erityisesti miina-asioista vastaavien viranomaisten kanssa, jotta vältetään ristiriitaiset viestit, päällekkäisyys muiden toimijoiden kanssa sekä taataan täydentävyys (CO703). *Senegalissa ja Mauritaniassa* (XX705) toteutetun hanketyön kautta pyrittiin edistämään yhteistyötä viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen välillä, ja sitä kautta kasvattamaan vuoropuhelua ja läpinäkyvyyttä kansallisessa päätöksenteossa sekä lisäämään paikallista omistajuutta. Hankkeessa tuotetaan myös do no harm -analyysijä hankehallinnon konfliktisensitiivisyyden takaamiseksi. Työssä on tunnistettu myös luonnonvarojen rajallisuus ja väheneminen ja niiden vaikutukset konflikteihin, ja ihmisiä koulutetaan mm. maanomistusoikeuksista. Myös *Laosissa* (LA701) paikallisviranomaisyhteistyö on olennaista hanketoiminnan toteuttamiseksi. Yhteistyö mahdollistaa konfliktien ehkäisyn lisäksi viranomaisten paikallistuntemuksen hyödyntämisen. Kohdekylien valinta on pyritty pitämään läpinäkyvänä kertomalla avoimesti ja läpinäkyvästi kumppanin omista ja viranomaisten asettamista valintakriteereistä.

Tansaniassa jännitteiden mahdollisuus on tunnistettu erityisesti liittyen maankäyttöön. Kilwan ja Morogoron piirikunnissa konfliktien mahdollisuutta paimentolaisten ja viljelijöiden välillä pyritään

lieventämään erityisin toimenpitein (TZ710). *Nepalissa* tunnistettiin koronaan liittyvien valeutisten mahdollisuus konfliktien synnyttäjänä, minkä vuoksi jaettiin tietoutta valeutisten tunnistamisesta sekä oikeaa COVID-19-tietoa (NP708). Nepalissa läpinäkyvyyttä ja omistajuutta pyritään lisäämään sosiaalisten tilintarkastusten (social audits) kautta, ja tätä työtä tukemaan lanseerattiin erityinen manuaali kumppaneiden käyttöön raportointivuonna. Koronapandemiasta ja siihen liittyvistä kokoontumisrajoituksista ja sulkutilasta johtuen tilaisuuksia pystyttiin kuitenkin järjestämään vuonna 2020 merkittävästi aiempaa vähemmän.

Lähetysseuran rauhan ja sovinnon -yksikkö teetti raportointivuoden syksyllä selvityksen konfliktisensitiivisyyden huomioimisesta ja toteuttamisesta ohjelmatyössä kansainvälisissä verrokkiorganisaatioissa. Selvitys sisälsi useita mahdollisia tapoja kehittää toimintaa ja tarkastella konfliktisensitiivisyyden jalkauttamista hanketyöhön.

6.4.3 Sukupuolten välinen tasa-arvo

Lähetysseura tavoittelee sukupuolten välistä tasa-arvoa kansainvälisessä työssään, mutta myös kotimaan toiminnoissa. Vuoden 2020 aikana hyväksyttiin sukupuolten välisen oikeudenmukaisuuden toimintaohje, jota hyödynnetään kehitysyhteistyössä, rauhan ja sovinnon työssä sekä koko kansainvälisessä yhteistyössä. Lisäksi Lähetysseuran globaalit yhteistyökumppanit kehittivät omia gender-ohjeistuksiaan: monet kehittivät toimintatapojaan sukupuolisensitiivisemmäksi mm. tasaamalla oman organisaationsa sukupuolijakaumaa sekä huolehtimalla, että ammatillista osaamista vahvistavat koulutukset jakaantuvat organisaatiossa tasapuolisesti.

Hankkeissa läpileikkaavuuden toteutumista seurattiin pisteyttämällä hankkeet arvoilla 1–5 alla olevan taulukon kriteerien mukaisesti.

Läpileikkaavuus pisteytetään hankkeissa sen mukaan, montako alla mainituista kriteereistä

- Sosiaaliseen sukupuoleen (gender) liittyvää taustatietoa on eritelty hankesuunnitelmassa (esim. naisten ja tyttöjen asema hankealueella) tai erillinen sukupuolivaikutusten analyysi on tehty osana hankkeen tausta-analyysinä.
- Molemmat sukupuolet ovat todennettavasti osallistuneet hankkeen suunnitteluun ja heillä on tasavertainen mahdollisuus osallistua hankkeen kaikkiin toimintoihin sekä hyötyä hankkeen tuloksista.
- Hankeaktiviteetteihin, kuten esimerkiksi naisten lukutaito-opetukseen, on integroitu viestejä tasa-arvosta ja/tai naisten/tyttöjen oikeuksista.
- Hankeraportit sisältävät sukupuolen mukaisesti eriteltyä tietoa, ml. hankemittaritiedot ja osallistujamäärät.
- Hankkeella on suunnitelmassaan suoria aktiviteetteja, jotka edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa/oikeudenmukaisuutta osana hankkeen tuloksia.

Sukupuolten välisen tasa-arvon huomioiminen läpileikkaavasti hankkeissa pysyi raportointivuonna hyvällä tasolla (hankkeiden pisteytyksen keskiarvo vuonna 2020 oli 3,6), vaikka edistystä aikaisempiin vuosiin ei juuri tapahtunut (2019 keskiarvo 3,5 ja 2018 3,6).

Hanketyössä ponnisteluja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi tehostettiin, koska koronapandemialla oli kielteisiä vaikutuksia naisten elinolosuhteisiin. Useissa ns. koronahankkeissa oli komponenttina vaikuttamistyötä naisten oikeuksista väkivallattomaan elämään myös erityisolosuhteissa. Lähisuhdeväkivalta käsitetään hyvin monessa maassa perheen sisäiseksi ja hyväksytyksi asiaksi. Mm. *Botswanassa* lisättiin sukupuolittuneen väkivallan vastaista työtä koronasulkutilojen vuoksi pahentuneen, naisiin kohdistuvan väkivallan vuoksi (BW701).

Tuloksia saatiin aikaan, kun naisten seksuaali- ja lisääntymisterveystieto tavoitti yhä enemmän tyttöjä ja naisia *Zimbabwessa*. Tuloksia syntyi myös asennekasvatuksessa, jossa naisten hoiva- ja kasvatusroolin arvostusta nostettiin yksityisestä piiristä julkiseksi tehtäväksi (ZW701).

Jähmeitä sukupuolirooleja ravistettiin *Kolumbiassa*, missä naisten osallisuutta korostettiin kaikissa hankkeissa (CO701, CO702, CO703). Työssä etsittiin uuden maskuliinisuuden malleja sekä vahvistettiin naisten aktiivista osallistumista rauhanrakennukseen toimijoina ja johtajina. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen (HLBTIQ+) organisatorista ja vaikuttamistyön prosessia tuettiin, mikä nosti sukupuolivähemmistöjen oikeuksia näkyvämmiin esille.

Sukupuoliroolit määrittävät myös palveluiden käyttöä esimerkiksi *Kambodžassa*. Ihmiskaupan uhreista suurin osa on naisia ja tyttöjä. Uhrit kokevat häpeää ja heitä leimataan voimakkaasti yhteiskunnassa. Naiset eivät mielellään puhu kokemuksistaan miesviranomaisille, kuten poliiseille, mikä vähentää heidän haluaan hakeutua uhreille tarkoitettujen palveluiden piiriin, joiden avulla he voisivat integroitua takaisin yhteiskuntaan. Lähetyseuran työssä tuettiin naisviranomaisten (poliisien ja sosiaalityöntekijöiden) lisäämistä ihmiskaupan vastaiseen työhön sekä koulutettiin heitä ottamaan naisuhrit vastaan soveltuvalla tavalla. Tuloksena tämä toiminta madalsi naisten kynnystä hakeutua palveluiden piiriin, kehitti viranomaistyötä huomioimaan sukupuolen vaikutuksia sekä tuotti kambodžalaistytöille positiivisia roolimalleja naispoliisien olemassaolon kautta (KH706, omarahoitteinen).

Naisten ja tyttöjen koulutuksen lisääminen, pedagogiikan sekä oppilashuollon kehittäminen siten, että niissä huomioidaan sukupuolten vaikutukset, toteutui useassa maassa. *Tansaniassa* kehitettiin yläkoulujen oppilashuoltoa ammatillisemmaksi, jotta tuki tyttöjen koulutukselle tehostuisi ja että kouluissa otettaisiin käyttöön väkivallattomat opetusmenetelmät (TZ701). Lisäksi naisten funktionaalisen lukutaidon parantuminen *Länsi-Afrikassa* antoi koulutukseen osallistuneille valmiuksia aiempaa aktiivisempaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä elinkeinojen tuottavampaan harjoittamiseen (SN701). *Etiopiassa* lukutaitoisten naisten ja miesten välinen lukumääräero on pienentynyt (ET703). Lukutaitoryhmissä opitut lasku- ja kirjoitustaidot antoivat naisille mahdollisuuden parempien hankintojen tekemiseen sekä vahvistivat osaamista käyttää matkapuhelinta. Matkapuhelin on merkittävä tietolähde erilaisissa toimeentuloaktiviteeteissa.

Naisten toimeentulon lisäämisen ja työtaakan vähentämisen haasteisiin vastattiin lähes kaikilla yhteistyöalueilla. *Nepalissa* otettiin käyttöön energiaa säästäviä liesiä osana metsityshanketta, mikä vähentää metsäkatoa ja suojaa istutettuja taimia sekä vähentää puun hankintaan käytettävää aikaa ja varoja (NP711). Etiopiassa tuettiin vammaisten naisten elinkeinoja, joiden kautta tuottavuus ja osallisuus yhteisöissä vahvistuivat. Tämä muuttaa käsityksiä vammaisuudesta sekä monenlaisten ihmisten potentiaalista osana yhteiskuntaa (ET701).

Naisiin kohdistuu moniperustaista syrjintää, joka voi perustua sukupuoleen, vammaan, etniseen taustaan tai kastiin. Nepalissa tehtiin vaikuttamistyötä vammaisten naisten syrjinnän vähentämiseksi laajasti aktivoimalla Koshish-hankkeen naissidosryhmäläisiä osallistumaan toimintaan (NP708). Toisaalta CMC-järjestön mielenterveyden kehittämishankkeessa sukupuolisidonnaiset kysymykset huomioitiin läpileikkaavasti esimerkiksi koulutuksissa, joissa käsitellään lapsiavioliittojen haitallisuutta ja sukupuoleen liittyviä terveystilaisuuksia. Koulutuksen ansiosta alaikäisten avioliitot ovat vähentyneet hankealueilla (NP707).

Laosissa yhteisönkehittämisohjelmassa (LA701) sukupuolten välinen tasa-arvo koetaan osaksi yhteisöjen voimaantumista, sosiaalista koheesiota ja suojelua. Hankekylien päätöksentekijät ja asukkaat saivat hankkeen käynnistyessä koulutusta sukupuolten välisestä tasa-arvosta, lastensuojelusta, vammaisinkluusiosta ja yhteisvastuullisuudesta. Ohjelman seurannassa on kerätty alusta alkaen sukupuolikohtaista tietoa, jotta pystytään havaitsemaan tavoiteltu muutos. Koulunkäynnissä ja kurssituksissa naisten ja tyttöjen tarpeet olivat etusijalla ja naisten osuutta

yhteistyöntekijöistä pyrittiin nostamaan. Tämä tietopohjainen työtapana on lisännyt kohderyhmien ymmärrystä omista asenteista ja tavoista sekä antanut naisille ja tytöille yhteisöissä uudenlaista sosiaalista tilaa.

Lähetysseuran tukema urauurtava hanke poikien hyväksikäytön lopettamiseksi Kambodžassa etenee, vaikkakin hitaasti. Suhtautuminen poikien hyväksikäyttöön muuttuu verkalleen, koska juuri heille kohdennettuja palveluita ei ole olemassa ja tutkinta-asioita on vaikea saada vireille, kun poikien hyväksikäyttö on valtava tabu. Tilastojen valossa tutkinta poikien tapauksista kestää kauemmin kuin tyttöjen, koska poikien on erityisen hankalaa avautua kertomaan kokemuksistaan sosiaalityöntekijöille. First Step- järjestön työ on kuitenkin avannut hieman keskustelua poikien kokemasta hyväksikäytöstä ja vaikuttamistyön onkin tärkeää jatkua pitkälle tulevaisuuteen (KH702).

6.4.4 Vammaisten henkilöiden inklusiivisuus

Vammaisten oikeuksien edistäminen on Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman keskeisiä alueita. Vammaisinklusiivisuuden läpileikkaavuus kaikki 55 kehitysyhteistyöhanketta huomioiden on hyvällä tasolla: 3,3 vuonna 2020; 3,3 vuonna 2019; 3,5 vuonna 2018. Vammaisten henkilöiden inklusion taso läpileikkaavana muissa kuin vammaishankkeissa oli 2,7 vuonna 2020. Vammaisten oikeuksiin ja erityistarpeisiin vastaamiseen tähtäävissä hankkeissa keskiarvo oli 4,75. Näitä hankkeita oli 2020 yhteensä 12 kymmenessä maassa. Siten kokonaiskehitys on oikeansuuntainen, mutta työtä on vielä tehtävä lisää erityisesti muiden kuin vammaisohjelmaan kuuluvien hankkeiden osalta.

Läpileikkaavuus pisteytetään hankkeissa sen mukaan, moniko alla mainituista kriteereistä täyttyy:

- Hankesuunnitelmassa on eritelty tietoa alueen vammaisten henkilöiden asemasta ja keskeisistä vammaisjärjestöistä tai erillinen vammaisanalyysi on tehty osana tausta-analyysinä.
- Vammaisilla henkilöillä on tasavertainen mahdollisuus osallistua hankkeen suunnitteluun ja kaikkiin toimintoihin sekä hyötyä hankkeen tuloksista (ml. esteettömät tilat, tiedon saavutettavuus, rekrytointi jne).
- Hankeaktiviteetteihin, kuten esimerkiksi neuvola- ja kasvatustoimintaan, on integroitu viestejä vammaisuudesta ja vammaisten oikeuksista.
- Hankeraportit sisältävät eriteltyä tietoa vammaisista, ml. hankemittaritiedot ja osallistujamäärät.
- Hankkeella on suunnitelmassaan suoria aktiviteetteja, jotka edistävät vammaisten oikeuksia osana hankkeen tuloksia.

Vain pieni nousu vuoden 2019 ja 2020 läpileikkaavuuden osalta selittyy sillä, että ohjelmakauden alkuun verrattuna kumppaneitten kyky identifioida ja arvioida vammaisten henkilöitten oikeuksia ja erityistarpeita erityisesti läpileikkaavana ns. tavallisissa hankkeissa on parantunut vuosi vuodelta, mutta samalla johtanut itsearviointin tiukentumiseen. Kumppanien ja viranomaisten tietämystä, ymmärrystä ja soveltamista vammaisten oikeuksien suhteen lisättiin myös 2020, mutta muutos tapahtuu hitaasti. Paikoitellen vammaiset henkilöt käsitetään edelleen passiivisina toimijoina, ts. aktiviteetteihin osallistujina, mikä ei vielä tarkoita inklusiota eli täyttä osallistumista. Samoin vammaisten henkilöiden itsensä, heidän perheidensä ja yhteisöjensä tietoisuutta ja kykyä toimia omien oikeuksiensa puolesta pyrittiin vahvistamaan.

Lähetysseuran ja sen Nairobista käsin toimivan yhteistyökumppanin EDAN22-verkoston¹⁵ hankkeessa Ruandan ja Burundin neljän kirkkokumppanin kyky huomioida ja toteuttaa YK:n vammaisyleissopimusta (CRDP) työssään edistyi. Kirkoilla on näissä maissa suuri vaikutusvalta, joka pyrittiin valjastamaan valtiollisen täytäntöönpanon etenemisen edistämiseen Ruandassa ja Burundissa. Vuonna 2020 kaikki mukana olevat paikalliskumppanit (4 kirkkoa ja 2

¹⁵ Ecumenical Disability Advocates Network

vammaisjärjestöä) aloittivat tekemiensä toimintasuunnitelmien toteutuksen. 150 (joista kolme neljäsosaa oli naisia) vammaista henkilöä tunnistettiin hankealueella ja heidän erityistarpeensa arvioitiin. Vammaisten henkilöiden kykyä osallistua kehitystoimintaan lisättiin. Lähes 120 paikallisten kirkkojen ja paikallishallinnon työntekijää ja lähes 50 yhteisöjen jäsentä pystyivät saamansa koulutuksen avulla edesauttamaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista (XX704).

Ilmastomuutoksesta johtuvat ympäristömuutokset vaikuttavat maatalouden tuottavuuteen ja sen rooliin maaseudun tärkeimpänä toimeentulonlähteenä. Tämä on johtanut elämänlaadun heikkenemiseen. Perinteisistä sukupuoleen liittyvistä normeista johtuen etenkin naisten haavoittuvuus on lisääntynyt. Erityisen haavoittuvia ovat vammaiset henkilöt, joiden tarpeita tai potentiaalia ilmastomuutokseen sopeutumisessa ei usein huomioida. *Tansaniassa* Kishapussa 2020 alkanut hanke (TZ710) pyrki vahvistamaan naisten, tyttöjen ja syrjäytyneiden henkilöiden kestävyyttä ilmastomuutoksen tuomien riskien ja haasteiden osalta. Veden ja sanitaation ohella hankkeen keskiössä olivat naisten ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden toimeentulon parantaminen. Toimeentuloa kehitettiin esimerkiksi luomalla mahdollisuuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen ja parantamalla heidän mahdollisuuksiaan väkivallattomaan elämään ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Vuonna 2020 noin 9 % hankkeen suorista hyödynsaajista oli vammaisia henkilöitä. Teema oli integroituna kaikkeen kumppanin työhön, niin hankesuunnitteluun, -toteutukseen, -seurantaan kuin -raportointiinkin. Syrjäytyneiden henkilöiden kykyä osallistua esim. hedelmäpuiden, vihannesten viljelyyn ja näin saadun tuotannon arvoketjujen vahvistamiseen sekä vedensaantiin ja hygieniaan pystyttiin kohdistetuin toimin parantamaan. Kaikki hanketyössä käytetyt tilat eivät kuitenkaan ole esteettömiä, ja kumppani voi kehittyä teemassa edelleen erityisesti vammaisten henkilöiden toimeentulon ja ruokaturvan vahvistamisessa.

Kolumbiassa Luterilaisen Maailmanliiton Araucan alueella toimeenpanemassa Lähetyseuran hankkeessa (CO703) ensisijaiset hyödynsaajat olivat miinaonnettomuuksissa vammautuneita henkilöitä, ja heidän toimijuutensa ja osallistumisensa edistäminen on hankkeen päätarkoitus. Myös muiden vammaisten henkilöiden tilannetta ja osallisuutta pyrittiin parantamaan. Toiminnot järjestettiin esteettömissä tiloissa fyysisesti ja visuaalisesti vammaisille henkilöille, ottaen huomioon YK:n vammaisyleissopimuksen suositukset. Raportointivuonna kumppanin koko henkilökunta syvensi koulutuksin tietämystään vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä oikeuksien ja esteettömyyden ottamisesta huomioon kaikissa hankkeissa ja käytännön hanketyössä.

Koulutuksen merkitys vammaisten lasten ja nuorten tulevaisuudelle on teemana monissa Lähetyseuran vammaishankkeissa. Lushoton alueella Tansaniassa Lähetyseuran paikallinen kirkkokumppani pyrkii parantamaan lasten ja nuorten pääsyä kouluun ja riittävän toimeentulon piiriin (TZ706). Raportointivuonna paikallisviranomaisten, opetusalan johtajien, esi-, ala- ja yläkoulujen opettajien, uskonnollisten johtajien sekä paikallisyhteisöjen tiedot vammaisten lasten oikeudesta koulutukseen kasvoivat, mikä on edellytys myönteiselle asennemuutokselle. Paikallisten opettajien taidot toimia vammaisten lasten kanssa ja kumppanin henkilöstön asiantuntemus vammaisten oikeuksista ja osallisuuden lisäämisestä kehittivät.

Etiopiassa Lähetyseuran kumppaneineen tekemä urauurtava työ viittomakielisen opetuksen kehittämiseksi ja sen valtavirtaistamiseksi valtion kouluihin jatkui (ET701). Kuurojen opetuksen tukiohjelman puitteissa järjestetään täydennyskoulutuskursseja kuurojen parissa työskenteleville opettajille sekä erityisopetuksesta vastaaville koulutoimistojen virkamiehille, ja raportointivuonna he saivat täydennyskoulutusta ja pystyivät laajentamaan viittomakielisen koulutuksen tarjontaa valtion tavallisiin kouluihin perustetuilla erityisluokilla. Kurssit pidettiin yhteistyössä paikallisen Kuurojen Liiton ja opetusministeriön kanssa. Valistustyö sekä viittomakielen opetus vanhemmille, yhteisön jäsenille ja virkamiehille loi viittomakielisille paremmat mahdollisuudet osallistua: kuulovammaiset lapset ja nuoret pystyivät paremmin viestimään ja saivat näin enemmän huomiota sekä apua kotonaan,

yhteisöissään ja eri virastoissa. Samalla kuulovammaisista lapsista ja nuorista tuli perheidensä ja yhteisöjensä täysivaltaisia jäseniä, mikä loi heille mahdollisuuden tasa-arvoiseen osallistumiseen ja tulevaisuuteen.

Kambodžassa Lähetyksseuran yhteistyökumppani M'Lup Russey -järjestö kamppaili synnynnäisesti vammaisiin henkilöihin kohdistuvan hyvin negatiivisen asenteen muuttamiseksi positiivisemmaksi samaan aikaan, kun maa purkaa lastensuojelulaitoksiaan ja siirtyy vähitellen perheettömien tai hylättyjen lasten yhteisöpohjaiseen sijoitukseen (KH703). Vammaisina syntyneitä lapsia ja nuoria on melko usein lastenkotien asukkaina, eikä heille ole helppoa löytää sijaisperheitä tai saada vanhempia hyväksymään vammaisen lapsi tai nuori takaisin kotiin. Toisaalta kumppani myös tunnisti raportointivuonna selvän tarpeen saada enemmän tutkimustietoa vammaisten lasten ja nuorten tilanteesta lastenkodeissa ja kouluttaa omia työntekijöitään aiheesta.

Epic Arts puolestaan pyrki muuttamaan kambodžalaisten vammaisiin nuoriin ja lapsiin kohdistuvia asenteita kulttuurin keinoin, teatterin, tanssin ja taidetapahtumien avulla. Vammaisten henkilöiden muodostamat esiintyjäryhmät pystyivät edistämään inklusion asiaa kouluissa ja tapahtumissa tavallisten ihmisten silmiä avaavalla ja hausalla tavalla. Epic Artsin tanssiryhmän tuottama vammaisten naisten voimaantumista esittävä musiikkivideo ”Rise Up” saavutti sosiaalisen median kampanjan kautta yli 342 000 katselukertaa. Sosiaalisen median rooli korostui raportointivuonna, koska koronapandemia vaikeutti kumppanin työtä monella tavalla. Koronarajoitteiden vuoksi viranomaisten kanssa suunniteltu yhteistyö ei toteutunut suunnitellusti, mutta koulutusluokat onnistuttiin siirtämään kotikouluun. Kumppani toimitti vammaisten lasten ja nuorten perheille myös avustuspaketteja (KH707).

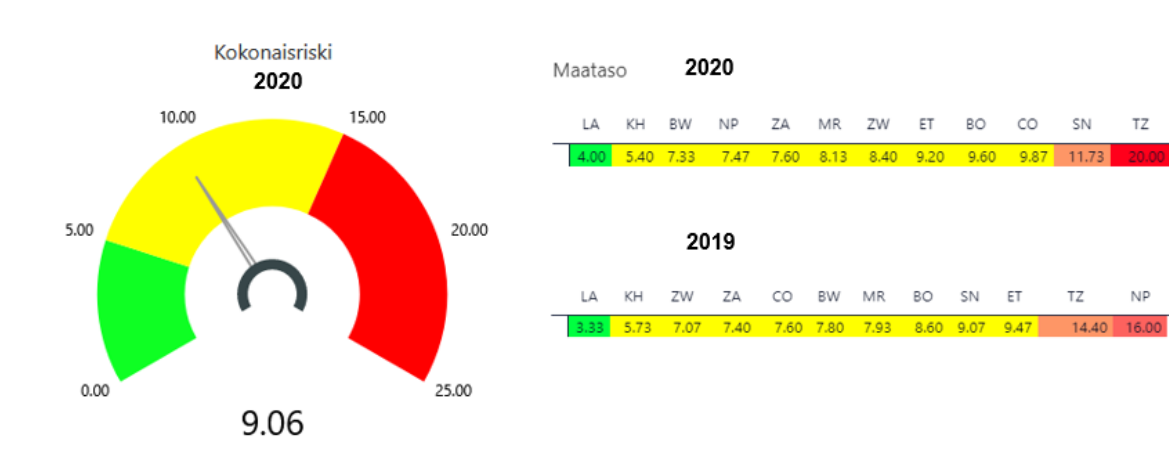
Vammaisten oikeuksien toteutuminen *Nepalissa* eteni Koshish-järjestön toimeenpaneman vaikuttamishankkeen avulla (NP708). Hanke keskittyi erityisesti psykososiaalisesti vammaisiin henkilöihin. Vaikuttamistyön kohteena ovat vastuunkantajat, ja epäsuorasti hankkeesta voi hyötyä lainsäädäntö- ja toimeenpanomuutosten kautta laajasti kaikki psykososiaalisesti vammaiset henkilöt Nepalissa.

7. Ohjelman riskit

Ulkoisia (toimintaympäristöön liittyviä) ja sisäisiä (organisaatioihin ja toimintaan liittyviä) riskejä seurataan hanke-, maa- ja ohjelmatasolla. Ohjelmatasolla riskien todennäköisyyttä ja vaikutusta arvioidaan asteikolla (1–5). Näiden tekijöiden kertolaskulla tuotetaan kokonaisriskitaso, joka voi olla enintään 25. Kokonaisriskitasoa 12 pidetään rajana, jonka ylittävien riskien hallintaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Ohjelman kokonaisriskitason nouseva trendi jatkui vuonna 2020 saaden arvon 9,06. Vuonna 2019 vastaava luku oli 8,13 ja vuonna 2018 puolestaan 6,48. Nouseva trendi selittyy useiden ulkoisten ja sisäisten riskien nousulla vuonna 2020. Koronapandemia ja sen seuraukset ovat yksi merkittävä selittävä tekijä eri riskien nousun taustalla.

Kuva 16. Ohjelman kokonaisriskiarvo vuonna 2020

Vuoden 2020 aikana tunnistettiin uusia riskejä, jotka päätettiin lisätä vuoden 2021 ohjelmataason seurantaan ja raportointiin tarkemman riskitason arvioimiseksi ja maatason varautumistoimenpiteiden määrittämiseksi (ks. ohjelmataason varautumisesta näihin riskeihin liite 3). Uudet tunnistetut riskit ovat:

- Median ja sananvapauden tila kapenee. Internetin kontrolli lisääntyy. Median käsittelemiä aihealueita rajataan, itesesensuuri lisääntyy turvallisuussyistä. Samaan aikaan propaganda ja fake news -ilmiö kasvavat mm. sosiaalisen median kautta.
- Terveysturvallisuus heikentyy esim. koronapandemian tai muun herkästi leviävän tartuntataudin tai ympäristön saastumisen johdosta. Toimintamaiden heikko terveydenhuolto ja hygieniataso uhkaavat hanketoteutusta, hyödynsaajien osallistumista ja henkilöstön terveyttä ja hyvinvointia.
- Seksuaalinen hyväksikäyttö, väkivalta tai häirintä vaarantaa hyödynsaajien tai Lähetyssseuran tai kumppaniorganisaation henkilökunnan tai sidosryhmien edustajien turvallisuuden ja hyvinvoinnin, heikentää osallistumismahdollisuuksia ja rapauttaa työn arvopohjaa ja arvostusta.

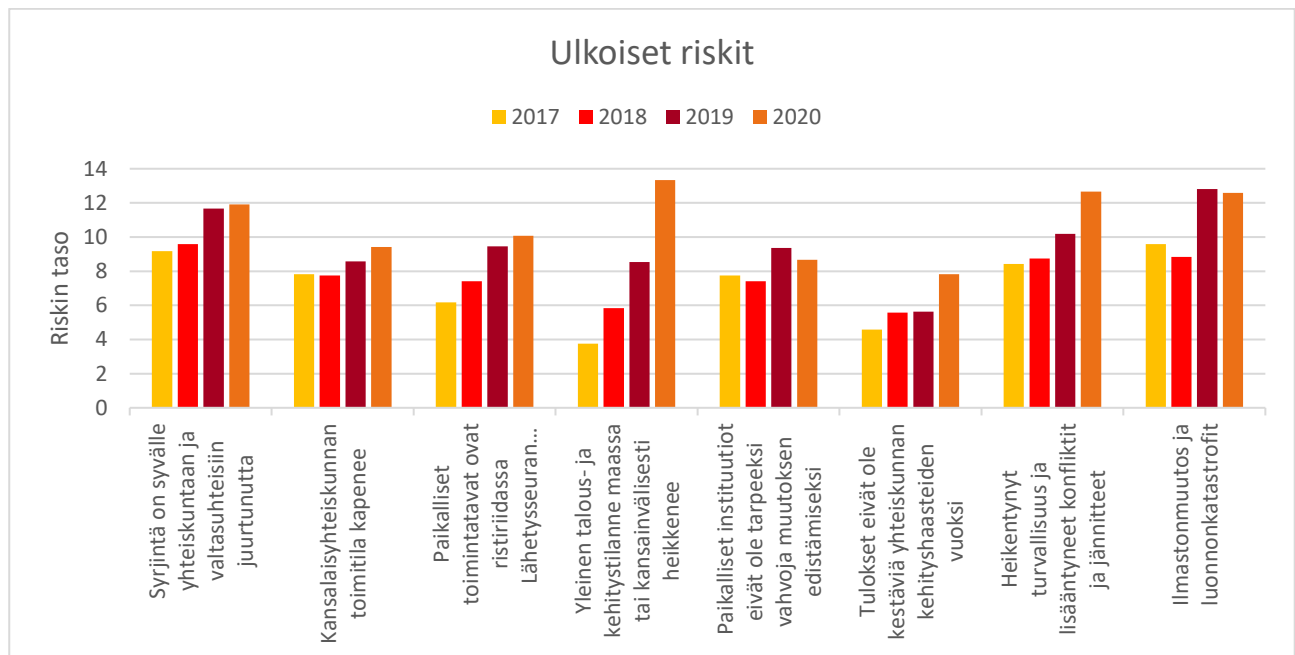
Vuonna 2020 maatason kokonaisriskitaso arvioitiin aiempaa korkeammaksi erityisesti Tansaniassa ja Senegalissa. Tansaniassa riskitaso oli entuudestaan korkea. Kokonaisriskitasoa kohotti nousu useissa sisäisissä ja ulkoisissa riskeissä. Nousua tapahtui erityisesti kahdessa sisäisessä riskissä, jotka toteutuivat: *osallistumiseen liittyvissä riskeissä hyödynsaajille, Lähetyssseuralle ja kumppaneille, sekä henkilöstön osaamisen rajallisuudessa, vaihtuvuudessa ja rekrytoinneissa*. Osallistumiseen liittyvät riskit olivat kytköksissä Tansanian koronapolitiikkaan, jossa COVID-19-virus julistettiin valtion taholta voitetuksi Tansaniassa jo keväällä 2020. Taudin leviämisestä maassa ei voinut puhua, vaikka havainnot todistivat toisenlaisesta todellisuudesta. Näin osallistuminen koronan vastaiseen työhön muodostui maassa erittäin riskialttiiksi. Pandemian vastataista työtä ei pystytty tekemään enää tietyn pisteen jälkeen, vaikka pandemian alkuvaiheessa ohjelman kautta saatiinkin vastattua viruksen leviämiseen merkittäväällä tavalla. Taudin hallitsematon leviäminen ja arvaamaton kehittyminen muodostivat riskin hankkeisiin osallistuville hyödynsaajille, Lähetyssseuran henkilökunnalle ja kumppaniorganisaatioille. Lähetyssseura vastasi riskiin tarjoamalla mahdollisuuden evakuointiin henkilökunnalleen. Riskiä kumppaniorganisaatioille ja hyödynsaajille puolestaan pyrittiin pienentämään muun muassa huomioimalla aktiviteettien toteuttaminen koronaturvallisella tavalla. Henkilöstön vaihtumiseen ja rekrytointeihin liittyvien riskien toteutuminen Tansaniassa olivat osittain sidoksissa evakuointeihin ja lomautuksiin, mutta myös Lähetyssseuran organisaatiomuutoksiin, joilla pyrittiin osaltaan vastaamaan muun muassa organisaation laajempiin taloudellisiin haasteisiin.

Senegalissa riskitasoa nosti Lähetysseuran henkilöstön jo jonkin aikaa jatkunut vaihtuvuus, joka koettiin haitalliseksi etenkin hankkeiden kehittämiseksi ja uusien hankkeiden suunnittelulle vuonna 2020. Maahan on erittäin haastavaa rekrytoida pätevää henkilöstöä erityisesti kielitaitovaatimusten vuoksi. Henkilöstöön liittyviä riskejä havaittiin myös kumppaniorganisaatioissa, jonka rekrytointiprosessit olivat haasteellisia ja vaikuttivat henkilöstön pätevyyteen ja motivaatioon. Samalla koronapandemian arvioitiin heikentävän Senegalin yleistä talous- ja kehitystilannetta tavalla, joka nostaa myös riskejä hankkeille ja ohjelmalle.

Nepalin osalta huomattiin, että vuoden 2019 kokonaisriskitasoon oli sähköistä raportointijärjestelmää koskevan järjestelmävirheen vuoksi laskettu vain osa riskeistä, minkä vuoksi data ei ole vertailukelpoista vuosien välillä. Nepalin riskitason määrittämisessä vuonna 2020 korostuvat pandemiasta johtuva terveysturvallisuuden heikentyminen, henkilöstön vaihtuvuus sekä kansalaisyhteiskunnan tilan kapeneminen.

Globaalilla ohjelmatasolla kasvoivat ulkoisista riskeistä erityisen voimakkaasti yleisen talous- ja kehitystilanteen heikkenemiseen liittyvät riskit sekä heikentyneeseen turvallisuuteen ja lisääntyneisiin konflikteihin liittyvät riskit, jotka nousivat yli kokonaisriskitason raja-arvon 12 vaatien erityistä huomiota näiden riskien hallintaan. Myös ilmastonmuutokseen ja luonnonkatastrofeihin liittyvät riskit ylittivät arvon 12, vaikka nousua edellisestä vuoteen verrattuna ei tapahtunut.

Kuva 17. Ulkoiset riskit

Nouseva trendi yleiseen talous- ja kehitystilanteeseen liittyvässä riskissä selittyy erityisesti maaliskuussa 2020 pandemiaksi julistetun COVID-19-viruksen leviämisen ja sen seurannaisvaikutuksilla kehitykselle ja taloudelle toimintamaissa. Riski raportoitiinkin toteutuneeksi kokonaan tai osittain lähes kaikilla toiminta-alueilla, ja yleisen taloustilanteen heikkenemisen arvioitiin vaikuttavan heikoimmassa asemassa olevien kohderyhmien toimeentuloon sekä maiden kehitykseen pitkälläkin aikavälillä. Tällä voi olla vaikutuksia ohjelman tavoitteiden saavuttamiseen. Taloudellisen oikeudenmukaisuuden edistäminen hankkeissa ja ohjelmatasolla tapahtuvan vaikuttamistyön kautta nähdään keskeisenä mahdollisuutena lieventää riskin toteutumisen vaikutuksia tilanteessa, jossa koronapandemian vaikutukset iskevät erityisen voimakkaasti kehittyviin maihin ja syrjittyihin ryhmiin. Yleisen talous- ja kehitystilanteen heikkeneminen heijastui arvioissa tulosten kestävyyyteen liittyviin riskeihin muun muassa markkinoille pääsyn vaikeuduttua

entisestään. Tämä tuotti epävarmuutta etenkin toimeentuloa vahvistavien hankkeiden tulosten kestävydestä. Riski pysyi kuitenkin maltillisella tasolla. Varautumiseen liittyen on huomattava, että hankkeet itsessään pyrkivät osaltaan vaikuttamaan toimintamaiden talous- ja kehitystilanteeseen kestäväällä tavalla edistämällä erityisesti syrjittyjen ryhmien ja yhteisöjen elinkeinoja, ruokaturvaa ja työpaikkoja. Kestävyyttä tuetaan myös tukemalla päättyvien hankkeiden exit-suunnittelua.

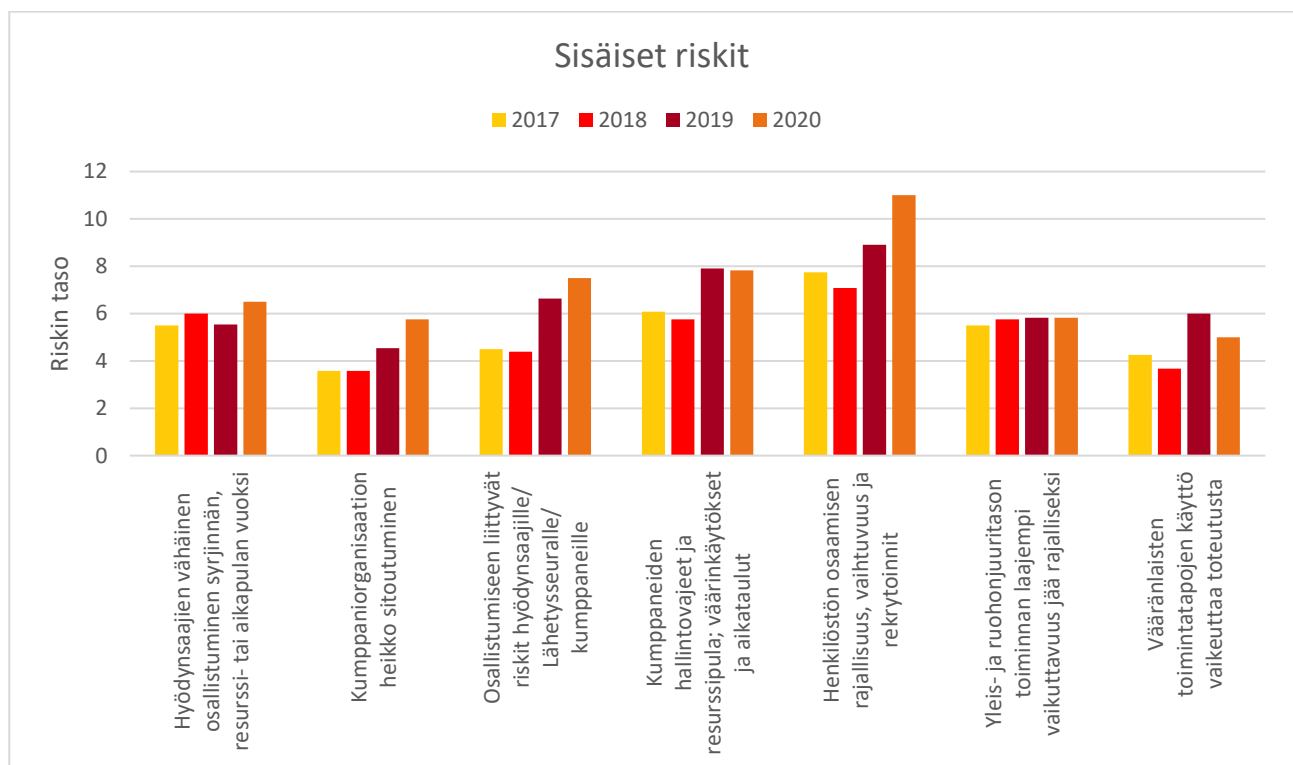
Heikentynyt turvallisuus ja lisääntyneet konfliktit ja jännitteet uhkasivat hanketoteutusta, hyödynsaajien osallistumista ja henkilöstön turvallisuutta entistä enemmän. Riski raportoitui Kolumbiassa, jossa rauhanprosessi oli vaarassa uuden presidentin kovan linjan seurauksena. Puolisotilaalliset joukot ja ELN-sissijärjestö laajensivat toimintaansa Farcin solmiman rauhansopimuksen jälkeen, ja ihmisoikeuspuolustajien ja yhteisönjohtajien murhat jatkuivat. Konflikti vaikutti myös turvallisuuteen hankealueilla, jotka kiinnostavat eri ryhmiä taloudellisen arvonsa vuoksi. Hankeseurannassa sekä kumppani että Lähetysseura joutuvat tilanteen vuoksi noudattamaan kumppanijärjestön hyvin kehittyneitä turvallisuusprotokollia. Etiopian Tigrayssa puhkesi merkittävä aseellinen konflikti ja humanitäärinen kriisi, joka ei kuitenkaan vaarantanut ohjelman toteutusta vuonna 2020, vaikka tilanteen kehittyminen oli vaikeasti ennakoitavissa nostoen riskitasoa. Tilannetta seurataan tiiviisti alueen ja Helsingin yhteistyössä. Globaalisti eri toimintamaissa koronapandemia kiristi turvallisuustilannetta ja jännitteitä sekä kansallisesti että paikallisyhteisöissä ja perheissä heikentäen erityisesti naisten turvallisuustilannetta sukupuolittuneen väkivallan kasvaessa.

Riski siitä, että ilmastonmuutos ja luonnonkatastrofit estävät ja hidastavat hanketoteutusta ja kehitystä pysyi korkealla tasolla, mutta toteutui täysimääräisesti vain Tansaniassa, jossa Kilwan alueen rankkasateet aiheuttivat tammikuussa 2020 pahoja tulvia ja pakottivat lähes 10 000 ihmistä lähtemään kodeistaan. Ilmastonmuutos ja katastrofit kuitenkin vaikuttivat hanketoteutukseen ja kehitykseen monella hankealueella aiheuttaen kuivuutta, tulvia, hurrikaaneja, maanvyörymiä, maastopaloja, satojen tuhoutumista, karjakuolemia, metsäkatoa, eroosiota, kaivojen suolaantumista, ihmishenkien menetystä, maan sisäistä pakolaisuutta ja hankealueille pääsyn hankaloitumista. Useat hankkeet pyrkivät vastaamaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ihmisten elämässä vahvistamalla sopeutumista ja katastrofien ennakointia. Korkean globaalin riskitason vuoksi on jo aiempina vuosina ryhdytty ohjelmaston globaaleihin varautumistoimenpiteisiin vahvistamalla kumppaneiden kapasiteettia ilmastonmuutokseen ja katastrofeihin liittyen Building Resilience to Climate Change and Disasters -koulutuspaketin kautta. Vuonna 2020 monet suunnitellut lähikoulutukset jouduttiin kuitenkin siirtämään vuoteen 2021, koska niitä ei ollut mahdollista toteuttaa koronapandemian vuoksi. Vuonna 2021 koulutuksia jatketaan etäyhteyksin. Luonnonkatastrofin sattuessa Lähetysseuran katastrofirahasto mahdollistaa nexus-ajattelun mukaisen siirtymän humanitääriseen apuun hankealueella.

Paikallisiin toimintatapoihin ja korruption liittyvä riski toteutui raportointivuonna Boliviassa ja Tansaniassa, vaikka ohjelmatasolla kokonaisriskiä ei arvioitu erityisen korkealle tasolle. Boliviassa yhden hankkeen (BO702) tilintarkastus ei täyttänyt vaadittua laatutasoa, minkä seurauksena hankemaksatukset kumppanille keskeytettiin. Lisäselvitysten jälkeen yhteistyö hankekumppanin kanssa lopetettiin virallisesti loppuvuonna 2020. Selvitystyö on koronapandemian vuoksi ollut erityisen haasteellista ja jatkuu tilintarkastuksella vuonna 2021. Tansaniassa yhden hankkeen (TZ710) hankintaprosessi ei noudattanut Lähetysseuran antamaa yksityiskohtaista ohjeistusta, mutta kyse ei ollut kuitenkaan korruptiosta tai väärinkäytöksestä. Ohjelman riskitaulukossa (liite 3) nämä taloushallinnollisiin epäselvyyksiin liittyvät riskit on raportoitu ulkoisena riskinä (*Paikalliset toimintatavat ovat ristiriidassa Lähetysseuran toimintatapojen kanssa. Korruptio on toimintaympäristössä yleistä.*), mutta on huomattava, että tämä taloushallinnollinen riski liittyy paitsi toimintaympäristössä esiintyviin yleisiin riskeihin, myös sisäisiin riskeihin, kuten kumppaneiden hallintovajeisiin ja resurssipulaan, joka kasvattaa väärinkäytösten riskiä, sekä kumppanin henkilöstön vaihtuvuuteen ja osaamiseen liittyvään riskiin. Näihin Lähetysseura varautuu kapasitoimalla

kumppaneita ja kiinnittämällä kumppanivalinnoissa huomiota kumppanin taloushallinnolliseen osaamiseen. Myös taloushallinnon monitoroinnin tehostaminen ja erilaisista taloushallintoon ja korruption liittyvistä ohjeistuksista tiedottaminen ehkäisevät taloudellisten väärinkäytösten riskiä. Tehostetun talousmonitoroinnin tukemiseksi Lähetyseura on laatinut talousmonitoroinnin tarkastuslistan sekä antanut koulutusta etätalousmonitoroinnin periaatteista Lähetyseuran työntekijöille 2021. Lisäksi uuden ohjelman valmisteluprosessiin kuului osana uusien kumppanien talouskapasiteetin arviointi erityisin tätä tarkoitusta varten laadittujen kaavakkeiden avulla. Organisaatiouudistuksen myötä Lähetyseura on nimittänyt kaksi talouden ja hyvän hallinnon asiantuntijaa toiminta-alueille (läntinen Afrikka; itäinen ja eteläinen Afrikka), minkä avulla vahvistetaan taloushallinnon kapasitointia ja seurantaa.

Kuva 18. Sisäiset riskit

Sisäiset riskit pysyivät maltillisella tasolla. Huomattavaa kasvua tapahtui kuitenkin erityisesti henkilöstön osaamisen rajallisuuteen, vaihtuvuuteen ja rekrytointeihin liittyvissä riskeissä, jotka alkoivat lähestyä kriittistä 12 pisteen raja. Tämä riski myös toteutui ainakin osittain lähes kaikissa ohjelman toimintamaissa. Riski koski sekä Lähetyseuran että kumppaniorganisaatioiden henkilöstöä. Lähetyseuran henkilöstön vaihtuvuuteen vaikuttivat koronapandemian seurauksena toteutetut henkilöstön evakuoinnit ja lomautukset. Samalla Lähetyseurassa toteutettiin raportointivuonna organisaatiouudistus. Organisaatiouudistukseen ja järjestön yleiseen taloudelliseen tilanteeseen liittyvät yhteistoimintaneuvottelut vuoden 2020 loppupuolella johtivat lisälomautuksiin, irtisanomisiin ja henkilöstön tehtävien uudelleen järjestämiseen, mikä kasvatti riskitasoa. Uusien työntekijöiden lähettäminen toimintamaihinkin oli hidasta koronapandemian johdosta, ja perehtymistä uusiin tehtäviin vaikeutti koronapandemia, jonka vuoksi muun muassa kumppaneihin ja hankkeisiin ei aina päässyt tutustumaan halutussa aikataulussa. Kumppaniorganisaatioiden henkilökuntaan liittyvät riskit jatkuivat osittain aikaisemman kaltaisina, eli vaihtuvuutta oli erityisesti palkkausjärjestelmien kilpailukyvyttömyyden vuoksi ja pätevää ja motivoitunutta henkilöstöä oli toisinaan vaikeaa löytää. Lisähaasteen toi koronapandemia, jonka vuoksi joidenkin kumppaniorganisaatioiden henkilöstöä oli sairaana, toisinaan pitkäänkin.

Lähetysseurassa henkilöstöön liittyviin riskeihin pyrittiin vastaamaan panostamalla uuden henkilöstön perehdytykseen, kehittämällä työtapoja sekä työhyvinvointia. Kumppaniorganisaatioiden henkilöstöpolitiikkaan Lähetysseuralla ei ole suoraa vaikutusmahdollisuutta, mutta sitä pyritään kehittämään dialogissa kumppanien kanssa osana pitkäjänteistä yhteistyötä. Joissakin tapauksissa pyritään osana uuden hankekauden suunnittelua parantamaan henkilöstöresurssien tasoa huomioimalla henkilöstön palkkauskysymykset hankebudjeteissa uudella tavalla.

8. Ohjelman seuranta ja kehittäminen

Ohjelman seuranta

Vuonna 2020 COVID-19-pandemia vaikeutti hankeseurantaa ja pakotti etsimään uusia tapoja seurata hankkeita. Helsingin ja alueiden työntekijät toteuttivat pandemiasta huolimatta hankkeisiin yhteensä 23 seurantamatkaa (vuonna 2019 matkoja tehtiin 61). Luku kattaa vain perinteiset fyysiset seurantamatkat eikä sisällä etämonitorointia. Seurantamatkoilla dokumentoitiin hankkeiden edistymistä, käytiin ajankohtaiskeskusteluita kumppaneiden kanssa sekä annettiin hallinnollista tai temaattista tukea yhteistyökumppaneille. Varsinaisten seurantamatkojen lisäksi järjestettiin myös muita tapaamisia ja koulutuksia, joissa Lähetysseuran työntekijät ylläpitivät kumppanuussuhdetta, tukivat kumppanin verkostoitumista, keräsivät viestinnällistä materiaalia tai kapasitoivat kumppaneita. Seurantamatkoja tehtiin terveysturvallisuus ja paikalliset koronarajoitukset huomioiden. Näin ollen eri alueilla ja eri maissa oli mahdollista toteuttaa seurantaa eri tavoin riippuen paikallisesta epidemiatilanteesta vuoden eri vaiheissa sekä Lähetysseuran työntekijöiden läsnäolosta tietyssä toimintamaassa. Esimerkiksi Kambodžassa, Senegalissa ja Etiopiassa oli mahdollista tehdä perinteistä hankeseurantaa. Sen sijaan esimerkiksi Mauritaniaan, Zimbabween ja Etelä-Afrikkaan ei päästy matkustamaan lainkaan vuonna 2020, eikä Lähetysseuralla ollut noissa maissa lähetettyjä työntekijöitä paikan päällä. Lähetysseura myös evakuoiti globaalisti työntekijänsä osaksi vuotta 2020, ja paluu ja uudet lähdöt työalueille riippuivat pandemiatilanteen kehittymisestä ja rajoituksista eri maissa. Näin ollen Lähetysseuralla ei ollut vuonna 2020 mahdollisuutta toteuttaa ohjelman hankkeiden seurantaa tavallisin keinoin ja resurssein.

Erilaiset etäseurannan käytännöt, joita ohjelmassa on ollut käytössä jo aiemmin, otettiin poikkeuksellisen globaalin tilanteen myötä entistä laajemmin käyttöön ja niitä kehitettiin aktiivisesti. Etäneuvottelut muun muassa WhatsAppin, Teamsin ja Skypen välityksellä ovat tuttuja Lähetysseuran ja kumppaneiden välisen yhteydenpidon välineitä jo aiemmilta vuosilta, mutta kohtaamiset niiden kautta tulivat entistä merkittävämmäksi ja rutiininomaisemmaksi osaksi hankeseurantaa vuonna 2020. Etäyhteyksien koettiin soveltuvan hyvin erityisesti hallinnollisten asioiden seurantaan, suunnitteluun ja toimintaympäristön muutosten kartoittamiseen, vaikka joissakin toimintamaissa heikot verkkoyhteydet vaikeuttivatkin ajoittain virtuaalisia kohtaamisia. Vuonna 2019 valmistuneen uudistetun talousmanuaalin lisäksi vuonna 2020 otettiin käyttöön uusi talousseurannan tarkastuslista hankkeiden talousseurannan harmonisoimiseksi ja systematisoimiseksi. Tarkastuslistaa ehdittiin hyödyntää alkuvuodesta 2020 seurantamatkalla Nepalissa, mutta koronapandemian puhjettua syntyi tarve toteuttaa talousmonitorointia etänä. Ohjelman talouskoordinaattori ja Nepalilainen kehitysyhteistyökoordinaattori pilotoivat syksyllä 2020 talousmonitoroinnin etäkäytäntöjä kahden Nepalilaisen kumppanin kanssa, ja tämän pohjalta valmisteltiin laajempaa koulutusta hankkeiden seurannasta vastaaville alueellisille työntekijöille keväälle 2021.

Vuonna 2020 ohjelma laajentui vuosille 2020–2021 saadun lisärahoituksen ansiosta. Alkuvuodesta kerättiin uusia hankkeita toteuttavilta kumppanijärjestöiltä hankkeiden baseline- ja tavoitearvot, joiden pohjalta päivitettiin ohjelmamittareiden tavoitearvot. Koronapandemiasta johtuvat rajoitukset eri toimintamaissa pitkittivät osaltaan tätä työskentelyä. Vuoden 2020 vuosiraportoinnin yhteydessä tavoitearvoja on jälleen päivitetty (liite 2). Päivitys perustuu aikaisempien vuosien trendiin ja arvioihin koronapandemian ja koronapandemian myötä mukautettujen toimintatapojen ja -aktiviteettien vaikutuksesta mittareihin. On huomattava, että vaikeasti ennakoitavan pandemiatilanteen jatkuessa on edelleen vaikeaa asettaa tavoitetasoja tavalliseen tapaan.

Kehitysyhteistyömanuaalin päivityshanke oli vuonna 2020 tauolla, koska Lähetysseura käynnisti mittavan organisaatiomuutosprosessin, jonka vaikutukset tulevat ulottumaan seuraavalle strategiakaudelle alkaen 2023 sekä valmisteilla olevaan One Felm -ohjelmaan. Manuaalin haluttiin ottavan huomioon nämä muutokset. Samassa prosessissa pyritään harmonisoimaan Lähetysseuran eri ohjelmien ohjeistuksia. Oli tärkeää myös saada vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla valmistuneen väliarvioinnin suositukset ennen päivitystyön aloittamista, jotta ne voidaan huomioida seurantajärjestelmän kehittämisessä. Manuaalin päivittäminen jatkuu strategiaprosessin ja One Felm -prosessin rinnalla vuosina 2021–2022.

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman ja ohjelmatukihakemuksen laatiminen olivat osa kehittämistyötä vuoden 2020 aikana. Kehitysyhteistyön strateginen suunnittelu vuosille 2022–2025 tapahtui Helsingissä ja alueella toimivien kehitysyhteistyökoordinaattoreiden yhteisissä työpajoissa. Kehittämistyöstä ja hakuprosessista vastasi täysiaikainen projektipäällikkö elokuusta 2020 alkaen.

Ohjelmassa toteutettiin helmi-huhtikuussa 2020 väliarvio ulkopuolisten konsulttien (Kristiina Mikkola Consulting) toimesta. Väliarvio keskittyi ohjelman vaikuttavuuden ja relevanssin arvioimiseen. Lisäksi arviossa etsittiin suosituksia tehokkuuden, synergioiden ja myönteisten neksusvaikutusten maksimoimiseksi, joilla voidaan tukea ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja skaalaamista. Väliarvio tehtiin koronapandemian vuoksi etänä muun muassa online-kyselyiden ja etähaastatteluiden avulla. Väliarvioinnin tuloksia esiteltiin ja niistä keskusteltiin Lähetysseuran ulkomaantyön neuvottelupäivillä toukokuussa 2020 Lähetysseuran ulkomaanosaston kesken. Väliarvioinnin tuloksia hyödynnettiin Lähetysseuran strategian väliarvioinnissa, joka toteutettiin eri ohjelmien väliarviointien synteisiraporttina. Ohjelmatasolla väliarvion suosituksia hyödynnettiin erityisesti ohjelman kehittämisessä tulevaa ohjelmakautta 2022–2025 silmällä pitäen. Pienimittaisia muutoksia päätettiin toimeenpanna jo kuluvalle ohjelmakaudella, ja väliarvion suositukset otettiin huomioon myös Lähetysseuran ulkomaanosaston organisaatiomuutosprosessissa. Yksityiskohtaisesti suositusten toimeenpanoa koskevista päätöksistä on kerrottu johdon vastineessa väliarvioon, jota on vuosiraportoinnin 2020 yhteydessä päivitetty pienin tarkennuksin (Management Response to the Mid-Term Review of the Felm Development Cooperation Programme 2018–2021, liite 6).

Ohjelmatason väliarvion lisäksi raportointivuonna toteutettiin kaksi hanketason arviointia: Laosissa arvioitiin korirahoitteinen hanke LA701 ja Kambodžassa hanke KH702. Tiivistelmät hankearviointien suosituksista löytyvät liitteestä 4. Hankkeiden loppuevaluaatiot painottuvat vuodelle 2021, minkä vuoksi hanketason arviointeja toteutettiin näin vähän.

Vuonna 2020 kehitettiin ohjelman raportointikäytäntöjä. Sähköiseen raportointijärjestelmään tehtiin saadun palautteen pohjalta muutoksia, joiden myötä järjestelmästä tuli entistä käyttäjäystävällisempi. Sähköinen raportointijärjestelmä oli vuonna 2020 täysimääräisesti käytössä kaikkien hankkeiden raportoinnissa. Väliarvioinnin suosituksen pohjalta identifioitiin alustavasti myös raportoinnin keventämisen ja tarkoituksenmukaistamisen mahdollisuuksia, mutta näitä ei voitu täysimääräisesti panna toimeen vuoden 2020 aikana monien ohjelmaan ja organisaatioon raportointivuonna

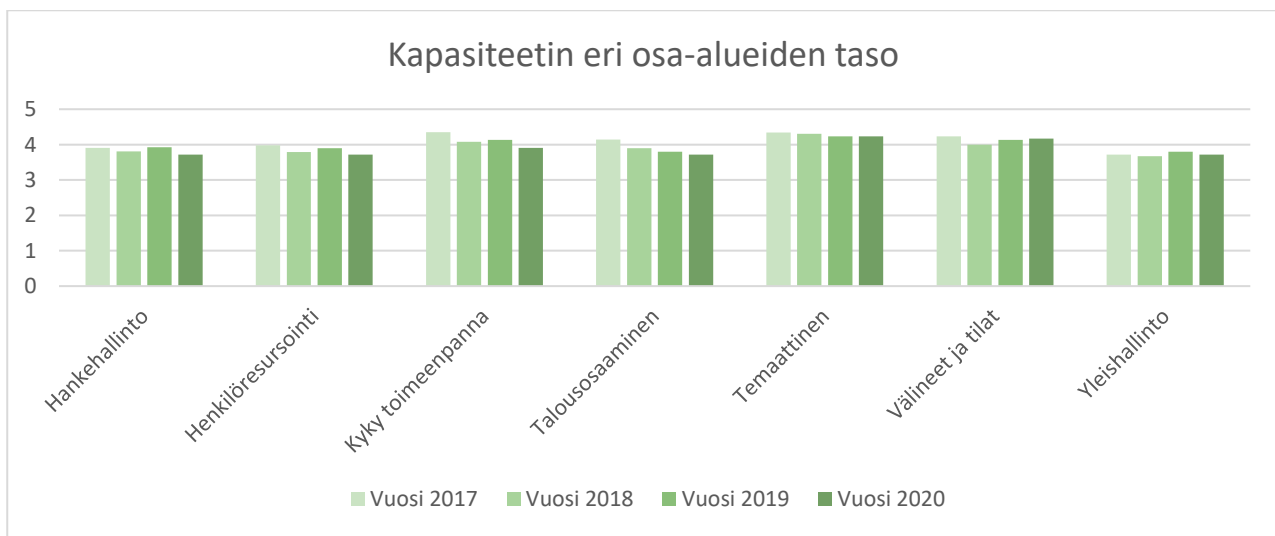
kohdistuneiden muutosten vuoksi, joita olivat mm. koronapandemiaan liittyvät muutokset ohjelmaan ja hankkeisiin, ohjelmalaajennuksen käynnistyminen, PMEL-henkilöstön vaihdokset sekä Lähetyseuran organisaatiomuutosprosessi.

Jatkuvana kehittämisen kohteena oli raportoinnin laatu, jota pyrittiin tukemaan muun muassa perehdyttämällä uutta henkilöstöä Lähetyseuran raportointikäytäntöihin ja -järjestelmiin, parantamalla ohjeistuksia raportoijille sekä järjestämällä kyselytunteja raportointiin liittyvistä haasteista ja ratkaisuista. Hankekoordinaattorien tehtävänä oli tukea kumppaneiden raportoinnin laatua. Kumppanit keräävät tietoa hankeraporttejaan varten useilla kielillä ja useissa kulttuureissa, mikä tuo haastetta käsitteiden ymmärtämiseen samalla tavalla. Yhteistyökumppaneilla on myös erilaisia seuranta- ja raportointijärjestelmiä ja -käytäntöjä sekä vaihteleva kapasiteetti esimerkiksi datan keräämiseen ja käsittelyyn. Tämä luo ohjelmatason tiedon analysointiin tiettyjä haasteita, joita Lähetyseura ratkoo seurantajärjestelmän jatkuvalla kehittämisellä: raportoinnin laadun parantaminen (ml. tietotekniset sovellukset) on prosessi, joka jatkuu läpi ohjelmakauden ja suurempia muutoksia on tarkoituksenmukaista toimeenpanna vasta uuden ohjelmakauden alkaessa.

Kumppanin kapasiteetin kehittäminen

Lähetyseura on sitoutunut vahvistamaan kumppaneidensa kapasiteettia kansalaisyhteiskunnan toimijoina sekä tarjoamaan kumppaneille tarvittavaa tukea ja koulutusta hankkeiden toteuttamisessa. Jotta kumppaneita pystytään vahvistamaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, kumppaneiden kapasiteetti eri osa-alueilla kartoitetaan vuosittain. Kumppaneiden kapasiteettia on vuosina 2017–2020 arvioitu asteikolla 1–5.

Kuva 19. Kumppanin kapasiteetin osa-alueiden tasot.

Neljän vuoden aikajanalla tarkasteltuna kumppaneiden kapasiteetin keskiarvot ovat pysyneet suhteellisen samoina. Tämä osoittaa, kuinka pitkäjänteistä työtä kapasiteetin kehittämiseksi vaaditaan. Lisäksi on huomattava, että henkilöstövaihdosten vuoksi eri vuosina kapasiteetista raportoivat henkilöt voivat arvioida kumppanin kapasiteettia hiukan eri tavoin ja näin ollen arvio kapasiteetin tasosta on suuntaa antava. Pienestä vuosittaisesta vaihtelusta ei näin ollen ole mielekästä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kapasiteetin seurannan haasteisiin on mielekästä etsiä ratkaisuja osana organisaation yhteistä PMEL-työskentelyä.

Neljän vuoden seurantajaksoa tarkasteltaessa voidaan kuitenkin panna merkille, että arviot kumppaneiden taloushallinnollisesta kapasiteetista sekä toimeenpanokapasiteetista ovat laskeneet.

Taloushallintoa on ohjelmakaudella seurattu tehostetusti ja seurannan välineitä on kehitetty voimakkaasti, mikä osaltaan voi selittää laskun arvioissa. Näin laskevien arvojen voidaan tulkita olevan osoitus kumppanien taloushallinnollisen kapasiteetin entistä paremmasta tuntemuksesta hanketason seuranta ja raportointia tekevän Lähetyseuran henkilöstön keskuudessa, minkä vuoksi arviot ovat myös realistisempia. Myös raportointi kumppaneiden kyvystä toimeenpanna hankkeita perustuu hankeseuranta tekevän henkilöstön arvioihin. Laskua toimeenpanokapasiteetin arvioissa oli tapahtunut etenkin vuosien 2019 ja 2020 arvioiden välillä, mikä selittyy osaltaan koronapandemian tuomalla lisähaasteella hankkeiden toimeenpanoon. Koronapandemiasta johtuvat toisinaan rajutkin rajoitukset ja joissain tapauksissa jopa hankehenkilökunnan sairastumiset haastoivat useiden kumppaneiden kykyä toimeenpanna hankkeitaan suunnitellusti.

Kumppaniorganisaatioiden kapasiteettia kehitettiin sekä etäkoulutuksin että perinteisemmin keinoin. Alkuvuodesta 2020 ehdittiin pitää joitakin lähikoulutuksia ennen koronapandemian puhkeamista. Kambodžassa Lähetyseuran taloushallinnon asiantuntija piti kumppaneille tilintarkastuskoulutuksen helmikuussa 2020. Kambodžassa taloushallinto oli tunnistettu erityiseksi kapasiteetin kehittämisen ja riskinhallinnan kohteeksi. Nepalissa kumppanit saivat alkuvuodesta Lähetyseuran asiantuntijoilta PME-koulutusta sekä vaikuttamistyön koulutusta. Lisäksi Nepalissa käytiin läpi 2019 uudistetun talousmanuaalin sisältöä sekä uuden, sosiaalisia tilintarkastuksia (social audit) koskevan manuaalin ohjeistuksia ja työkaluja. Koronapandemian puhkeamisesta huolimatta myös myöhemmin vuonna 2020 pystyttiin toteuttamaan erilaisia lähikoulutuksia paikallisen epidemiatilanteen mukaisesti. Tansaniassa kumppanien temaattinen kapasiteetti ja kyky toimeenpanna vahvistuivat sukupuolittunutta väkivaltaa ja avoimen lähdekoodin karttoja käsittelevien koulutusten ansiosta. Etiopiassa puolestaan järjestettiin kaksi hankesuunnittelua ja tulosajattelua tukevaa koulutusta. Lähetyseuran kehittämä ilmastomanuaali käännettiin kolmelle kielelle (burma, thai ja khmer), mikä edelleen vahvistaa 2019 pidetyn ilmastokoulutuksen oppeja Mekongin alueella.

Myös kumppaneiden vertaisoppiminen auttoi kapasiteetin kehittämisessä eri osa-alueilla. Senegalissa ja Mauritaniassa toteutettiin monipuolista vertaisoppimista muun muassa ilmastomuutoksen, vaikuttamistyön ja hankehallinnon saroilla osana hankkeita XX705 ja MR701. Nepalissa järjestettiin koronapandemian puhjettua kaksipäiväinen ilmastokoulutus etäyhteyksin keväällä 2020 sekä sosiaalisen median koulutus syksyllä 2020 sekä koronatyöhön liittyviä vertaisoppimistilaisuuksia verkossa.

Kaikesta huolimatta koronapandemia aiheutti useita muutoksia kapasiteetinkehittämistoimintaan vuonna 2020. Osa suunnitelluista koulutuksista peruutettiin tai ne toteutettiin verkkopohjaisesti koronapandemian vuoksi. Lähetyseuran aiempaa rajoitetumpi läsnäolo toimintamaissa evakuoitien ja matkustusrajoitusten vuoksi sekä taloustilanteen seurauksena tehdyt lomautukset veivät resursseja suunnitellulta osaamisen kehittämiseltä. Lisäksi etä- ja hybridikoulutukset vaativat uusina toimintamalleina omanlaistaan suunnittelua, joka vaatii ensimmäisillä kerroilla aikaa ja myös Lähetyseuran oman kapasiteetin karttumista ja kehittämistä. Näin esimerkiksi vuodelle 2020 suunnitellut, vuonna 2019 valmistuneeseen Toolkit for building resilience to climate change and disasters -koulutusmateriaaliin pohjautuvat koulutukset siirtyivät vuodelle 2021 Latinalaisen Amerikan ja Afrikan osalta, ja vain Nepalissa ehdittiin pitää suunniteltu koulutus etäyhteyksiä hyödyntäen. Lähetyseuran kehitysyhteistyökoordinaattorit tarjosivat kuitenkin säännöllistä tukeaan kumppaneiden hankehallintoon etäyhteyksien kautta kumppaneiden tarpeiden mukaan.

9. Hyvät käytännöt ja niistä oppiminen

Boliviassa, Kambodžassa, Nepalissa ja Tansaniassa toteutetuissa hankkeissa saavutettiin hyviä käytäntöjä, joita on mahdollista laajentaa laaja-alaisesti kehitysyhteistyön toteutukseen. Boliviassa kumppanin hyödyntämät keyhole gardenit ovat pioneirimalli, joiden toteutuksessa oppiminen ja

hyvien käytäntöjen jakaminen on jatkuvaa. Niitä on jo hankkeen aikana kehitetty paremmin paikallisiin olosuhteisiin soveltuvaksi. Seuraavat hyödynsaajat hyötyvät aiempien ja naapureidensa kokemuksista. Tarkoituksena on myös patentoida tämä erityinen korkea ja kuivaan ilmanalaan soveltuva keyhole garden -malli, jota voisi hyödyntää myös muilla vastaavilla alueilla. Lähetyseuran hyvät kokemukset keyhole gardenista Boliviassa johtivat ratkaisun hyödyntämiseen osana Toolkit for Building Resilience to Climate Change and Disasters -koulutusmateriaalia, jonka kautta levitetään muun muassa ilmastonmuutokseen sopeutumisen hyviä käytäntöjä saman tyyppisten ongelmien kanssa painiskeleville kumppaneille eri puolilla maailmaa.

Kambodžassa kumppani M'Lup Russey on arvostettu ja luotettu toimija myös hallituksen suunnalta, mikä luo mahdollisuuksia kumppanin oppien skaalaamiselle kansallisella tasolla. Tämä näkyi mm. uuden pilotin käynnistymisessä 2020, jossa M'Lup Russey tuottaa hallitukselle kuudesta piirikunnasta tietomallin orpojen lasten ja haavoittuvassa olevien lasten tunnistamiseksi ja heidän auttamiseksi. Tietojärjestelmän tavoitteena on mahdollistaa, että haavoittuvassa asemassa olevien lasten perheet ja yhteisöt saisivat jatkossa taloudellista tukea ja koulutusta paikallishallinnolta siten, että syrjäytymiseltä ja muilta ongelmilta voitaisiin mahdollisimman paljon välttyä.

Koronapandemia pakotti kumppanit innovoimaan ja ottamaan käyttöön uusia toimintamalleja. Nepalissa toisinaan heikot verkkoyhteydet eivät olleet esteenä digiloikalle koronapandemian aikana. Kumppanit tarjosivat sosiaalisen median alustojen kautta tukea ja online-sessioita mielenterveysongelmista kärsiville sekä kouluttivat etäyhteyksin koulujen henkilöstöä mielenterveysasioista. Myös perinteisempiä keinoja hyödynnettiin: apua annettiin myös ilmaispuhelimien ja radion välityksellä. Myös Tansaniassa uudet keinot otettiin käyttöön: PITA-hankkeen kokoukset ja tutkimustyöpajat järjestettiin ensimmäistä kertaa hankkeen historiassa verkkoalustalla. Myös Lähetyseuran ja kumppaneiden välinen sähköinen yhteydenpito tiivistyi ja sai uusia muotoja, joita voi myös hyödyntää jatkossa. Kun monitorointia, seurantaa ja asiantuntijatukea annetaan digitaalisin etäyhteyksin, tällä on myös merkittäviä myönteisiä ilmastollisia vaikutuksia.

LIITTEET:

2. Ohjelman seurantataulukko
3. Päivitetty riskitaulukko
4. Hankkeissa tehdyt väliarviot tiivistelmä
5. Ohjelman välievaluaatio
6. Ohjelman välievaluaation management response, päivitetty vuosiraportoinnin yhteydessä
7. Talousraportti
8. Tilintarkastusraportti
9. Henkilöapu
10. Omavastuu
11. Humanitaarisen työn raportti
12. Koronapandemian vaikutukset hanketyöhön 2020